

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Π.Μ.Σ. "Δημόσια Διοίκηση - Δημόσιο Μάνατζμεντ"

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

**«Η Πειθαρχική Ευθύνη των Εκπαιδευτικών: προϋποθέσεις,
περιπτώσιολογία και έννομη προστασία»**

**«The Disciplinary Liability of Teachers: conditions,
case studies and legal protection»**

Βασιλική Δ. Στράτου (Α.Μ.: ΔΜ2164)

Επιβλέπων καθηγητής: Απόστολος Μάνθος

Αθήνα
Απρίλιος 2024

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής

1. Α. Μάνθος

2. Μ. Πραβίτα

3. Σ. Ντάνος

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

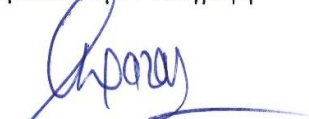
Η κάτωθι υπογεγραμμένη Βασιλική Στράτου του Δημητρίου, με αριθμό μητρώου ΔΜ2164, φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημόσια Διοίκηση - Δημόσιο Μάνατζμεντ» του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι..... και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Ονοματεπώνυμο / Υπογραφή

Βασιλική Δ. Στράτου

Στη μνήμη του πατέρα μου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ολοκληρώνοντας αυτό το ταξίδι γνώσεων και εμπειριών αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω κάποιους ανθρώπους.

Ευχαριστώ, αρχικά, τον Διευθυντή του μεταπτυχιακού προγράμματος και καθηγητή μου, τον κο Στράνη. Η στήριξη και η προθυμία του να μοιραστεί τις γνώσεις, την εμπειρία και την οπτική του υπήρξε πολύτιμη. Ευχαριστώ, επίσης και όλους τους καθηγητές του προγράμματος για τις γνώσεις και την εμπειρία που μου μετέφεραν.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω, όμως, στον επιβλέποντα καθηγητή μου κο Μάνθο που δέχθηκε, άμεσα, να αναλάβει την διπλωματική μου και οι παρατηρήσεις του, οι οδηγίες και οι κατευθύνσεις που μου προσέφερε, υπήρξαν καθοριστικές για να ολοκληρωθεί η παρούσα εργασία.

Ευχαριστώ, επίσης, τη γραμματεία του προγράμματος και τους συμφοιτητές μου καθώς επίσης και τους συναδέλφους μου για τη βοήθεια, την κατανόηση και την υποστήριξη, ιδιαίτερα την Μαρίνα για την προθυμία και την αμέριστη βοήθειά της.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την υποστήριξη, την υπομονή και την κατανόηση, ιδιαίτερα την αδερφή μου Γεωργία για τη συμπαράσταση, την ενθάρρυνση και τη βοήθεια στις δυσκολίες που αντιμετώπισα. Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στον Γιάννη για τη βοήθεια, τη συνεχή συμπαράσταση και την ενθάρρυνσή του, στη διάρκεια αυτού του υπέροχου και απαιτητικού ταξιδιού.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	8
ABSTRACT	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ / ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ - ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ - ΠΗΓΕΣ/ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ	13
1.1 Πειθαρχία - Πειθαρχική Ευθύνη	13
1.2 Διοικητικό Δίκαιο	17
1.3 Πειθαρχικό Δίκαιο	19
1.4 Πηγές Διοικητικού - Πειθαρχικού Δικαίου	22
1.5 Καθήκοντα και υποχρεώσεις Εκπαιδευτικών - Δημοσίων Υπαλλήλων	26
1.5.1 Υποχρεώσεις Εκπαιδευτικών - Δημοσίων Υπαλλήλων	26
1.5.2 Καθήκοντα και υποχρεώσεις Εκπαιδευτικών	27
1.5.3 Σχολική πειθαρχία - προστασία μαθητή - υποχρεώσεις εκπαιδευτικών.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	34
2.1 Πειθαρχικό παράπτωμα	34
2.1.1 Τα στοιχεία του πειθαρχικού παραπτώματος.....	35
2.1.2 Απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων	38
2.1.3 Σκοπός της απαρίθμησης των πειθαρχικών παραπτωμάτων	42
2.1.4 Τα ειδικά πειθαρχικά παραπτώματα των εκπαιδευτικών.....	43
2.1.5 Περιπτώσεις πειθαρχικών παραπτωμάτων Εκπαιδευτικών	43
2.2 Πειθαρχικές ποινές.....	58
2.2.1 Απαρίθμηση των πειθαρχικών ποινών.....	59
2.2.2 Αντιστοίχιση των πειθαρχικών παραπτωμάτων με τις πειθαρχικές ποινές..	60
2.2.3 Η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης.....	62
2.2.4 Προβλεπόμενες πειθαρχικές ποινές για τα ειδικά πειθαρχικά παραπτώματα των εκπαιδευτικών	63
2.2.5 Συνεκτίμηση στοιχείων κατά την επιβολή της πειθαρχικής ποινής.....	64
2.2.6 Πειθαρχικές ποινές και διοικητικές κυρώσεις	65
2.2.7 Παραγραφή πειθαρχικών παραπτωμάτων - Διαγραφή πειθαρχικών ποινών	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	67
3.1 Πειθαρχικά όργανα.....	67
3.1.1 Πειθαρχικώς Προϊστάμενοι	69
3.1.2 Πειθαρχικώς Προϊστάμενοι των Εκπαιδευτικών.....	70

3.1.3	Πειθαρχικά Συμβούλια.....	73
3.2	Έννομη προστασία Εκπαιδευτικών - Υπαλλήλων.....	75
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	85
	ΠΗΓΕΣ.....	92
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	99

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης επιτελούν έργο υψηλής κοινωνικής ευθύνης, καθώς σε αυτό περιλαμβάνεται τόσο η διδασκαλία και η εκπαίδευση των μαθητών όσο και η ηθική και κοινωνική διαπαιδαγώγησή τους. Από την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και κατ' επέκταση από τη συμβολή και την προσπάθεια των εκπαιδευτικών, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό, ο πολιτισμός, η πρόοδος, η οικονομική ανάπτυξη και η συνοχή της κοινωνίας. Λόγω της ιδιαιτερότητας και της σημαντικότητας του ρόλου τους, οφείλουν να επιδεικνύουν συμπεριφορά που να αποτελεί πρότυπο για τους μαθητές, να διαφυλάττουν το κύρος της δημόσιας εκπαίδευσης και να εμπεδώνουν την εμπιστοσύνη των γονέων και της κοινωνίας.

Υπάρχουν, ωστόσο, εκπαιδευτικοί οι οποίοι δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του ρόλου τους, καθώς με τις ενέργειες και τις συμπεριφορές τους, προσβάλλουν το λειτούργημά τους, θίγουν το κύρος του δημόσιου σχολείου και την εμπιστοσύνη της πολιτείας και υπάρχουν συνέπειες σε βάρος τους.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της πειθαρχικής ευθύνης των εκπαιδευτικών. Αρχικά θα παρουσιαστεί και θα οριοθετηθεί το πλαίσιο των αρμοδιοτήτων, των υποχρεώσεων και τα καθήκοντων εντός του οποίου οφείλουν να ενεργούν οι εκπαιδευτικοί. Στη συνέχεια θα διερευνηθούν και θα παρουσιαστούν τα πειθαρχικά παραπτώματα των εκπαιδευτικών, οι πειθαρχικές ποινές καθώς και τα πειθαρχικά όργανα, τα οποία στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας έχουν την αρμοδιότητα να τις επιβάλουν και θα αναδειχθούν πειθαρχικές περιπτώσεις εκπαιδευτικών από τη νομολογία των δικαστηρίων. Τέλος, η παρούσα εργασία θα διερευνήσει τις δυνατότητες που παρέχονται από την νομοθεσία για την προστασία των εκπαιδευτικών και θα διατυπώσει σχετικά συμπεράσματα και προτάσεις.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Πειθαρχική ευθύνη εκπαιδευτικών, πειθαρχικό δίκαιο εκπαιδευτικών, πειθαρχικό παράπτωμα, πειθαρχική ποινή, πειθαρχικά όργανα εκπαιδευτικών, έννομη προστασία

ABSTRACT

Teachers of primary and secondary education carry out work of high social responsibility, as this includes both the teaching and training of students as well as their moral and social education. Culture, progress, economic development and the cohesion of society depend to a large extent on the quality of the education provided and, by extension, on the contribution and effort of teachers. Due to the specificity and importance of their role, they must demonstrate behavior that is a model for students, protect the prestige of public education and consolidate the trust of parents and society.

There are, however, teachers who do not meet the requirements of their role, as with their actions and attitudes, they discredit their profession, they harm the prestige of the public school and the trust of the state, and there are consequences against them.

The purpose of this paper is to investigate the disciplinary liability of teachers. Initially, the framework of responsibilities, obligations and duties within which teachers must act will be presented and defined. Then the disciplinary offenses of the teachers will be investigated and presented, the disciplinary penalties as well as the disciplinary bodies, which in the context of the disciplinary process have the competence to impose those penalties and disciplinary cases of teachers drawn from the jurisprudence of the courts will be presented. Finally, this paper will investigate the possibilities provided by the legislation for the protection of teachers and will formulate relevant conclusions and proposals.

KEY WORDS

Disciplinary liability of teachers, disciplinary law of teachers, disciplinary offense, disciplinary penalty, disciplinary bodies for teachers, legal protection

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παιδεία, σύμφωνα με το Σύνταγμα, «αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες»¹. Η επιταγή αυτή του Συντάγματος για την παιδεία και βασική αποστολή του Κράτους, έρχεται να εκπληρωθεί αρχικά με την πρωτοβάθμια και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση που σκοπό έχει «...να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά»².

Βασικότερη συνιστώσα για την πραγματοποίηση της αποστολής αυτής αποτελούν οι εκπαιδευτικοί, ο ανθρώπινος παράγοντας ο οποίος είναι καθοριστικός για την επίτευξη των σκοπών της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί με την προσωπικότητα, την κατάρτισή τους, τις γνώσεις και τις αξίες τους, θα εμπνεύσουν και θα διαπλάσουν το σημαντικότερο κομμάτι της κοινωνίας μας, τα παιδιά, με την είσοδό τους στην εκπαίδευση.

«Σμίλεψε πάλι, δάσκαλε, ψυχές... χτίζε ...της κοινωνίας το παλάτι» παροτρύνει ο Κωστής Παλαμάς τον κάθε εκπαιδευτικό αναγνωρίζοντας τη σπουδαιότητα του έργου του και τη συνεισφορά του στην κοινωνία. Ο εκπαιδευτικός εμφανίζεται στη βιβλιογραφία ως μεταλαμπαδευτής και μεταδότης της γνώσης και των αξιών, ως σμιλευτής και πυρπολητής των ψυχών κατά την παραδοσιακή αντίληψη, και σε ρόλο συμβουλευτικό και καθοδηγητικό κατά τη σύγχρονη αντίληψη³. Σημαντική, από ψυχοπαιδαγωγικοκοινωνική άποψη, κατά τον Ξωχέλλη, είναι η θεώρηση του ρόλου του εκπαιδευτικού ως κοινωνικοποιού για τις ετερόκλητες κοινωνικές επιδράσεις, ως διδασκάλου με ενεργό συμμετοχή του μαθητή στη διδασκαλία και την κατάκτηση της γνώσης με διερευνητική διαδικασία, και ως κριτή, σχετικά με την επίδραση που έχει στον μαθητή η αξιολόγησή του, καθώς ο εκπαιδευτικός

¹ Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 16 παρ.2

² Ν. 1566/85 άρθρο 1 (ΦΕΚ 167/τ.Α'/30-09-1985) και Σ.τ.Ε. 1506/2020

³ Παπάς Αθ., *Σύγχρονη Θεωρία και Πράξη της Παιδείας (Νέα επαυξημένη έκδοση)*, Τόμος Α', εκδ. Δελφοί, Αθήνα, 2004, σελ. 241-256

διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τους μαθητές προκειμένου να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο⁴.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι σύνθετος. Η ιδιαιτερότητα να έρχονται σε επαφή με τους μαθητές συνίσταται στην ικανότητα που πρέπει να έχουν να τους κατανοούν και να συνεργάζονται μαζί τους, να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες και τις προκλήσεις, να τους προσφέρουν παιδεία διανοητική, κοινωνική και ηθική, να τους βοηθούν να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους, να καλλιεργούν τις αρχές και το πνεύμα αλληλεγγύης και συλλογικότητας. Πρέπει να είναι ανοιχτοί και ευέλικτοι, να μπορούν να επικοινωνούν μαζί τους, να τους εμπνέουν, να αντιμετωπίζουν τα προβλήματά τους σεβόμενοι την προσωπικότητα και τα δικαιώματα που έχουν, να αντιλαμβάνονται τα ενδιαφέροντά τους και να τους εμπνέουν με το παράδειγμά τους. Έτσι, θα μπορέσουν να παρέχουν την απαραίτητη υποστήριξη και καθοδήγηση για την εκπαίδευση, την πρόοδο και την ανάπτυξη των μαθητών ώστε να γίνονται υπεύθυνοι πολίτες και να αναπτύσσουν δημιουργική και κριτική σκέψη και αντίληψη.

Η επαφή αυτή επιβάλλει και την ιδιαίτερη υποχρέωσή τους να επιδεικνύουν συμπεριφορά πρότυπο για τους μαθητές, να διαφυλάττουν το κύρος της δημόσιας εκπαίδευσης και να εμπεδώνουν την εμπιστοσύνη των γονέων και της κοινωνίας προς τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι έχουν καθήκον τους την ηθική και κοινωνική διαπαιδαγώγηση των μαθητών⁵.

Δυστυχώς όμως, υπάρχουν εκπαιδευτικοί οι οποίοι δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της θέσης τους, η οποία αποτελεί δική τους επιλογή, δεν τιμούν την εμπιστοσύνη της πολιτείας και των γονέων για την εκπαίδευση και τη διαπαιδαγώγηση των μαθητών και αντί να διδάσκουν με την συμπεριφορά τους, όπως έχουν υποχρέωση λόγω του ρόλου τους, οι ενέργειες και οι συμπεριφορές τους εκφεύγουν κάθε νομιμότητας και αποτελούν παράδειγμα προς αποφυγή, θίγουν το κύρος του δημόσιου σχολείου και την εμπιστοσύνη της πολιτείας, οπότε κινούνται σε βάρος τους, από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, πειθαρχικές διαδικασίες που επιφέρουν συνέπειες σε βάρος τους, οι οποίες προβλέπονται στις διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου.

Η παρούσα εργασία σκοπεύει στη διερεύνηση και την παρουσίαση της πειθαρχικής ευθύνης των εκπαιδευτικών, έχοντας τεθεί προηγουμένως το πλαίσιο των αρμοδιοτήτων, των καθηκόντων και των υποχρεώσεων εντός του οποίου οφείλουν να

⁴ Παπάς Αθ., όπ.π. (υποσημ.3), σελ. 257-258

⁵ Σ.τ.Ε. 2202/2020, 2747/2020, 495/2021

δραστηριοποιούνται. Παρουσιάζονται τα ισχύοντα πειθαρχικά παραπτώματα, οι επιβαλλόμενες ποινές, καθώς και τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα τα οποία επιλαμβάνονται σε περίπτωση πειθαρχικών παραβάσεων και παρατίθενται σχετικές πειθαρχικές περιπτώσεις εκπαιδευτικών από τη νομολογία των δικαστηρίων και η δυνατότητα προστασίας τους σύμφωνα με το νόμο.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η έννοια της πειθαρχικής ευθύνης, το διοικητικό και πειθαρχικό δίκαιο και θα αναλυθούν οι πηγές αυτών. Επίσης, θα παρουσιαστούν τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών τόσο ως υποσύνολο των δημοσίων υπαλλήλων, όσο και οι ιδιαίτερες υποχρεώσεις τους όπως πηγάζουν από τα ιδιαίτερα καθήκοντα των εκπαιδευτικών, και θα επιχειρηθεί να παρουσιαστεί η σχολική πειθαρχία, η υποχρέωση προστασίας του μαθητή και σεβασμού της προσωπικότητάς του, έτσι ώστε να τεθεί το πλαίσιο εντός του οποίου οφείλει να ενεργεί ο εκπαιδευτικός.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναλυθούν τα στοιχεία που συγκροτούν την έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος, θα παρουσιαστούν τα πειθαρχικά παραπτώματα και οι προβλεπόμενες, για τα πειθαρχικά αυτά παραπτώματα, πειθαρχικές ποινές, όπως ισχύουν σήμερα μετά τις τροποποιήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στη σχετική νομοθεσία, καθώς και ο χρόνος παραγραφής των πειθαρχικών παραπτωμάτων και διαγραφής των πειθαρχικών ποινών. Επίσης, θα αναδειχθούν σχετικές περιπτώσεις εκπαιδευτικών, από τη νομολογία, κυρίως, του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι οποίοι με την συμπεριφορά και τις ενέργειές τους έχουν υποπέσει σε πειθαρχικά παραπτώματα και τους έχουν επιβληθεί, από τα αρμόδια όργανα, οι προσήκουσες πειθαρχικές ποινές.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα πειθαρχικά όργανα, μονομελή και συλλογικά, τα οποία είναι αρμόδια για τον πειθαρχικό έλεγχο των εκπαιδευτικών. Τα μονομελή όργανα είναι οι πειθαρχικώς προϊστάμενοι των εκπαιδευτικών, ενώ τα πειθαρχικά συμβούλια και το δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο αποτελούν τα συλλογικά (διοικητικά) όργανα. Τέλος, θα επιχειρηθεί να παρουσιαστεί η δυνατότητα που παρέχεται από τις διατάξεις για την προστασία των εκπαιδευτικών και θα παρατεθούν σχετικές αποφάσεις δικαστηρίων, στα οποία προσέφυγαν οι εκπαιδευτικοί και είτε αθώωθηκαν είτε μειώθηκε η επιβληθείσα ποινή.

Στο τέταρτο κεφάλαιο με το οποίο ολοκληρώνεται η παρούσα εργασία θα διατυπωθούν τα συμπεράσματα που ανέκυψαν από τη διερεύνηση, τη μελέτη και την αξιολόγηση της πειθαρχικής ευθύνης των εκπαιδευτικών και από τις ιδιαιτερότητες των

καθηκόντων και υποχρεώσεων του εκπαιδευτικού κλάδου και θα διατυπωθούν προτάσεις για την ενδεχόμενη μείωση του φαινομένου και την προσέγγιση του θέματος μέσω ποιοτικής έρευνας.

Για την ανάπτυξη και τη συγγραφή της εργασίας αξιοποιήθηκαν πρωτογενείς πηγές που είναι το Σύνταγμα της Ελλάδας, οι νόμοι, το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των διεθνών συμβάσεων, τα διατάγματα, η νομολογία των δικαστηρίων, οι αιτιολογικές εκθέσεις των νόμων. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν βιβλιογραφικές πηγές όπως βιβλία, επιστημονικά άρθρα, διατριβές, δημοσιεύσεις στον ηλεκτρονικό τύπο, ιστοσελίδες. Εμπόδιο στην παρούσα εργασία αποτέλεσε η ύπαρξη πολλών πηγών, όπως οι αποφάσεις των πειθαρχικών συμβουλίων και οι αποφάσεις μονομελών οργάνων, οι οποίες αποτελούν εμπιστευτικά έγγραφα (μη δημοσιευμένα) και επομένως δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ / ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ - ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ - ΠΗΓΕΣ/ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

1.1 Πειθαρχία - Πειθαρχική Ευθύνη

Η πειθαρχία, σύμφωνα με τον καθηγητή Μπαμπινιώτη, ορίζεται ως η υπακοή στους νόμους, στις διαταγές, στους ισχύοντες κανόνες, καθώς επίσης και η υποταγή στους ανωτέρους ή σε ορισμένες αρχές⁶ και αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για να διατηρηθεί η συνοχή, η λειτουργία και η ταυτότητα ενός κοινωνικού συνόλου⁷. Πειθαρχώ σημαίνει ότι υπακούω σε κανόνες, στους ανωτέρους ή στις αρχές, εκτελώ τις διαταγές και τις εντολές τους και συμμορφώνομαι προς τις υποδείξεις τους. Πειθαρχικός είναι εκείνος που σχετίζεται με την πειθαρχία, που πρόθυμα υπακούει στους ανωτέρους του και εκτελεί ευσυνείδητα τα καθήκοντά του⁸. Οι θετικές απόψεις της πειθαρχίας τονίζονταν από την αρχαιότητα, καθώς κατά τον Αισχύλο η πειθαρχία είναι η μητέρα της ευτυχίας και ο Σωκράτης κήρυττε ότι, όταν οι πολίτες πειθαρχούν στους νόμους, η πατρίδα γίνεται ευδαίμων και ισχυρή⁹.

⁶ Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Με Σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων*, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα, Β' έκδοση, Β' ανατύπωση, 2005, σελ.1365

⁷ Δημαρέλλης Κ., *Θεμελιώδεις Αρχές του Πειθαρχικού Δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2016, σελ.1

⁸ Βλ. Μπαμπινιώτης Γ., *όπ.π.* (υποσημ.6), σελ.1365

⁹ Βλ. Δημαρέλλης Κ., *όπ.π.* (υποσημ.7), σελ.1

Ευθύνη, σύμφωνα με τον καθηγητή Μπαμπινιώτη, είναι η υποχρέωση ενός ατόμου να πραγματοποιήσει μία δράση και να δώσει λόγο γι' αυτήν, καθώς επίσης και οι συνέπειες που το βαρύνουν λόγω της πλημμελούς τήρησης των καθηκόντων του ή της παραβίασης κάποιας έννομης ή ηθικής αρχής¹⁰. Οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποίησαν τη λέξη «εύθυνα» και αργότερα το ευθύνη με την κυριολεκτική σημασία ίσιωμα, το να κάνουν κάτι ευθύ, ίσιο, και με τη μεταφορική σημασία, διαχειριστική ευθύνη, διαχειριστικός έλεγχος, ο οποίος ασκούνταν όταν τελείωνε η θητεία, σε όσους είχαν αναλάβει δημόσια αξιώματα. Όποιος αναλάμβανε αξίωμα ήταν υπεύθυνος, υπόλογος δημοσίου ελέγχου, στους ευθύνους, τους δημόσιους ελεγκτές. Στη συνέχεια, η έννοια της ευθύνης επεκτάθηκε σε οτιδήποτε αναλαμβάνει κάποιος στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό (επαγγελματικό ή άλλο) χώρο, ως καθήκον ή αρμοδιότητα, για την οποία έχει ευθύνη νομική ή ηθική ευθύνη, είναι δηλαδή υπεύθυνος¹¹.

Στο υπαλληλικό δίκαιο, η πειθαρχία αποτελεί «ουσιώδες στοιχείο του καθεστώτος» των υπαλλήλων και συνδέεται τόσο με την δράση τους μέσα στην υπηρεσία, στο πλαίσιο της ιεραρχικής σχέσης που υπάρχει μεταξύ ανώτερων και κατώτερων, όσο και με την συμπεριφορά τους εκτός της υπηρεσίας τους που απορρέει από το ειδικό νομικό καθεστώς που τους διέπει¹². Αυτό το ιδιαίτερο καθεστώς των οργάνων της Διοίκησης βασίζεται στην ιδέα ότι, το Κράτος, λόγω της αποστολής του, δεν αποτελεί έναν κοινό εργοδότη, και για αυτό το λόγο, οι σχέσεις του με τα όργανά του, υπάγονται, σε ιδιαίτερο νομικό καθεστώς, το οποίο θεσπίζει μονομερώς. Έτσι δημιουργείται η ειδική σχέση εξουσίας, που συνδέει τη Διοίκηση με τους υπαλλήλους της¹³. Το γεγονός της ύπαρξης της ιδιαίτερης αυτής σχέσης εξουσίας στην οποία βρίσκεται ο δημόσιος υπάλληλος προς το κράτος, δικαιολογεί και την ύπαρξη της ιδιαίτερης πειθαρχικής ευθύνης του, η οποία είναι διοικητική και δεν έχει σχέση με την ποινική ευθύνη¹⁴.

¹⁰ Βλ. Μπαμπινιώτης Γ., *όπ.π.* (υποσημ.6), σελ.688

¹¹ Βλ. Μπαμπινιώτης Γ., *όπ.π.* (υποσημ.6), σελ.689

¹² Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., *Υπαλληλικός Κώδικας Ερμηνεία κατ' άρθρο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.743

¹³ Κτιστάκη Σ., *Δημοσιοϋπαλληλικό Δίκαιο & ΕΣΔΑ*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 1

¹⁴ Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Α., *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα - ΕρμΥΚ & αντίστοιχων διατάξεων Κώδικα Δημοτικών & Κοινοτικών Υπαλλήλων*, Τόμος Β', Γ' έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2007, σελ 1188

Ο δημόσιος υπάλληλος αποτελεί το όργανο του Κράτους¹⁵ που υπόκειται σε σχέση εποπτείας ή βρίσκεται σε σχέση ιεραρχικής εξάρτησης¹⁶, εκτελεί τα καθήκοντά του και παρέχει τις υπηρεσίες του με βάση την προσωπική αξία και τις ικανότητές του, σταθερά και έμμισθα και έχει ως αποστολή του να υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον και να πραγματοποιεί τη βούληση του Κράτους, όπως διαμορφώνεται και εκφράζεται από τα αρμόδια όργανα και τις διαδικασίες, με αμεροληψία και αποτελεσματικότητα σύμφωνα με τους νόμους και τις αρχές της χρηστής διοίκησης¹⁷. Η πειθαρχία αποβλέπει στο να τηρεί ο υπάλληλος τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει από τον διορισμό του μέχρι να λυθεί η σχέση, προς όφελος της συνεχούς, απρόσκοπτης και εύρυθμης λειτουργίας της υπηρεσίας¹⁸, ενώ δεν υπάρχει πειθαρχική εξουσία όταν δεν υπάρχει υπαλληλική σχέση με το κράτος¹⁹.

Η πειθαρχική ευθύνη δηλαδή αρχίζει από την κτήση της υπαλληλικής ιδιότητας²⁰, είναι υποκειμενική, δηλαδή ατομική²¹, δεν είναι συλλογική, και λήγει με την απώλεια της ιδιότητας του υπαλλήλου, εκτός εάν έχει ξεκινήσει η πειθαρχική δίωξη οπότε συνεχίζεται και κατόπιν της λύσης της υπαλληλικής σχέσης²². Πράξεις που έχουν γίνει κατά την διάρκεια προηγούμενης υπηρεσίας του υπαλλήλου τιμωρούνται πειθαρχικώς εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις²³.

Η θέσπιση της πειθαρχικής ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων γίνεται ενόψει του δημοσίου συμφέροντος και σκοπό έχει την τήρηση της εσωτερικής έννομης τάξης στις δημόσιες υπηρεσίες²⁴. Η πειθαρχική ευθύνη έγκειται στην υποχρέωση που έχει ο εργαζόμενος να τηρεί τους προβλεπόμενους κανόνες και στην επιβολή των έννομων συνεπειών σε βάρος του σε περίπτωση που τους παραβιάζει και αντιδιαστέλλεται προς την ποινική και την αστική ευθύνη²⁵. Η πειθαρχική, η ποινική και η αστική ευθύνη συγκροτούν τη «νομική ευθύνη», που αντιδιαστέλλεται προς την ηθική ευθύνη²⁶.

¹⁵ Chevallier J., *Διοικητική Επιστήμη*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1993, σελ.105

¹⁶ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.24

¹⁷ Μακρυδημήτρης Α., Πραβίτα Μαρία-Ηλιάνα, *Διοικητική Επιστήμη Ι, Δημόσια Διοίκηση - Στοιχεία διοικητικής οργάνωσης, Έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012, σελ.495*

¹⁸ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.743

¹⁹ Λύτρας Σ., *Το Πειθαρχικό Φαινόμενο στο σύγχρονο Ελληνικό Δημόσιο Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1989, σελ.22

²⁰ Άρθρα 18, 19 και 106 του Υ.Κ.

²¹ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Α., όπ.π. (υποσημ.14), τόμος Β', σελ.1385

²² Άρθρο 113 του Υ.Κ.

²³ Άρθρο 110 παρ. 5 του Υ.Κ. και βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Α., όπ.π. (υποσημ.14), τόμος Β', σελ.1190

²⁴ Γιαρένη Ι., *Παράβαση Καθήκοντος Πειθαρχική και Ποινική Προσέγγιση*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.179

²⁵ Βλ. Δημαρέλλης Κ., όπ.π. (υποσημ.7), σελ.20

²⁶ Βλ. Δημαρέλλης Κ., όπ.π. (υποσημ.7), σελ.20

Η ειδική σχέση εξουσίας της Διοίκησης με τους υπαλλήλους της, που ειπώθηκε και παραπάνω, προϋποθέτει την ύπαρξη μίας άλλης γενικής σχέσης, όπου η κρατική εξουσία είναι αμβλυμένη από την κατοχύρωση δικαιωμάτων υπέρ των πολιτών. Εξ ορισμού, δηλαδή, «η σχέση εξουσιάσεως εισάγει εξαίρεση από την κατοχύρωση δικαιωμάτων»²⁷.

Η πειθαρχία στις δημόσιες υπηρεσίες και οι έννομες συνέπειες ρυθμίζονται με λεπτομέρεια από μεγάλο τμήμα του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 3528/2007) όπως ισχύει μετά τις τροποποιήσεις (Ν.4057/2012, 4325/2015 κλπ), και αφορά τους υπαλλήλους που έχουν σχέση δημοσίου δικαίου και τους υπαλλήλους που έχουν σχέση ιδιωτικού δικαίου με το δημόσιο²⁸.

Οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, υπάγονται στις διατάξεις του Υ.Κ. από την ημερομηνία που ισχύει ο Ν. 2683/1999²⁹, εξαιρουμένων των θεμάτων που ρυθμίζονται από ειδικές διατάξεις³⁰. Από τη διατύπωση του άρθρου 106 του Υ.Κ. προκύπτει ότι οι προϋποθέσεις στοιχειοθέτησης της πειθαρχικής ευθύνης του εκπαιδευτικού - υπαλλήλου είναι η παράνομη πράξη ή παράλειψη, η υπαιτιότητα του εκπαιδευτικού και εν γένει του υπαλλήλου (δόλος ή αμέλεια), και το καταλογιστό, δηλαδή να μη συντρέχουν λόγοι που αίρουν τον καταλογισμό. Για να καταλογιστεί πειθαρχικό παράπτωμα πρέπει ο εκπαιδευτικός - υπάλληλος να ενεργήσει παράνομες πράξεις ή παραλείψεις³¹.

Με τις ρυθμίσεις για την πειθαρχική ευθύνη των εκπαιδευτικών - δημοσίων υπαλλήλων, διασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της νομιμότητας, καθώς ασκούν τα καθήκοντά τους, και επίσης τίθεται ένα πλαίσιο κανόνων για τις συμπεριφορές εκείνες που εκδηλώνονται εκτός υπηρεσίας και συνδέονται στενά με τις εν γένει υποχρεώσεις και το κύρος της υπαλληλικής τους ιδιότητας³². Οι διατάξεις αυτές έχουν τόσο προληπτική όσο και κατασταλτική λειτουργία. Η προληπτική λειτουργία βρίσκεται στο να γνωρίζουν εκ των προτέρων το κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου οφείλουν να δρουν τόσο εντός της υπηρεσίας όσο και στη ζωή τους εκτός αυτής, και να αποφεύγουν

²⁷ Βλ. Κτιστάκη Σ., *Δημοσιοϋπαλληλικό Δίκαιο & ΕΣΔΑ*, όπ.π. (υποσημ.13), σελ.1

²⁸ Βλ. Δημαρέλλης Κ., όπ.π. (υποσημ.7), σελ.1

²⁹ Ν. 2683/1999 (ΦΕΚ19/τ.Α'09-02-1999) "Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών και υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και άλλες διατάξεις"

³⁰ Ν. 2721/1999 άρθρο 53 παρ.2 και Σ.τ.Ε. 1392/2003, 5071/2012, 2842/2016, 1525/2017, 148/2020, 296/2021

³¹ Χριστοφορίδης Σ., *Δυσμενή μέτρα κατά Δημοσίων Λειτουργών & Υπαλλήλων, Καταλογισμός - Αργία - Διαθεσιμότητα - Μειώσεις συντάξεων*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2014, σελ. 1

³² Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4057/2012, https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-peithar-eis_XPress.pdf, σελ.1 (πρόσβαση 24-08-2023)

δραστηριότητες που είναι πειθαρχικό παράπτωμα σύμφωνα με το νόμο, επ' ωφελεία όχι μόνον των υπαλλήλων αλλά τελικά και του δημοσίου συμφέροντος, που επιτάσσει τη νόμιμη, εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία του σχολείου και της Δημόσιας Υπηρεσίας. Η κατασταλτική λειτουργία βρίσκεται στην περίπτωση που η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού - δημοσίου υπαλλήλου θεωρείται από τον πειθαρχικώς προϊστάμενο ως παράπτωμα και κινείται η πειθαρχική διαδικασία για να αποδειχθεί η τέλεσή του και να επιβληθεί κατάλληλη πειθαρχική ποινή³³.

Στο πλαίσιο της προληπτικής λειτουργίας, οι εκπαιδευτικοί στη Δημόσια Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση γνωρίζουν εκ των προτέρων την ιδιαιτερότητα του χώρου της εκπαίδευσης, την ευθύνη που έχουν απέναντι στους μαθητές και στους γονείς τους και τη σημασία της συμπεριφοράς τους τόσο ως προς την διαπαιδαγώγηση και καθοδήγηση των μαθητών όσο και ως προς την προσωπικότητα και τα δικαιώματά τους καθώς και ως προς την εμπέδωση της εμπιστοσύνης των γονέων και της κοινωνίας προς τους εκπαιδευτικούς.

Γνωρίζουν επίσης, ότι τυχόν παρέκκλιση της συμπεριφοράς τους ειδικά σε θέματα ηθικής τάξεως απάδει κάθε έννοιας αποδεκτής συμπεριφοράς, «είναι ασυμβίβαστη προς κάθε έννοια στοιχειώδους ευπρέπειας και οφειλόμενου σεβασμού προς την προσωπικότητα του μαθητή»³⁴ και επιφέρει σοβαρές πειθαρχικές συνέπειες.

Επίσης γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι όντας στη δημόσια εκπαίδευση απαγορεύεται παράλληλα να παραδίδουν στους μαθητές ιδιαίτερα μαθήματα, και να διδάσκουν σε ιδιωτικά σχολεία και φροντιστήρια, καθώς γνωρίζουν ότι στο Ν. 1566/1985³⁵ υπάρχει ρητή σχετική απαγόρευση. Γνωρίζουν επίσης εκ των προτέρων ότι σε περίπτωση παραβίασης των απαγορεύσεων αυτών υπάρχουν συνέπειες τόσο πειθαρχικές όσο και ποινικές (βλ. 2.1.4 και 2.2.4).

1.2 Διοικητικό Δίκαιο

Το διοικητικό δίκαιο αποτελεί τμήμα του δημοσίου δικαίου και είναι νέος κλάδος της νομικής επιστήμης. Η εμφάνισή του συμπίπτει με την καθιέρωση της αρχής του

³³ Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4057/2012, σελ.1

³⁴ βλ. Σ.τ.Ε. 495/2021

³⁵ Ν.1566/85, άρθρο 13 παρ. 9 «*Η παράδοση ιδιαίτερων μαθημάτων από δασκάλους απαγορεύεται. Η παράβαση της διάταξης του προηγούμενου εδαφίου: α) επισύρει φυλάκιση μέχρι τρία (3) έτη, β) συνιστά πειθαρχικό αδίκημα, για το οποίο μπορεί να επιβληθεί και η ποινή της οριστικής παύσης*», άρθρο 14 παρ. 20 «*Οι διατάξεις των παρ. ... και 9 του άρθρου 13 που αφορούν ... την απαγόρευση παράδοσης ιδιαίτερων μαθημάτων και τις κυρώσεις για την παράβασή της αντίστοιχα, εφαρμόζονται και για τους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*»

Κράτους Δικαίου. Από την στιγμή που η δημόσια διοίκηση «υπήχθη υπό τον νόμο - αρχή της νομιμότητας κατέστη αναγκαίο να καλλιεργηθεί το δίκαιο της δημόσιας διοίκησης, δηλαδή το διοικητικό δίκαιο»³⁶.

Διοικητικό δίκαιο είναι το σύνολο των κανόνων δημοσίου δικαίου σύμφωνα με τους οποίους ρυθμίζονται η οργάνωση και η δράση της δημόσιας διοίκησης ιδίως ως φορέα δημόσιας εξουσίας και οι έννομες σχέσεις μεταξύ αυτής και των διοικουμένων³⁷.

Από την ίδρυση του νεότερου ελληνικού κράτους, πλήθος διατάξεων ρύθμιζαν διαδοχικά την οργάνωση των διοικητικών οργάνων του κράτους και την λειτουργία τους και ιδρύθηκαν διοικητικά δικαστήρια περιορισμένης ειδικής δικαιοδοσίας. Έτσι, τέθηκαν οι βάσεις για να αναπτυχθεί ένα σύστημα διοικητικού δικαίου που είχε ειδικούς κανόνες, όπως εκείνο που διαμορφώθηκε στη Γαλλία. Η προοπτική όμως αυτή ανακόπηκε με το Σύνταγμα του 1844, που κατάργησε τα διοικητικά δικαστήρια και καθιέρωσε το σύστημα της «ενιαίας δικαιοδοσίας» δηλαδή, της υπαγωγής του δικαστικού ελέγχου της δράσης και της ευθύνης της Διοίκησης, εκτός από ειδικές εξαιρέσεις, στα πολιτικά δικαστήρια, η νομολογία των οποίων, αν και με διακυμάνσεις, στηριζόταν, καταρχήν, στους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου. Παράλληλα, δεν αναπτύχθηκε επαρκώς η επιστημονική επεξεργασία του διοικητικού δικαίου³⁸.

Το διοικητικό δίκαιο αναπτύχθηκε στην Ελλάδα κυρίως μετά την λειτουργία του Συμβουλίου της Επικρατείας, το 1929, η νομολογία του οποίου διάπλασε τις γενικές αρχές αυτού του κλάδου και διαμόρφωσε αυτοτελώς την έννοια της αρχής της νομιμότητας³⁹. Με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας «αφενός ερμηνεύθηκαν συστηματικά οι ειδικοί κανόνες που αφορούν την Δημόσια Διοίκηση» «και αφετέρου αναγνωρίστηκαν γενικές αρχές και διατυπώθηκαν ειδικοί κανόνες σχετικοί με την οργάνωση, τη λειτουργία και γενικά τη νομιμότητα της δράσης των διοικητικών οργάνων»⁴⁰. Μέχρι τότε, το διοικητικό δίκαιο είχε περιεχόμενο μάλλον περιγραφικό με αντικείμενα ιδίως την διοικητική οργάνωση και την υπηρεσιακή κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων⁴¹.

³⁶ Τάχος Α.Ι., *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*, 9^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα -Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 62

³⁷ Βλ. Τάχος Α.Ι., *όπ.π.* (υποσημ.36), σελ.62

³⁸ Σπηλιωτόπουλος Ε., *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, Τόμος 1, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 14^η έκδοση, 2011, σελ. 23

³⁹ Βλ. Τάχος Α.Ι., *όπ.π.* (υποσημ.36), σελ.62

⁴⁰ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε., *όπ.π.* (υποσημ.38), τόμος 1 σελ.23-24

⁴¹ Βλ. Τάχος Α.Ι., *όπ.π.* (υποσημ.36), σελ.62

Η αρχή της νομιμότητας και η έννοια του κράτους δικαίου αποτελούν τα θεμέλια του διοικητικού δικαίου⁴². Με την υπαγωγή της Δημόσιας Διοίκησης, που αποτελεί την εκτελεστική εξουσία, στους κανόνες του δικαίου που θεσπίζονται με πράξεις του νομοθετικού οργάνου, επιδιώκεται η έμμεση υποταγή της Διοίκησης στο εκλογικό σώμα, δηλαδή, τον φορέα της λαϊκής κυριαρχίας. Η υποταγή αυτή εξασφαλίζεται στη συνέχεια με τις διάφορες μεθόδους ελέγχου της δράσης της Διοίκησης⁴³.

Η αρχή της νομιμότητας υπονοεί ότι η εκτελεστική εξουσία διέπεται, αφενός από το δίκαιο ότι το κράτος υπόκειται και αυτό στους νόμους που παράγει και είναι υποχρεωμένο και αυτό να εφαρμόζει το δίκαιο όπως και κάθε άλλος που βρίσκεται στην χώρα και αφετέρου από ιδιαίτερο σώμα κανόνων δικαίου, το οποίο αποκλίνει από εκείνο που ρυθμίζει τις σχέσεις των ιδιωτών⁴⁴.

Η διοίκηση δεν διέπεται μόνο από κανόνες του διοικητικού δικαίου. Την αφορούν επίσης κανόνες του ιδιωτικού, του ποινικού ή του δικονομικού δικαίου. Αλλά το διοικητικό δίκαιο περιέχει τους ιδιότυπους εκείνους κανόνες δικαίου, που αφορούν μόνο τη διοίκηση⁴⁵.

Η αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης είναι η υποχρέωση που έχει η Δημόσια Διοίκηση να τηρεί κατά την υπηρεσιακή της δράση τους κανόνες δικαίου που ισχύουν⁴⁶. Σε ένα κράτος δικαίου η διοίκηση ασκείται ακριβώς βάσει του νόμου⁴⁷. Σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας στη χώρα μας, η διοίκηση δεν δύναται να πράξει παρά μόνο ότι επιτρέπεται ρητά από τις πηγές του διοικητικού δικαίου. Δεν μπορεί να κάνει ό,τι δεν απαγορεύεται, παρά μόνο ό,τι επιτρέπεται⁴⁸.

1.3 Πειθαρχικό Δίκαιο

Κλάδος του Διοικητικού Δικαίου είναι το «Δημοσιοϋπαλληλικό Δίκαιο», μέρος του οποίου αποτελεί το «πειθαρχικό δίκαιο»⁴⁹, το οποίο περιλαμβάνει κανόνες και

⁴² Γέροντας Απ. - Παυλόπουλος Πρ. - Σιούτη Π. Γλ., Φλογαΐτης Σ., *Διοικητικό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, Ε' έκδοση, 2022, σελ. 25

⁴³ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε., *όπ.π.* (υποσημ.38), τόμος 1 σελ.89

⁴⁴ Γέροντας Απ. - Παυλόπουλος Πρ. - Σιούτη Π. Γλ., Φλογαΐτης Σ., *όπ.π.* (υποσημ.42), σελ.25-26

⁴⁵ Δαγτόγλου Π., *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*, 7η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2014, σελ.27

⁴⁶ Τζέμος Β., *Οργανωτικό Διοικητικό Δίκαιο Διαγράμματα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ.29

⁴⁷ Τζέμος Β., *όπ.π.* (υποσημ.46), σελ.30

⁴⁸ Γέροντας Απ. - Παυλόπουλος Πρ. - Σιούτη Π. Γλ., Φλογαΐτης Σ., *όπ.π.* (υποσημ.42), σελ.28

⁴⁹ Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., *Βασικοί Θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, 10η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ.9 και 75

διατάξεις που ρυθμίζουν τις υποχρεώσεις και τη συμπεριφορά των δημοσίων υπαλλήλων, τις κυρώσεις που επιβάλλονται όταν δεν τηρούνται οι υποχρεώσεις αυτές⁵⁰ καθώς και τη διαδικασία επιβολής τους⁵¹.

Το πειθαρχικό δίκαιο αποτελεί εξ ορισμού ύλη του διοικητικού δικαίου⁵² και όχι τμήμα του ποινικού δικαίου καθώς οι κανόνες που ρυθμίζουν την πειθαρχική ευθύνη αποβλέπουν στο να διασφαλίσουν την εσωτερική έννομη τάξη της δημόσιας διοίκησης και όχι την «κοινωνική ευταξία» που αποβλέπει το ποινικό δίκαιο⁵³.

Επιβεβαίωση του διοικητικού χαρακτήρα της πειθαρχικής ευθύνης είναι και το ότι «το Συμβούλιο της Επικρατείας ελέγχει την άσκηση της πειθαρχικής εξουσίας στο πλαίσιο του ενδίκου βοηθήματος της υπαλληλικής προσφυγής, και μάλιστα και από πλευράς τύπου και ουσίας, εφόσον η πειθαρχική εξουσία εκδηλώνεται με την έκδοση διοικητικών πράξεων με τις οποίες επιβάλλονται οι πειθαρχικές ποινές»⁵⁴. Συνεπώς οι κανόνες του πειθαρχικού δικαίου είναι κανόνες διοικητικού Δικαίου⁵⁵.

Το πειθαρχικό δίκαιο των υπαλλήλων αποδεσμεύτηκε από το ποινικό δίκαιο στο πλαίσιο των αντιλήψεων που επικράτησαν στην ποινική επιστήμη του 19ου αιώνα. Έτσι το πειθαρχικό δίκαιο δεν εμφανίζεται ως επικουρικό του ποινικού δικαίου, αλλά με αυτοτελή ισχύ. Ωστόσο, είναι δυνατόν να συνυπάρξουν οι ποινικές και οι πειθαρχικές κυρώσεις⁵⁶.

Αποστολή του πειθαρχικού δικαίου των υπαλλήλων, είναι η διασφάλιση τόσο των εσωτερικών όσο και εξωτερικών όρων λειτουργίας της υπηρεσίας και η εκπλήρωση της αποστολής της. Το πειθαρχικό δίκαιο δεν ενδιαφέρεται μόνο για τις παραβάσεις των υπηρεσιακών καθηκόντων χάριν της οργάνωσης της υπηρεσίας και των λειτουργιών της, αλλά συγχρόνως και για την εξωτερική απήχηση, την εμπιστοσύνη των πολιτών στην ικανότητα της δημόσιας υπηρεσίας να ανταποκριθεί στην πραγμάτωση της αποστολής και λειτουργίας της⁵⁷. Η ειδική έννομη σχέση που συνδέει τον εκπαιδευτικό - υπάλληλο με το Κράτος καθιερώνει και αυτόνομη ρύθμιση για τη δράση του εντός της υπηρεσίας αλλά και εκτός αυτής, ως υπηρεσιακού παράγοντα. Η ρύθμιση αυτή δεν επιτάσσει μόνο σεβασμό στο υπηρεσιακό λειτούργημα

⁵⁰ Βλ. Μπαμπινιώτης Γ., *όπ.π* (υποσημ.6), σελ.1365

⁵¹ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., *όπ.π* (υποσημ.49), σελ.75

⁵² Στράνης Δ., *Το Δημόσιο Δίκαιο στο Εργατικό Δίκαιο του 21ου αιώνα, Ιδιωτικό ή και δημόσιο δίκαιο*; εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2010, σελ.66

⁵³ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., *όπ.π.* (υποσημ.14), τόμος Β', σελ.1188

⁵⁴ Στράνης Δ., *όπ.π.* (υποσημ.52), σελ.66-67

⁵⁵ Κούτας Β., *Πειθαρχική Δικονομία*, 3η έκδοση, Ελευσίνα, 2010, σελ.115

⁵⁶ Μπιτζιλέκης Ν., *Υπηρεσιακά Εγκλήματα*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2001, σελ.30

⁵⁷ Βλ. Μπιτζιλέκης Ν., *όπ.π.* (υποσημ.56), σελ.33

αλλά και άψογη συμπεριφορά προς τους πολίτες. Η επιλογή της Πολιτείας να προσδώσει σε μία πράξη ή παράλειψη το χαρακτήρα του πειθαρχικού παραπτώματος θεωρείται ότι ανήκει, κατ' αρχήν, στην ανέλεγκτη εξουσία της, ως φύλακα του δημοσίου συμφέροντος⁵⁸. Αυτή η κατ' αρχήν ελευθερία δράσης της κατά την άσκηση της πειθαρχικής εξουσίας, περιορίζεται από το πειθαρχικό δίκαιο, από το σύνολο δηλαδή των κανόνων δικαίου με τους οποίους ασκείται η πειθαρχική αυτή εξουσία για τον προσδιορισμό της πειθαρχικής ευθύνης των εκπαιδευτικών - υπαλλήλων και στη συνέχεια της επιβολής της προσήκουσας ποινής⁵⁹.

Ο νομοθέτης χαρακτηρίζει το εκπαιδευτικό προσωπικό της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως «εκπαιδευτικούς λειτουργούς»⁶⁰. Η ιδιότητα του «λειτουργού» για τους παραπάνω δημοσίους υπαλλήλους, από δεοντολογική άποψη ανταποκρίνεται στη φύση του έργου τους, από νομική άποψη αυτή η ανταπόκριση είναι αληθοφανής και δεν είναι απολύτως αληθινή, διότι οι «εκπαιδευτικοί λειτουργοί» υποχρεούνται να διδάξουν ύλη που διατακτικώς ορίζει ο υπουργός. Έτσι δεν συντρέχει πλήρως η δυνατότητα εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 16 παρ. 1 του Συντάγματος. Η ελευθερία της διδασκαλίας δηλαδή μπορεί να πραγματωθεί σε πολύ λιγότερο ποσοστό σε σχέση με τη διδακτική ελευθερία των καθηγητών και των μελών των ΔΕΠ των ΑΕΙ που απευθείας από το σύνταγμα χαρακτηρίζονται ως «δημόσιοι λειτουργοί» και παρέχεται διασφάλιση της λειτουργικής και υπηρεσιακής ανεξαρτησίας τους⁶¹.

Οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης υπάγονται στις διατάξεις του Υ.Κ. με εξαίρεση τα θέματα τα οποία ρυθμίζονται από ειδικές διατάξεις⁶².

Το πειθαρχικό δίκαιο περιέχεται στα άρθρα 106 έως και 146 του Υπαλληλικού Κώδικα (Μέρος Ε' του Υ.Κ) και περιλαμβάνει κανόνες με τους οποίους καθορίζονται οι πράξεις και οι παραλείψεις των υπαλλήλων που ελέγχονται πειθαρχικά και τιμωρούνται, καθώς και οι πειθαρχικές κυρώσεις που επιβάλλονται σε αυτούς, όπως επίσης και κανόνες με τους οποίους καθορίζονται τα όργανα της πολιτείας και η

⁵⁸ Βλ. Κούτας Β., όπ.π (υποσημ.55), σελ.23

⁵⁹ Βλ. Κούτας Β., όπ.π (υποσημ.55), σελ.23 και Φθενάκης Χ., Η πολιτεία και το δίκαιο των Δημοσίων Υπαλλήλων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2000, σελ.20

⁶⁰ Ν. 1566/1985

⁶¹ Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα - ΕρμΥΚ & αντίστοιχων διατάξεων Κώδικα Δημοτικών & Κοινοτικών Υπαλλήλων*, Τόμος Α', Γ' έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2007, σελ.18

⁶² Ν. 2721/1999 άρθρο 53 παρ.2, και Σ.τ.Ε. 1392/2003, 5071/2012, 2842/2016, 1525/2017, 148/2020, 296/2021

διαδικασία που πρέπει να τηρείται τόσο για τη βεβαίωση της πειθαρχικής ευθύνης όσο και για την τιμωρία των πειθαρχικών παραπτώματων⁶³.

Τα όργανα και η διαδικασία πειθαρχικής δίωξης του εκπαιδευτικού προσωπικού πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης περιλαμβάνονται στις διατάξεις του Π.Δ. 47/2006. Για τα θέματα που δεν ρυθμίζονται από το παραπάνω Προεδρικό Διάταγμα «... εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου των δημόσιων διοικητικών υπαλλήλων»⁶⁴. Αυτό σημαίνει ότι και οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης υπάγονται στις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 3528/2007, όπως ισχύει), όπως υπάγονταν και στις διατάξεις προηγούμενου Υ.Κ., με εξαίρεση τα θέματα τα οποία ρυθμίζονται από ειδικές γι' αυτούς διατάξεις, όπως είναι το Π.Δ. 47/2006.

Το πειθαρχικό δίκαιο περιλαμβάνει το «ουσιαστικό» πειθαρχικό δίκαιο, με τους κανόνες που ρυθμίζουν τα πειθαρχικά παραπτώματα και τις πειθαρχικές ποινές και το «διαδικαστικό» πειθαρχικό δίκαιο, με τους κανόνες που ρυθμίζουν τα όργανα που είναι αρμόδια καθώς και την διαδικασία για την επιβολή των πειθαρχικών ποινών⁶⁵.

1.4 Πηγές Διοικητικού - Πειθαρχικού Δικαίου

Οι κανόνες του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου και κατ'έκταση του πειθαρχικού, προέρχονται από τις ίδιες πηγές από τις οποίες προέρχονται και οι κανόνες του γενικού μέρους του διοικητικού δικαίου, καθώς το πειθαρχικό δίκαιο, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί μέρος του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου το οποίο είναι τμήμα του διοικητικού δικαίου. Ειδικότερα προβλέπονται από συνταγματικές και νομοθετικές διατάξεις, διατάξεις του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνών συμβάσεων, διατάξεις διοικητικών κανονιστικών πράξεων, διατάξεις που έχουν διαμορφωθεί σε γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου και σε λεπτομερειακούς κανόνες από τη νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας⁶⁶ και με συμπληρωματικό και μόνο χαρακτήρα από το διοικητικό έθιμο⁶⁷.

Οι πηγές διακρίνονται σε ενδοκρατικές και διακρατικές ανάλογα με την ένταξη του οργάνου παραγωγής του κανόνα, αντίστοιχα, στην εθνική ή στην υπερεθνική

⁶³ Βλ. Κούτας Β., όπ.π (υποσημ.55), σελ.23

⁶⁴ Π.Δ. 47/2006, άρθρο 6 παρ.1

⁶⁵ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π (υποσημ.49), σελ.76 και βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., όπ.π (υποσημ.14), σελ.1188

⁶⁶ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π (υποσημ.49), σελ.9

⁶⁷ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε., όπ.π. (υποσημ.38), σελ.69

έννομη τάξη. Ενδοκρατικές πηγές είναι το Σύνταγμα, οι Τυπικοί Νόμοι, οι Κανονιστικές Πράξεις, οι Γενικές αρχές του δικαίου, το έθιμο (το οποίο έχει ελάχιστη σημασία στην εθνική έννομη τάξη), η νομολογία (δεν αποτελεί, από τυπική άποψη, πηγή του δικαίου στην εθνική έννομη τάξη). Διακρατικές πηγές είναι το Ενωσιακό Δίκαιο, οι γενικώς παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου και οι διεθνείς συμβάσεις⁶⁸.

Στην ελληνική έννομη τάξη, με την επιφύλαξη της υπεροχής των κανόνων του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρώτη στην ιεραρχία πηγή του διοικητικού δικαίου είναι η θέσπιση κανόνων από το όργανο που έχει συντακτική αρμοδιότητα. Οι κανόνες αυτοί, όπως διατυπώνονται σε κείμενα και τυχόν συμπληρώνονται με έθιμα και γενικές αρχές αποτελούν το Σύνταγμα με ουσιαστική έννοια⁶⁹.

Από το Σύνταγμα της Ελλάδας αναφέρονται, το άρθρο 2 παρ. 1 περί σεβασμού και προστασίας της αξίας του ανθρώπου που αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας, το άρθρο 5 παρ. 1 περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας⁷⁰, το άρθρο 7 παρ. 1 περί μη επιβολής ποινής χωρίς νόμο πριν την τέλεση της πράξης και παρ. 2 περί απαγόρευσης οποιαδήποτε σωματικής κάκωσης, άσκησης ψυχολογικής βίας και κάθε προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, το άρθρο 16 για την παιδεία που είναι βασική αποστολή του Κράτους και ανατίθεται από τον συνταγματικό νομοθέτη ευθέως στο Κράτος⁷¹, το άρθρο 20 σχετικά με το δικαίωμα όλων για την παροχή από τα δικαστήρια έννομης προστασίας και για το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης πριν τη λήψη μέτρου σε βάρος τους, το άρθρο 25 παρ. 1 και 2 σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου τα οποία τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους, το άρθρο 103 περί των δημοσίων υπαλλήλων και της δυνατότητά τους να προσφύγουν στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Στο άρθρο 16 για την παιδεία ίσως θα ήταν χρήσιμο να υπάρξει και σχετική αναφορά στο σημαντικό ρόλο που επιτελούν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τη αγωγή των μαθητών και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

⁶⁸ Πρεβεδούρου Ευγ. *Διοικητικό Δίκαιο (Γενικό Μέρος)*, διατίθεται στο <https://opencourses.auth.gr/modules/document/index.php?course=OCRS329&openDir=/55793565RIP4> (πρόσβαση 30-09-2023)

⁶⁹ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε., όπ.π. (υποσημ.38), σελ.40

⁷⁰ Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 2 παρ.1 «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας», άρθρο 5, παρ.1 «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη» <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-2/> (Πρόσβαση 05-08-2023)

⁷¹ Σ.τ.Ε. 2592/1999, 2479/2000 και Σ.τ.Ε. 152/2003

Από το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνών συμβάσεων αναφέρονται, το άρθρο 3 της Σύμβασης της Ρώμης «για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» (Ε.Σ.Δ.Α.), η οποία κυρώθηκε με το Ν.Δ. 53/1974, περί απαγόρευσης των βασανιστηρίων, το άρθρο 6 περί δικαιώματος στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης, το άρθρο 7 περί μη επιβολή ποινής χωρίς νόμο, καθώς και το άρθρο 19 από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 2101/1992, περί λήψης όλων των απαραίτητων μέτρων για την προστασία του παιδιού από κάθε μορφή βίας, το άρθρο 28 για το δικαίωμα στην εκπαίδευση και το άρθρο 37 περί επαγρύπνησης για την προστασία του παιδιού από απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες.

Επίσης, αναφέρεται ο Υπαλληλικός Κώδικας Ν. 2683/1999 (ΦΕΚ 19/τ.Α΄/09-02-1999) «Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και άλλες διατάξεις», στον οποίο, από την ημερομηνία ισχύος του, υπάγονται και οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης⁷², με εξαίρεση τα θέματα τα οποία ρυθμίζονται από ειδικές διατάξεις (βλ. Ν. 1566/1985 και Π.Δ. 47/2006). Στη συνέχεια, το 2007, ψηφίστηκε ο ισχύων Υπαλληλικός Κώδικας, Ν. 3528/2007 (ΦΕΚ 26/τ.Α΄/09-02-2007) «Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.», που σκοπεύει στη θέσπιση ίδιων κανόνων για όλους τους υπαλλήλους, σύμφωνα ιδίως με τις αρχές της ισότητας, της αξιοκρατίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης⁷³, ο οποίος έκτοτε έχει υποστεί πολλές τροποποιήσεις ως προς το πειθαρχικό δίκαιο με τους νόμους που ακολούθησαν, Ν. 4057/2012, Ν. 4093/2012, Ν. 4111/2013, Ν. 4152/2013, Ν. 4210/2013, Ν. 4254/2014, Ν. 4304/2014, Ν. 4305/2014, Ν. 4310/2014 Ν. 4325/2015, Ν. 4590/2019, Ν. 4604/2019, Ν. 4610/2019, Ν. 4674/2020, Ν. 4795/2021, Ν. 4823/2021, Ν. 4873/2021, και στον οποίο υπάγονται και υπάλληλοι ή λειτουργοί του κράτους για τα θέματα που δεν ρυθμίζονται από τις ειδικές γι' αυτούς διατάξεις⁷⁴.

Με το Ν. 1566/1985 «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», στα άρθρα 1 και 2, ορίζεται ότι οι εκπαιδευτικοί αποτελούν βασικό συντελεστή για να επιτευχθούν οι σκοποί της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τα άρθρα 13 παρ. 9 και 14 παρ. 20,

⁷² Σύμφωνα με το Ν. 2721/1999 άρθρο 53 παρ.2

⁷³ Ν. 3528/2007, άρθρο 1

⁷⁴ Ν. 3528/2007, άρθρο 2

απαγορεύεται να παραδίδουν ιδιαίτερα μαθήματα και συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα και ποινικό αδίκημα η παραβίαση της διάταξης αυτής και με το άρθρο 14 παρ. 16 δεν επιτρέπεται οι δημόσιοι εκπαιδευτικοί να διδάσκουν σε ιδιωτικά σχολεία ή φροντιστήρια και επίσης συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα και ποινικό αδίκημα η παραβίαση της διάταξης αυτής. Στο άρθρο 16 παρ. ΣΤ' εδ.1 του Ν.1566/1985 «Πειθαρχική δικαιοδοσία και διαδικασία» δίδεται εξουσιοδότηση να ορίζονται με Προεδρικό Διάταγμα τα όργανα, τα μονομελή και συλλογικά, τα οποία ασκούν την πειθαρχική διαδικασία για το εκπαιδευτικό προσωπικό της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και η αρμοδιότητα που έχουν για την άσκηση πειθαρχικής δίωξης και την επιβολή πειθαρχικών ποινών. Επίσης, στο ίδιο άρθρο του ως άνω νόμου (εδ. 2) προβλέπονται τα στελέχη που διενεργούν κατά περίπτωση διοικητική εξέταση⁷⁵ για τη διερεύνηση καταγγελιών όταν αναφέρεται σε εκπαιδευτικούς και ένορκη ανάκριση για τη διαπίστωση πειθαρχικού παραπτώματος σε βάρος τους, και προβλέπεται η δυνατότητα απόσπασης εκπαιδευτικού σε άλλο σχολείο, για να διευκολύνεται το ανακριτικό έργο, όταν διενεργείται ένορκη ανάκριση σε βάρος του (παρ. Γ' εδ.7), καθώς και ότι (παρ. ΣΤ' εδ. 3) εφαρμόζονται κατά τα λοιπά οι διατάξεις που υπάρχουν για το πειθαρχικό δίκαιο των υπαλλήλων του Δημοσίου. Στο Ν. 4310/2014 (ΦΕΚ 258/τ.Α'/08-12-2014) «Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία και άλλες διατάξεις» με το άρθρο 69, περί πειθαρχικής διαδικασίας εκπαιδευτικών και υπαλλήλων υπηρετούντων σε σχολεία, και συγκεκριμένα με την παράγραφο 3 ρυθμίζεται, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση⁷⁶, «το ζήτημα του χαρακτηρισμού της πράξης όταν ασκείται πειθαρχική δίωξη για πράξη κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή οποιαδήποτε πράξη οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής στην οποία ενέχεται εκπαιδευτικός ή υπάλληλος που υπηρετεί σε σχολείο, οπότε και το πειθαρχικό του παράπτωμα θα χαρακτηρίζεται ευθέως ως παραβίαση γενετήσιας ελευθερίας ή ζωής αντίστοιχα και όχι ως αναξιοπρεπή η ανάρμοστη η ανάξια συμπεριφορά», δίδοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην απόφαση αυτή συμπεριφορά του εκπαιδευτικού.

Με το Ν. 4823/2021 «Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις», άρθρο 56 παρ. 4β, αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα η παράλειψη

⁷⁵ Ν. 1256/1982, άρθρο 8 παρ.1

⁷⁶ Αιτιολογική έκθεση Ν. 4310/2014 άρθρο 69 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bbb19498-1ec8-431f-82e6-023bb91713a9/9090789.pdf> (14-11-2023)

συμμετοχής στις διαδικασίες προγραμματισμού, αυτοαξιολόγησης ή εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης του έργου των σχολικών μονάδων.

Με το Π.Δ. 47/27-02-2006 (ΦΕΚ 48/τ.Α'/02-03-2006) καθορίζονται τα «Όργανα και διαδικασία πειθαρχικής δίωξης εκπαιδευτικού προσωπικού πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης» κατ'εξουσιοδότηση του Ν. 1566/1985.

Στην Υ.Α. Φ.353.1/324/105657/Δ1/8-10-2002 (ΦΕΚ 1340/τ.Β'/16-10-2002), η οποία εκδόθηκε κατ'εξουσιοδότηση του άρθρου 2 παρ 6 του Ν. 2986/2002 (Α'24), στο άρθρο 36, περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, το έργο των εκπαιδευτικών - διδασκόντων, τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητές τους.

Στην Υ.Α. 170405/ΓΓ1/28-12-2021 (ΦΕΚ 6273/τ.Β'/28-12-2021) άρθρο 1 παρ. 4, ορίζεται ότι οι Διευθυντές Εκπαίδευσης είναι διοικητικοί και πειθαρχικοί προϊστάμενοι των εκπαιδευτικών που υπάγονται στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης.

1.5 Καθήκοντα και υποχρεώσεις Εκπαιδευτικών - Δημοσίων Υπαλλήλων

Υπαλληλικά καθήκοντα είναι το σύνολο των καθηκόντων που έχει κάθε υπάλληλος σύμφωνα με τον υπαλληλικό κώδικα και άλλους σχετικούς νόμους. Από την άλλη πλευρά, τα υπηρεσιακά καθήκοντα, αποτελούν μέρος αυτών των υπαλληλικών καθηκόντων, είναι εκείνα που έχουν ανατεθεί στον υπάλληλο ως όργανο του Κράτους και αναφέρονται στην έκφραση μέσω αυτού της θέλησης της πολιτείας στον τομέα της αρμοδιότητάς του⁷⁷.

1.5.1 Υποχρεώσεις Εκπαιδευτικών - Δημοσίων Υπαλλήλων

Σύμφωνα με το Σύνταγμα «Οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης του Κράτους και υπηρετούν το Λαό· οφείλουν πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην Πατρίδα»⁷⁸. Ίδιο περιεχόμενο έχει το άρθρο 24 του Υ.Κ. που προβλέπει την υποχρέωση των υπαλλήλων να υπηρετούν μόνο το Λαό και να οφείλουν «...πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία». Επίσης ο εκπαιδευτικός - υπάλληλος «είναι υπεύθυνος για την εκτέλεση των καθηκόντων του και τη νομιμότητα των υπηρεσιακών του ενεργειών»⁷⁹ και οφείλει «...να υπακούει στις διαταγές των

⁷⁷ Σπινέλλης Δ., *Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος (Πανεπιστημιακές Παραδόσεις) Εγκλήματα σχετικά με την Υπηρεσία*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1988, σελ.82-83

⁷⁸ Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 103 παρ.1

⁷⁹ Άρθρο 25 παρ.1 του Υ.Κ.

προϊσταμένων του»⁸⁰ υπό τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 25 του Υ.Κ., «...να τηρεί εχεμύθεια για «θέματα που χαρακτηρίζονται ως απόρρητα από τις κείμενες διατάξεις» καθώς και «σε κάθε περίπτωση που αυτό επιβάλλεται από την κοινή πείρα και λογική, για γεγονότα ή πληροφορίες των οποίων λαμβάνει γνώση κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ή επ' ευκαιρία αυτών»⁸¹.

Μεγάλη σημασία έχει η συμπεριφορά ιδίως του εκπαιδευτικού αλλά και κάθε υπαλλήλου καθώς «...οφείλει να συμπεριφέρεται εντός και εκτός της υπηρεσίας κατά τρόπο ώστε να καθίσταται άξιος της κοινής εμπιστοσύνης», καθώς ασκεί τα καθήκοντά του οφείλει «...να συμπεριφέρεται με ευπρέπεια στους διοικούμενους και να τους εξυπηρετεί κατά τη διεκπεραίωση των υποθέσεων τους» ενώ δεν επιτρέπεται «...να κάνει διακρίσεις σε όφελος ή σε βάρος των πολιτών, εξαιτίας των πολιτικών, των φιλοσοφικών ή των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων»⁸². Ιδιαίτερη σημασία έχει η συμπεριφορά των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές.

Περαιτέρω, «...μπορεί να ασκεί ιδιωτικό έργο ή εργασία με αμοιβή, εφόσον συμβιβάζεται με τα καθήκοντα της θέσης του και δεν παρεμποδίζει την ομαλή εκτέλεση της υπηρεσίας του» αλλά μόνο κατόπιν σχετικής άδειας⁸³, ενώ δεν επιτρέπεται «...η κατ' επάγγελμα άσκηση εμπορίας»⁸⁴.

Αναφορικά με τη συμμετοχή του σε εταιρείες, είναι υποχρεωμένος «...να δηλώνει στην υπηρεσία του τη συμμετοχή του σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου οποιασδήποτε μορφής, εκτός των σωματείων και των κοινωφελών ιδρυμάτων»⁸⁵, απαγορεύεται «...να μετέχει σε οποιαδήποτε εμπορική εταιρεία ... ή να είναι διευθύνων ή εντεταλμένος σύμβουλος ανώνυμης εταιρείας ή διαχειριστής οποιασδήποτε εμπορικής εταιρείας» ενώ μόνο κατόπιν σχετικής άδειας «...μπορεί να μετέχει στη διοίκηση ανώνυμης εταιρείας ή γεωργικού συνεταιρισμού...»⁸⁶.

1.5.2 Καθήκοντα και υποχρεώσεις Εκπαιδευτικών

Ειδικότερα οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με την προσωπικότητα, την κατάρτισή τους καθώς και με τη δημιουργία του

⁸⁰ Άρθρο 25 παρ.2 του Υ.Κ.

⁸¹ Άρθρο 26 παρ.1 του Υ.Κ.

⁸² Άρθρο 27 του Υ.Κ.

⁸³ Άρθρο 31 παρ.1 του Υ.Κ.

⁸⁴ Άρθρο 31 παρ.3 του Υ.Κ.

⁸⁵ Άρθρο 32 παρ.1 του Υ.Κ.

⁸⁶ Άρθρο 32 παρ.2 του Υ.Κ.

απαραίτητου παιδαγωγικού κλίματος μέσω της ανάπτυξης αρμονικών διαπροσωπικών σχέσεων στο σχολείο και στην τάξη και με το σεβασμό προς την προσωπικότητα του κάθε μαθητή, αποτελούν τον βασικότερο συντελεστή για να επιτευχθούν οι σκοποί της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί με τα αναλυτικά προγράμματα, τα σχολικά βιβλία και τα υπόλοιπα διδακτικά μέσα και τη σωστή χρήση τους, και έχοντας εξασφαλίσει τις αναγκαίες προϋποθέσεις και τα μέσα για την απρόσκοπτη λειτουργία των σχολικών μονάδων, υποβοηθούν τους μαθητές:

«α) Να γίνονται ελεύθεροι, υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες να υπερασπίζονται την εθνική ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα της χώρας και τη δημοκρατία, να εμπνέονται από αγάπη προς τον άνθρωπο, τη ζωή και τη φύση και να διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης. Η ελευθερία της θρησκευτικής τους συνείδησης είναι απαραβίαστη.

β) Να καλλιεργούν και να αναπτύσσουν αρμονικά το πνεύμα και το σώμα τους, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητές τους. Να αποκτούν, μέσα από τη σχολική τους αγωγή, κοινωνική ταυτότητα και συνείδηση, να αντιλαμβάνονται και να συνειδητοποιούν την κοινωνική αξία και ισοτιμία της πνευματικής και της χειρωνακτικής εργασίας. Να ενημερώνονται και να ασκούνται πάνω στη σωστή και ωφέλιμη για το ανθρώπινο γένος χρήση και αξιοποίηση των αγαθών του σύγχρονου πολιτισμού, καθώς και των αξιών της λαϊκής μας παράδοσης.

γ) Να αναπτύσσουν δημιουργική και κριτική σκέψη και αντίληψη συλλογικής προσπάθειας και συνεργασίας, ώστε να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και με την υπεύθυνη συμμετοχή τους να συντελούν αποφασιστικά στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου και στην ανάπτυξη της πατρίδας μας.

δ) Να κατανοούν τη σημασία της τέχνης, της επιστήμης και της τεχνολογίας, να σέβονται τις ανθρώπινες αξίες και να διαφυλάσσουν και να προάγουν τον πολιτισμό.

ε) Να αναπτύσσουν πνεύμα φιλίας και συνεργασίας με όλους τους λαούς της γης, προσβλέποντας σε ένα κόσμο καλύτερο, δίκαιο και ειρηνικό»⁸⁷.

Οι εκπαιδευτικοί επιτελούν έργο υψηλής κοινωνικής ευθύνης. «Στο έργο τους περιλαμβάνεται η διδασκαλία, η εκπαίδευση και η διαπαιδαγώγηση των μαθητών. Η πρόοδος, η οικονομική ανάπτυξη, ο πολιτισμός και η συνοχή της κοινωνίας εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα της εκπαίδευσης και κατ' επέκταση από τη

⁸⁷ Ν 1566/1985 (ΦΕΚ 167/τ.Α'/30-09-1985) «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», άρθρα 1 και 2

συμβολή και την προσπάθεια των εκπαιδευτικών. Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών οφείλουν να εναρμονίζονται με τους στόχους αυτούς»⁸⁸. Ειδικότερα,

• **Οι εκπαιδευτικοί ως προς τους μαθητές, στην τάξη,** οφείλουν να διδάσκουν τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών, να εκπαιδεύουν και να διαπαιδαγωγούν τους μαθητές σύμφωνα με τους σκοπούς και τους στόχους της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής που ακολουθείται, έχοντας πάντα την καθοδήγηση των Σχολικών Συμβούλων⁸⁹ και των στελεχών της διοίκησης της εκπαίδευσης. Να προγραμματίζουν τη διδακτέα ύλη των μαθημάτων τους, να εφαρμόζουν κατάλληλες και σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας σύμφωνα τις ανάγκες των μαθητών τους και τις ιδιαιτερότητες των γνωστικών τους αντικειμένων αξιοποιώντας τα εποπτικά μέσα διδασκαλίας και τις νέες τεχνολογίες προς όφελός τους. Να συνεργάζονται μαζί τους, να φροντίζουν για την πρόοδό τους, να τους προσφέρουν παιδεία διανοητική, ηθική και κοινωνική και να καλλιεργούν τις αρχές και το πνεύμα αλληλεγγύης και συλλογικότητας. Να σέβονται την προσωπικότητά τους, να καλλιεργούν δημοκρατική συμπεριφορά και να τους εμπνέουν κυρίως με το προσωπικό τους παράδειγμα. Να ενθαρρύνουν τους μαθητές ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση και λήψη αποφάσεων για θέματα που αφορούν τους ίδιους και το σχολείο. Είναι υπεύθυνοι για την επιτήρησή τους μέσα στην τάξη, καταγράφουν στα σχετικά βιβλία τη διδασκόμενη ύλη, ελέγχουν τις απουσίες των μαθητών, διορθώνουν τις εργασίες τους, αξιολογούν αντικειμενικά την πρόοδο και την επίδοσή τους. Επίσης, οφείλουν να ενδιαφέρονται για τις συνθήκες που ζουν οι μαθητές τους τόσο μέσα στην οικογένεια όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, να λαμβάνουν υπόψη τους παράγοντες που επηρεάζουν την πρόοδο και την συμπεριφορά τους και να εφαρμόζουν παιδαγωγικές δράσεις που είναι κατάλληλες, για την αντιμετώπιση πιθανών προβλημάτων που έχουν ανακύψει.

• **Σε σχέση με τις λοιπές υποχρεώσεις τους στο σχολείο,** θα πρέπει υποχρεωτικά να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις του Συλλόγου Διδασκόντων, στις παιδαγωγικές συναντήσεις, στα σεμινάρια επιμόρφωσης και να εκφράζουν τις παιδαγωγικές τους

⁸⁸ Υ.Α. Φ.353.1/324/105657/Δ1/8-10-2002 (ΦΕΚ 1340/τ.Β'/16-10-2002) "Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των προϊσταμένων των περιφερειακών υπηρεσιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των διευθυντών και υποδιευθυντών των σχολικών μονάδων και ΣΕΚ και των συλλόγων των διδασκόντων", άρθρο 36

⁸⁹ Ήδη Συμβούλων Εκπαίδευσης, Ν. 4823/2021, άρθρα 4 και 233

απόψεις, να αναλαμβάνουν τις εξωδιδασκτικές εργασίες συμμετέχοντας στη συλλογική λειτουργία του, να συμμετέχουν σε όλα τα σχολικά προγράμματα όπως στην Ενισχυτική Διδασκαλία, στο Ολοήμερο σχολείο και στα προγράμματα τάξεων υποδοχής, όταν τους ανατίθενται από τα αρμόδια όργανα, να ενημερώνονται από τον Διευθυντή του σχολείου και να τηρούν τους νόμους, τα διατάγματα, τις αποφάσεις, τις εγκυκλίους και τις οδηγίες, να δέχονται τους Συμβούλους Εκπαίδευσης⁹⁰ στην τάξη, να συνεργάζονται με εκπαιδευτικούς που επιμορφώνονται για την πραγματοποίηση διδασκαλιών. Να βρίσκονται στο χώρο που συγκεντρώνονται οι μαθητές στην έναρξη λειτουργίας του σχολικού ωραρίου και κάθε φορά που ο Σύλλογος των Διδασκόντων απευθύνεται στο σύνολο των μαθητών, δίδοντας με αυτό τον τρόπο το αναγκαίο κύρος στη συλλογική λειτουργία του σχολείου, να αναλαμβάνουν καθήκοντα εφημερευόντων, έχοντας την ευθύνη της επιτήρησης και της προστασίας των μαθητών. Σε περιπτώσεις προβλημάτων συμπεριφοράς μαθητών οφείλουν να συνεργάζονται με τον Διευθυντή, τους αρμόδιους Συμβούλους Εκπαίδευσης (και τους γονείς) για την καλύτερη δυνατή παιδαγωγική αντιμετώπισή τους, σεβόμενοι την προσωπικότητα και τα δικαιώματα των μαθητών.

Βεβαίως, οφείλουν να προσέρχονται έγκαιρα στο σχολείο, να παραμένουν στο σχολείο και μετά τη λήξη του ωραρίου διδασκαλίας τους, για να παρέχουν και άλλες υπηρεσίες που συνδέονται με το γενικότερο εκπαιδευτικό έργο, ενώ σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης απουσίας τους να ενημερώνουν έγκαιρα το Διευθυντή του σχολείου για την αναπροσαρμογή του προγράμματος.

Τέλος, καθώς οι ανάγκες της κοινωνίας μεταβάλλονται συνεχώς με γρήγορους ρυθμούς οφείλουν να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους για τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα και τις επιστήμες της αγωγής τόσο μέσω επιμόρφωσης και επιστημονικής παιδαγωγικής καθοδήγησης, που παρέχονται από το σύστημα της οργανωμένης εκπαίδευσης, όσο και με την αυτοεπιμόρφωση.

• **Σε σχέση με τους γονείς και κηδεμόνες των μαθητών**, θα πρέπει να μεριμνούν ώστε να δημιουργείται κλίμα αρμονικής συνεργασίας και συνεχούς και αμφίδρομης επικοινωνίας μαζί τους, να τους ενημερώνουν για τη φοίτηση, την επίδοση και τη διαγωγή των παιδιών τους και να συνεργάζονται μαζί τους για την καλύτερη δυνατή παιδαγωγική αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς τους.

⁹⁰ Όπως ονομάζονται οι Σχολικοί Σύμβουλοι μετά τον Ν.4823/2021

Συνεπώς, η εκπαίδευση και η διαπαιδαγώγηση των μαθητών αποτελούν σημαντική κοινωνική ευθύνη. Ο εκπαιδευτικός επομένως έχει να σηκώσει ένα πολύ βαρύ φορτίο και πρέπει να υψωθεί πνευματικά και ηθικά για να αποκτήσει τον σεβασμό και την εμπιστοσύνη των μαθητών⁹¹.

Οι σκοποί της εκπαίδευσης καθορίζονται σύμφωνα με την κοσμοθεωρία της κοινωνίας, τους φιλοσοφικούς της οραματισμούς και τις γενικές συνταγματικές της αρχές και στοχεύουν στην ανθρωπιστική μόρφωση και στην επαγγελματική κατάρτιση⁹². Προκειμένου να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις και τις προσδοκίες της εξελισσόμενης κοινωνίας, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τις ανάγκες της, και κύριος στόχος της εκπαίδευσης πρέπει να είναι ο άνθρωπος, ο οποίος εφοδιασμένος με κριτική σκέψη και αντίληψη, να δράσει υπεύθυνα και δημιουργικά μέσα στην κοινωνία⁹³. Έτσι το νέο μέλος της κοινωνίας θα ενταχθεί ομαλά και θα προσαρμοστεί κανονικά στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα για να εργαστεί σε αυτή τόσο για την προσωπική του εξέλιξη όσο και για την κοινωνική πρόοδο και ευημερία⁹⁴.

1.5.3 Σχολική πειθαρχία - προστασία μαθητή - υποχρεώσεις εκπαιδευτικών

Η εκπαίδευση αποτελεί σημείο αναφοράς στη ζωή κάθε ανθρώπου. Το σχολείο αποτελεί κυρίαρχο θεσμό στη ζωή του παιδιού και παραδοσιακά είναι συνυφασμένος με τη γνώση. Συνιστά τον χώρο μέσα στον οποίο αναπτύσσεται η προσωπικότητά του και καλλιεργούνται οι ικανότητές του, αποκτώντας εφόδια για τη μελλοντική πορεία του στη ζωή⁹⁵. Πρόκειται για έναν ενδιάμεσο σταθμό ανάμεσα στο κλειστό οικογενειακό περιβάλλον και την ευρύτερη κοινωνία, ο οποίος λειτουργεί ως φορέας ηθικής διαπαιδαγώγησης ατόμων και κοινωνικών ομάδων, ικανών να ενταχθούν στη συνέχεια στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο⁹⁶.

⁹¹ Παπανούτσος Ε., *Η παιδεία: Το μεγάλο μας πρόβλημα*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1976, σελ.32

⁹² Δερβίσης Σ., *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης και Σύγχρονο Εκπαιδευτικό Σύστημα*, Θεσσαλονίκη, 1985, σελ.28

⁹³ Καυκούλα Ε. «Εκπαιδευτικοί σκοποί και οι απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής: Προκλήσεις, προβλήματα, προοπτικές» από τα Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 5-7 Οκτωβρίου 2012 διατίθεται στο http://www.elliepek.gr/documents/6o_synedrio_eisigiseis/52_kaukoula.pdf (πρόσβαση 4-11-2023), σελ.1

⁹⁴ Δερβίσης Σ., *όπ.π.* (υποσημ.92), σελ.28

⁹⁵ Γιώτσα Αρ., *Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εκπαίδευση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, σελ.60-61

⁹⁶ Ματσαγγούρας Ηλ., *Ψυχοπαιδαγωγικά Θέματα Προδημοτικής και Πρωτοδημοτικής Αγωγής*, εκδ. Φελέκη, Αθήνα, 1982, σελ.132

Οι μαθητές πρέπει να ενθαρρύνονται για την ενεργή συμμετοχή τους στη σχολική ζωή, στη διαμόρφωση και λήψη αποφάσεων για θέματα που αφορούν τους ίδιους και την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου και να δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες για τη συνεργασία των μαθητών με τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές τους. Προβλήματα συμπεριφοράς τους αποτελούν αντικείμενο συνεργασίας μεταξύ του διευθυντή και των εκπαιδευτικών με τους γονείς και με τους συμβούλους εκπαίδευσης, για την καλύτερη δυνατή παιδαγωγική αντιμετώπιση του θέματος. Σε κάθε περίπτωση και πριν από οποιαδήποτε απόφαση, λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η βασική αρχή του σεβασμού της προσωπικότητας και των δικαιωμάτων του παιδιού.

Σημειώνεται ότι, η αξία του ανθρώπου είναι η μήτρα και το θεμέλιο όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁹⁷.

Στο Σύνταγμα προβλέπεται ότι οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται⁹⁸. Επίσης, δεν επιτρέπεται να επιβάλλεται σε μαθητές σωματική τιμωρία οποιασδήποτε μορφής όταν παρεκκλίνουν από την προσήκουσα διαγωγή⁹⁹. Ως σωματική τιμωρία ορίζεται η πράξη επιβολής πόνου ή σωματικής δυσφορίας σε ανήλικο, που σκοπό έχει τον σωφρονισμό ή τον έλεγχο της συμπεριφοράς του¹⁰⁰.

Στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 2101/1992, το άρθρο 19 αξιώνει από τα συμβαλλόμενα κράτη να λαμβάνουν «όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί».

Το άρθρο 28 για το δικαίωμα στην εκπαίδευση προβλέπει ότι «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας

⁹⁷ Τζέμος Β., «Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης» στο «*Δημόσιο Δίκαιο*» - Επιστημονικό Περιοδικό Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων (ΕΕΔ), τ.1, Αθήνα, 2016, σελ.2

⁹⁸ Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 7 παρ.2

⁹⁹ Ν. 3328/2005 (ΦΕΚ 80/τ.Α' /1-4-2005) άρθρο 21 παρ.1

¹⁰⁰ Συνήγορος του Πολίτη, διατίθεται στο <https://www.synigoros.gr/paidi/ti-einai-somat-timor.html> (πρόσβαση 7-11-2023)

με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση» (παρ.2), και το άρθρο 37 ζητά από τα συμβαλλόμενα Κράτη να επαγρυπνούν ώστε «Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση» (παρ.α εδ.1).

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ν.Δ. 53/1974), προβλέπει στο άρθρο 3 περί απαγόρευσης των βασανιστηρίων¹⁰¹, ότι «Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς».

Όταν αναφερόμαστε στα ανθρώπινα δικαιώματα, δύο έννοιες είναι σημαντικές. Του σεβασμού προς τον συνάνθρωπό μας οποιασδήποτε ηλικίας και προέλευσης, και της προστασίας, εμπράκτως, των παιδιών και εν γένει των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Ο σεβασμός και η προστασία καλλιεργούνται αρχικά εντός της οικογένειας και εν συνεχεία στο σχολείο, όπου οι εκπαιδευτικοί, ως εμπνευστές και μεταδότες, με τις δράσεις τους, το παράδειγμά τους και τη φιλοσοφία ζωής τους μπορούν να μεταδώσουν τις αρχές για την προάσπιση και την πρόληψη των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁰².

Στην εκπαίδευση έχει προβλεφθεί, πρόσφατα, ο Περιφερειακός Επόπτης Ποιότητας της Εκπαίδευσης¹⁰³ να μεριμνά για την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹⁰⁴ και της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία¹⁰⁵ και να καθοδηγεί σχετικά τα αρμόδια όργανα.

Περαιτέρω, κάθε εκπαιδευτικός της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ο οποίος κατά την άσκηση των καθηκόντων του, πληροφορείται ή διαπιστώνει διάπραξη εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος μαθητή,

¹⁰¹ Ο τίτλος του άρθρου 3 «Απαγόρευση των βασανιστηρίων» του Ν.Δ. 53/1974 προστέθηκε με το Παράρτημα του Πρωτοκόλλου 11, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 69/τ.Α'/96).

¹⁰² Βλ. Γιώτσα Άρ., όπ.π. (υποσημ.95), σελ.11

¹⁰³ Ν. 4823/2021, άρθρο 6 παρ.4

¹⁰⁴ η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 2101/1992

¹⁰⁵ η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 4074/2012

ενημερώνει, άμεσα, τον διευθυντή της σχολικής μονάδας¹⁰⁶ και εκείνος τον αρμόδιο εισαγγελέα¹⁰⁷ ή την πλησιέστερη αστυνομική αρχή¹⁰⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται τα στοιχεία που συγκροτούν την έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος, παρατίθενται τα πειθαρχικά παραπτώματα, όπως ισχύουν σήμερα κατόπιν των τροποποιήσεων των σχετικών διατάξεων, καθώς και οι ποινές που προβλέπονται για τα πειθαρχικά αυτά παραπτώματα. Επίσης, παρουσιάζονται περιπτώσεις εκπαιδευτικών, από τη νομολογία, κυρίως, του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι οποίοι έχουν υποπέσει σε πειθαρχικά παραπτώματα και τους έχουν επιβληθεί, από τα αρμόδια όργανα, πειθαρχικές ποινές.

2.1 Πειθαρχικό παράπτωμα

Το πειθαρχικό παράπτωμα συνιστά συμπεριφορά του υπαλλήλου, η οποία αποτελεί παραβίαση των κατ'ιδίαν υποχρεώσεων του απέναντι στην υπηρεσία του, και ως εκ τούτου επισύρει σε βάρος του την επιβολή πειθαρχικής ποινής¹⁰⁹.

Με τη μορφή του υπαλληλικού κώδικα προ της ισχύος του Ν. 4057/2012, όπως και με προηγούμενους υπαλληλικούς κώδικες, δινόταν ορισμός του πειθαρχικού παραπτώματος¹¹⁰ και ο ορισμός αυτός συνδεόταν με την παράβαση του υπαλληλικού καθήκοντος, τα όρια του οποίου προσδιορίζονταν επίσης στην ίδια διάταξη¹¹¹.

¹⁰⁶ Ν. 3500/2006 (ΦΕΚ 232/τ.Α'/24-10-2006) «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις», άρθρο 23 «Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών» παρ.1 όπως αντικαταστάθηκε με την παρ.7 του άρθρου 204 του Ν. 4610/2019 (ΦΕΚ 70/τ.Α'/07-05-2019)

¹⁰⁷ Ν. 4620/2019 «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», άρθρο 37 περί αυτεπάγγελτης δίωξης «Όταν δεν απαιτείται έγκληση ή αίτηση, η ποινική δίωξη κινείται αυτεπάγγελτα, ύστερα από αναφορά, μήνυση ή άλλη πληροφορία ότι διαπράχθηκε αξιόποινη πράξη»

¹⁰⁸ Ν. 3500/2006, άρθρο 23 «Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών» παρ.2

¹⁰⁹ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.744

¹¹⁰ Ν. 3528/2007, άρθρο 106 «Ορισμός πειθαρχικού παραπτώματος», παρ. 1 «Πειθαρχικό παράπτωμα αποτελεί κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος που συντελείται με υπαίτια πράξη ή παράλειψη και μπορεί να καταλογισθεί στον υπάλληλο»

¹¹¹ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.744 και Ν. 3528/2007, άρθρο 106, παρ. 2 και 3 «2. Το υπαλληλικό καθήκον προσδιορίζεται τόσο από τις υποχρεώσεις που επιβάλλουν στον υπάλληλο οι κείμενες διατάξεις οι εντολές και οδηγίες όσο και από τη συμπεριφορά που πρέπει να τηρεί ο υπάλληλος και εκτός της υπηρεσίας ώστε να μη θίγεται το κύρος αυτής. 3. Το υπαλληλικό καθήκον, κατά την προηγούμενη παράγραφο, σε καμία περίπτωση δεν επιβάλλει στον υπάλληλο πράξη ή παράλειψη που να αντίκειται προδήλως στις διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων»

Μετά το Ν. 4057/2012¹¹², στη διάταξη του άρθρου 106, αφενός δεν δίδεται ορισμός του πειθαρχικού παραπτώματος¹¹³, αφετέρου αφαιρείται η σύνδεσή του αποκλειστικά με την παράβαση του υπαλληλικού καθήκοντος, η οποία αποτελεί πλέον (Ν. 4057/2012 και στη συνέχεια Ν. 4325/2015) ιδιαίτερη μορφή πειθαρχικού παραπτώματος (άρθρο 107, παρ.1 περ.β')¹¹⁴.

Το άρθρο 106 του Υ.Κ. αποκτά πλέον «λιτή διατύπωση» η οποία «συνίσταται στον προσδιορισμό των στοιχείων εκείνων που συγκροτούν το πειθαρχικό παράπτωμα»¹¹⁵. Ο λόγος για τον οποίο δεν υπάρχει πια η ανάγκη νομοθετικού ορισμού του πειθαρχικού παραπτώματος έγκειται στο ότι στο επόμενο άρθρο 107 του Υ.Κ., γίνεται πλέον περιοριστική απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων¹¹⁶ και σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4057/2012, επιδιώκεται με τις παραπάνω μεταβολές «η εμπέδωση της συνταγματικής αρχής του κράτους δικαίου στον εξαιρετικά κρίσιμο τομέα του πειθαρχικού δικαίου των δημοσίων υπαλλήλων».

2.1.1 Τα στοιχεία του πειθαρχικού παραπτώματος

Τα στοιχεία που συγκροτούν την έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος είναι¹¹⁷:

α) Η πράξη ή παράλειψη, η οποία αφορά σε συγκεκριμένη παράβαση καθηκόντων του δημοσίου υπαλλήλου τα οποία προσδιορίζονται από τον Υπαλληλικό Κώδικα ή τον Ποινικό Κώδικα ή ειδικές διατάξεις¹¹⁸ και αποτελεί την «αντικειμενική υπόσταση» του πειθαρχικού παραπτώματος¹¹⁹. Ως αντικειμενική διάσταση του πειθαρχικού

¹¹² Αιτιολογική έκθεση Ν. 4057/2012, https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-peithar-eis_XPress.pdf, σελ.3 (πρόσβαση 24-08-2023)

¹¹³ Πανταζής Ν., *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Υπαλλήλων, Πρακτικά θέματα πειθαρχικής διαδικασίας, Ενημέρωση με το Ν 4325/2015*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ. 39, επίσης βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12) σελ. 744 και Ν. 4057/2012 (άρθρο δεύτερο), το άρθρο 106 «Πειθαρχικό παράπτωμα» «Το πειθαρχικό παράπτωμα συντελείται με υπαίτια πράξη ή παράλειψη του υπαλλήλου που μπορεί να του καταλογισθεί»

¹¹⁴ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ. 744, επίσης βλ. Ν. 4057/2012 (άρθρο δεύτερο) και Ν. 4325/2015 (άρθρο 6 παρ.1), το άρθρο 107, παρ.1 περ.β' «κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος που προσδιορίζεται από τις υποχρεώσεις που επιβάλλουν στον υπάλληλο οι κείμενες διατάξεις, εντολές και οδηγίες. Το υπαλληλικό καθήκον σε καμία περίπτωση δεν επιβάλλει στον υπάλληλο πράξη ή παράλειψη που να αντίκειται προς τις διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 25 του παρόντος»

¹¹⁵ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ. 743 και Αιτιολογική έκθεση Ν. 4057/2012, https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-peithar-eis_XPress.pdf, σελ.3

¹¹⁶ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.744

¹¹⁷ Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ.113), σελ.39 και βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.77

¹¹⁸ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.77 και βλ. Χριστοφορίδης Σ., όπ.π. (υποσημ.31), σελ.1

¹¹⁹ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.77

παραπτώματος νοείται αυτό καθαυτό το γεγονός τέλεσης του πειθαρχικού παραπτώματος¹²⁰, δηλαδή απαιτείται πραγματική συμπεριφορά του διωκόμενου υπαλλήλου, ο οποίος θα πρέπει απαραίτητα να προέβη σε πράξη ή να παρέλειψε να ενεργήσει αν και όφειλε¹²¹. Η πράξη ή η παράλειψη μπορεί να σχετίζεται με την εσωτερική λειτουργία της υπηρεσίας του υπαλλήλου, με την εξωτερική λειτουργία αυτής, με την τέλεση κάποιου ποινικού αδικήματος που έχει σχέση με την υπηρεσία, ή μη σχετιζόμενου με την υπηρεσία ή με την συμπεριφορά του υπαλλήλου εντός ή/και εκτός υπηρεσίας¹²². Η πράξη ή παράλειψη πρέπει να τελεστεί από άτομο που έχει την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου, ωστόσο εάν μετά την τέλεση της πράξης απέβαλε τη ιδιότητα αυτή για οποιοδήποτε λόγο, η πειθαρχική διαδικασία, η οποία είχε ήδη αρχίσει, συνεχίζεται κανονικά και μετά τη λύση της υπαλληλικής σχέσης, εξαιρουμένης μόνο της περίπτωσης του θανάτου¹²³, (λόγω του προσωποπαγούς χαρακτήρα της πειθαρχικής διαδικασίας¹²⁴).

β) Υπαιτιότητα, δηλαδή δόλος ή αμέλεια. Το πειθαρχικό παράπτωμα προϋποθέτει υπαίτια συμπεριφορά, ενέργεια ή παράλειψη¹²⁵. Η υπαιτιότητα αναφέρεται στους βαθμούς του πταίσματος¹²⁶. Όταν υπάρχει δόλος η πράξη ή η παράλειψη γίνεται ηθελημένα, γνωρίζοντας ότι συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα, ενώ αμέλεια υπάρχει όταν ο υπάλληλος, καθώς ασκούσε τα καθήκοντά του, δεν έδειξε την προσοχή που είχε υποχρέωση να επιδείξει¹²⁷. Το στοιχείο της υπαιτιότητας αποτελεί την «υποκειμενική υπόσταση» του πειθαρχικού παραπτώματος¹²⁸. Ως υποκειμενική διάσταση νοείται το στοιχείο της συμπεριφοράς, δηλαδή η υπαιτιότητα του υπαλλήλου με την ύπαρξη δόλου ή απλής αμέλειας¹²⁹. Όταν ο υπάλληλος ενήργησε υπό συνθήκες βίας τότε η υπαιτιότητα αίρεται¹³⁰.

¹²⁰ Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ. 113), σελ.39

¹²¹ Βλ. Γιαρένη Ι., όπ.π. (υποσημ. 24), σελ.108

¹²² Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ.113), σελ.39

¹²³ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., όπ.π (υποσημ.14), σελ.1300, επίσης βλ. Σπηλιωτόπουλος - Χρυσανθάκης, όπ.π. (υποσημ.49), σελ.77, και άρθρο 113 παρ. 1 του Υ.Κ. “Ο υπάλληλος ο οποίος απώλεσε την υπαλληλική ιδιότητα με οποιονδήποτε τρόπο δεν διώκεται πειθαρχικώς, η πειθαρχική όμως διαδικασία η οποία τυχόν έχει αρχίσει, συνεχίζεται και μετά τη λύση της υπαλληλικής σχέσης με εξαίρεση την περίπτωση του θανάτου”

¹²⁴ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., όπ.π. (υποσημ.14), σελ.1300

¹²⁵ Άρθρο 106 και βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., όπ.π. (υποσημ.14), σελ.1385

¹²⁶ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.750

¹²⁷ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.78

¹²⁸ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.78

¹²⁹ Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ. 113), σελ.39

¹³⁰ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.78

γ) **Καταλογισμός**, δηλαδή δυνατότητα καταλογισμού του πειθαρχικού παραπτώματος¹³¹, υπάρχει όταν η πράξη ή η παράλειψη εξαρτάται (θετικά ή αρνητικά) από τη βούληση του υπαλλήλου¹³², υφίσταται δηλαδή στον «δράσαντα ή παραλείψαντα» ψυχολογική κατάσταση που επιτρέπει τον καταλογισμό¹³³. Η ικανότητα προς καταλογισμό κατά τη στιγμή της πράξης ή της παράλειψης αποτελεί απαραίτητο στοιχείο ύπαρξης πειθαρχικού παραπτώματος και συναρτάται με την βιολογική κατάσταση, την πνευματική ωριμότητα και την ψυχική υγεία του διωκόμενου υπαλλήλου¹³⁴. Όταν υπάρχουν ψυχικές καταστάσεις που επιδρούν στη βούληση του υπαλλήλου, όπως μπορεί να είναι η ασθένεια ή η ανυπαίτια παραφορά, τότε δεν υπάρχει καταλογισμός¹³⁵ και δεν είναι νόμιμη η συνέχιση της πειθαρχικής διαδικασίας ούτε η επιβολή πειθαρχικής ποινής¹³⁶ και ενδεχομένως κινείται, εξ αφορμής αυτής, η διαδικασία απόλυσης λόγω πνευματικής ανικανότητας¹³⁷.

Όπως στην περίπτωση εκπαιδευτικού Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ο οποίος προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατά απόφασης του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερικής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με την οποία του είχε επιβληθεί η ποινή «της οριστικής παύσης» για το πειθαρχικό παράπτωμα «της αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης συμπεριφοράς εντός ή εκτός της υπηρεσίας», καθώς εντοπίστηκε στο αυτοκίνητο και στο σπίτι του μεγάλος αριθμός μαχαιριών και σπαθιών διαφόρων μεγεθών, στιλέτων, φυσιγγίων και σφαιριδίων διαφόρων ειδών και διαμετρήματος, καθώς και τόξα, βέλη μεταλλικά αστέρια και σφεντόνες, για την κατοχή των οποίων με απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου είχε καταδικαστεί σε φυλάκιση οκτώ μηνών με τριετή αναστολή για παράνομη οπλοκατοχή. Το Συμβούλιο της Επικρατείας με την με αριθμό 1723/2022 Απόφαση δέχθηκε την προσφυγή του, εξαφάνισε την απόφαση του Πειθαρχικού Συμβουλίου και ανέπεμψε την υπόθεση στη Διοίκηση για να προβεί σε προβλεπόμενες ενέργειες, καθώς αν και δεν αμφισβητούνται τα πραγματικά

¹³¹ Βλ. Πανταζής Ν., *όπ.π.* (υποσημ. 113), σελ.39

¹³² Ναυπλιώτης Γ., *Πειθαρχικό Δίκαιο, Συστηματική κατ'άρθρο ερμηνεία του ισχύοντος υπαλληλικού (πειθαρχικού) κώδικα (ν. 2683/99 άρθρα 106 - 147)*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2003, σελ.72, επίσης βλ. Σπηλιωτόπουλος - Χρυσανθάκης, *όπ.π.* (υποσημ.49), σελ.78 και Αποφάσεις ΣτΕ Α2536/2001, Α1109/1980, Α715/1981

¹³³ Βλ. Ναυπλιώτης Γ., *όπ.π.* (υποσημ. 132), σελ.72 και βλ. Γιαρένη Ι., *όπ.π.* (υποσημ. 24), σελ.111-112

¹³⁴ Βλ. Ναυπλιώτης Γ., *όπ.π.* (υποσημ.132), σελ. 72-73 και Αποφάσεις: ΣτΕ Α2378/1999 και Α3355/1995

¹³⁵ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., *όπ.π.* (υποσημ.49), σελ.78

¹³⁶ Βλ. Γιαρένη Ι., *όπ.π.* (υποσημ. 24), σελ.112

¹³⁷ Βλ. Ναυπλιώτης Γ., *όπ.π.* (υποσημ.132), σελ.73

περιστατικά που περιγράφονται παραπάνω, δημιουργούνται αμφιβολίες ως προς την ικανότητα προς καταλογισμό του πειθαρχικού παραπτώματος, από την οποία δεσμεύονται τα πειθαρχικά όργανα αλλά δεν αφορά στην κρίση του ποινικού δικαστηρίου. Για να τιμωρηθεί ο εκπαιδευτικός θα έπρεπε να είναι ικανός προς καταλογισμό και επιβαλλόταν να εξακριβωθεί από το πειθαρχικό συμβούλιο, αν κατά τον χρόνο τέλεσης του πειθαρχικού παραπτώματος συνέτρεχαν λόγοι ψυχικής υγείας, οι οποίοι ήσαν ή μείωσαν την ικανότητα προς καταλογισμό, οπότε θα έπρεπε να τηρηθεί η διαδικασία απόλυσής του από την υπηρεσία κατά το άρθρο 153 του Υπαλληλικού Κώδικα, λόγω πνευματικής ανικανότητας. Οπότε ο εκπαιδευτικός διώχθηκε και τιμωρήθηκε πειθαρχικά για την παραπάνω συμπεριφορά του, κατά παράβαση του άρθρου 106 του Υπαλληλικού Κώδικα¹³⁸.

Το άρθρο 106 του Υπαλληλικού Κώδικα, όπως ισχύει σήμερα, χρησιμεύει στο να καθορίζει τα αντικειμενικά (πράξη ή παράλειψη) και υποκειμενικά (υπαιτιότητα - καταλογιστή πράξη ή παράλειψη) στοιχεία - όρια του πειθαρχικού παραπτώματος. Οι αρχές που πηγάζουν από την διάταξη αυτή (μη επιβολή πειθαρχικής ποινής χωρίς πράξη ή παράλειψη, υπαίτια και καταλογιστή στον υπάλληλο) έχουν συνταγματικό έρεισμα (άρθρο 2 παράγραφος 1 και άρθρο 5 παράγραφος 1 του Συντάγματος)¹³⁹.

2.1.2 Απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων

Με την ισχύουσα ρύθμιση του άρθρου 107 του Υ.Κ. ορίζονται με αποκλειστικό τρόπο όλα τα πειθαρχικά παραπτώματα¹⁴⁰, και ακολουθείται ο κανόνας του άρθρου 7 παρ. 1 του Συντάγματος «έγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν την τέλεση της πράξης και να ορίζει τα στοιχεία της»¹⁴¹, εν αντιθέσει με

¹³⁸ Σ.τ.Ε. 1723/2022

¹³⁹ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ. 748 και Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 2 παρ.1 “Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας” και άρθρο 5, παρ.1 “Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη” <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-2/> (Πρόσβαση 05-08-2023)

¹⁴⁰ Ν. 4325/2015 (άρθρο 6, παρ. 1) «Άρθρο 107 Απαρίθμηση πειθαρχικών παραπτωμάτων 1. Πειθαρχικά παραπτώματα είναι: ...», επίσης βλ. Αιτιολογική έκθεση Ν. 4325/2015 «Με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 6 αντικαθίσταται η διάταξη του άρθρου 107 του ν. 3528/2007 (Α' 26), όπως ισχύει...» <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/e-adikies-eis1-sunolo.pdf> σελ.3 (πρόσβαση 04-08-2023) και Αιτιολογική έκθεση Ν. 4057/2012 https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-peithar-eis_XPress.pdf (πρόσβαση 24-08-2023)

¹⁴¹ Βλ. Σηπλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.77

την προϊσχύουσα διάταξη του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 3528/2007) όπου ενδεικτικά (ιδίως) αναφερόταν κάποια από αυτά¹⁴². Η απαρίθμηση ξεκινά με το πιο σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα.

Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 107 του Υ.Κ., παρ. 1, όπως ισχύει κατόπιν των τροποποιήσεων, πειθαρχικά παραπτώματα είναι:

α) πράξεις με τις οποίες εκδηλώνεται άρνηση αναγνώρισης του Συντάγματος ή έλλειψη αφοσίωσης στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία

β) κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος που προσδιορίζεται από τις υποχρεώσεις που επιβάλλουν στον υπάλληλο οι κείμενες διατάξεις, εντολές και οδηγίες. Το υπαλληλικό καθήκον σε καμία περίπτωση δεν επιβάλλει στον υπάλληλο πράξη ή παράλειψη που να αντίκειται προς τις διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 25 του Υ.Κ.

γ) η παράβαση καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα ή άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους

δ) η απόκτηση οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου, κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών

ε) η αναξιοπρεπής ή ανάρμοστη ή ανάξια για υπάλληλο συμπεριφορά εντός ή εκτός υπηρεσίας»

(«Σε καμία περίπτωση δεν συνιστά ανάρμοστη συμπεριφορά ή αναξιοπρεπή ή ανάξια για υπάλληλο διαγωγή» «η άσκηση συνδικαλιστικής, πολιτικής ή κοινωνικής δράσης»¹⁴³)

στ) «η παραβίαση της αρχής της αμεροληψίας

ζ) η παραβίαση της αρχής της ισότητας, των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, σύμφωνα με τον ν. 3896/2010, και η χρήση γλώσσας έμφυλης διάκρισης, κατά την άσκηση των καθηκόντων¹⁴⁴

¹⁴² Ν. 3528/2007 «Άρθρο 107 Πειθαρχικά παραπτώματα 1. Πειθαρχικά παραπτώματα αποτελούν ιδίως: ...»

¹⁴³ Αιτιολογική έκθεση Ν. 4325/2015, "...στο τέλος του άρθρου 107 του ίδιου νόμου προστίθεται παράγραφος 3 με την οποία προβλέπεται ότι σε καμία περίπτωση δεν συνιστά ανάρμοστη συμπεριφορά ή αναξιοπρεπή ή ανάξια για υπάλληλο διαγωγή κατά την έννοια του άρθρου 107 η άσκηση συνδικαλιστικής, πολιτικής ή κοινωνικής δράσης" <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/e-adikies-eis1-sunolo.pdf>, σελ.3

¹⁴⁴ Με το Ν. 4604/2019, άρθρο 14 (ΦΕΚ 50/τ.Α'/26-03-2019) αντικαταστάθηκε η περίπτωση ζ' της παρ. 1 του άρθρου 107 του Ν. 3528/2007

η) η παραβίαση της υποχρέωσης εχεμύθειας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 26 του Υ.Κ.

θ) η σοβαρή απείθεια

ι) η αδικαιολόγητη αποχή από την εκτέλεση των καθηκόντων

ια) η παραβίαση των υποχρεώσεων του άρθρου 27 του Υ.Κ., καθώς και η αδικαιολόγητη προτίμηση νεότερων υποθέσεων με παραμέληση παλαιότερων

ιβ) η άρνηση παροχής πληροφόρησης στους πολίτες και τις αρχές

ιγ) η προδήλως αδικαιολόγητη μη εξυπηρέτηση των πολιτών και η υπαίτια μη έγκαιρη διεκπεραίωση των υποθέσεών τους, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις

ιδ) η χρησιμοποίηση της δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας ή πληροφοριών που κατέχει ο υπάλληλος λόγω της υπηρεσίας ή της θέσης του, για εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων του ίδιου ή τρίτων προσώπων

ιε) η αδικαιολόγητη άρνηση προσέλευσης για ιατρική εξέταση

ιστ) η άμεση ή μέσω τρίτου προσώπου συμμετοχή σε δημοπρασία την οποία διενεργεί επιτροπή, μέλος της οποίας είναι ο υπάλληλος ή όταν η επιτροπή αυτή υπάγεται στην αρχή στην οποία ο υπάλληλος υπηρετεί

ιζ) η κακόβουλη άσκηση κριτικής των πράξεων της προϊσταμένης αρχής που γίνεται δημοσίως, γραπτώς ή προφορικώς, με σκόπιμη χρήση εν γνώσει εκδήλως ανακριβών στοιχείων ή με χαρακτηριστικά απρεπείς εκφράσεις»

ιη) «η άρνηση σύμπραξης, συνεργασίας, χορήγησης στοιχείων ή εγγράφων κατά τη διεξαγωγή έρευνας, επιθεώρησης ή ελέγχου από Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές, τον Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας και τα ιδιαίτερα Σώματα και Υπηρεσίες Επιθεώρησης και Ελέγχου»¹⁴⁵

ιθ) «η αδικαιολόγητα μη έγκαιρη σύνταξη ή η σύνταξη μεροληπτικής έκθεσης αξιολόγησης ή η σύνταξη έκθεσης με κρίσεις ή χαρακτηρισμούς που δεν εξειδικεύονται με αναφορά συγκεκριμένων στοιχείων

κ) η άρνηση ή παρέλκυση εκτέλεσης υπηρεσίας

κα) η χρησιμοποίηση τρίτων προσώπων για την απόκτηση υπηρεσιακής εύνοιας ή την πρόκληση ή ματαίωση εντολής της υπηρεσίας

¹⁴⁵ Με το Ν. 4674/2020, άρθρο 53, παρ. 3^α (ΦΕΚ 53/τ.Α'/11-03-2020) αντικαταστάθηκε η υποπερίπτωση ιη της παρ. 1 του άρθρου 107 του Ν. 3528/2007

- κβ) η σύναψη στενών κοινωνικών σχέσεων με πρόσωπα, με αφορμή το χειρισμό θεμάτων αρμοδιότητας του υπαλλήλου από την αντιμετώπιση των οποίων εξαρτώνται ουσιώδη συμφέροντα των προσώπων αυτών
- κγ) η φθορά λόγω ασυνήθιστης χρήσης, η εγκατάλειψη ή η παράνομη χρήση πράγματος το οποίο ανήκει στην υπηρεσία
- κδ) η παράλειψη από τα πειθαρχικά όργανα δίωξης και τιμωρίας πειθαρχικού παραπτώματος, με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 2 του άρθρου 110 του Υ.Κ.¹⁴⁶
- κε) η άσκηση εργασίας ή έργου με αμοιβή χωρίς προηγούμενη άδεια της υπηρεσίας
- κστ) η απλή απείθεια
- κζ) η μη τήρηση του ωραρίου από τον υπάλληλο και η παράλειψη του προϊσταμένου να ελέγχει την τήρησή του
- κη) η αμέλεια ή ατελής εκπλήρωση του υπηρεσιακού καθήκοντος
- κθ) η άρνηση συνεργασίας με τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.) και η μη εφαρμογή των διατάξεων περί απλούστευσης των διαδικασιών και καταπολέμησης της γραφειοκρατίας»
- λ) «το ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 130 του Υ.Κ.»¹⁴⁷, και αφορά στη μη εμφάνιση ή η άρνηση κατάθεσης του μάρτυρα χωρίς εύλογη αιτία
- λα) «το ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα που προβλέπεται στο τρίτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 144 του Υ.Κ.»¹⁴⁸, και αφορά στην παράλειψη εκτέλεσης της ποινής, τελεσιδίκης πειθαρχικής απόφασης

¹⁴⁶ «Κατ' εξαίρεση, για παραπτώματα που θα επέσυραν την ποινή της έγγραφης επίπληξης, η δίωξη απόκειται στη διακριτική εξουσία των πειθαρχικών οργάνων, τα οποία λαμβάνουν υπόψη αφ' ενός το συμφέρον της υπηρεσίας και αφ' ετέρου τις συνθήκες διάπραξης τους και την υπηρεσιακή γενικώς διαγωγή του υπαλλήλου. Αν το πειθαρχικό όργανο αποφασίσει να μην ασκήσει δίωξη, υποχρεούται να ενημερώσει, με αιτιολογημένη έκθεσή του, τον αμέσως ανώτερο πειθαρχικώς προϊστάμενο. Αντίγραφο της έκθεσης χορηγείται στον υπάλληλο και τίθεται στο προσωπικό του μητρώο. Το αντίγραφο αυτό δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για δυσμενή κρίση του υπαλλήλου»

¹⁴⁷ «Η μη εμφάνιση ή η άρνηση κατάθεσης του μάρτυρα χωρίς εύλογη αιτία αποτελεί πλημμέλημα και αν είναι υπάλληλος και πειθαρχικό παράπτωμα. Εύλογη αιτία θεωρείται και η συγγένεια του διωκομένου με το μάρτυρα σε ευθεία γραμμή ή έως και το δεύτερο βαθμό σε πλάγια γραμμή»

¹⁴⁸ «Η τελεσιδίκη πειθαρχική απόφαση εκτελείται υποχρεωτικώς. Η εκτέλεση γίνεται από την οικεία υπηρεσία ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου. Παράλειψη εκτέλεσης της ποινής αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα.»

λβ) «το ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα που προβλέπεται στην παράγραφο 5 του άρθρου 3 του Ν. 3861/2010 (Α' 112)»¹⁴⁹, και αφορά στη μη ανάρτηση ή στη μη έγκαιρη ανάρτηση στο διαδίκτυο των αναφερόμενων πράξεων

λγ) «η κατάθεση, η χρήση, η συμπερίληψη και η διατήρηση στον ατομικό υπηρεσιακό φάκελο υπαλλήλου, πλαστού, νοθευμένου ή παραποιημένου πιστοποιητικού ή τίτλου ή βεβαιώσεως»

λδ) «οποιαδήποτε πράξη κατά της γενετήσιας ελευθερίας, καθώς και ειδικότερα η προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας άλλου προσώπου ή και οποιαδήποτε πράξη οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, εντός και εκτός υπηρεσίας. Επιβαρυντική περίπτωση αποτελεί η τέλεση των πράξεων αυτών σε βάρος ανηλίκων ή και η τέλεση των πράξεων αυτών από υπαλλήλους κατά κατάχρηση των υπηρεσιακών τους καθηκόντων»¹⁵⁰.

2.1.3 Σκοπός της απαρίθμησης των πειθαρχικών παραπτωμάτων

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4057/2012, καθιερώνεται για πρώτη φορά η αποκλειστική απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων για να γνωρίζει εκ των προτέρων ο δημόσιος υπάλληλος το πλαίσιο μέσα στο οποίο οφείλει να διαμορφώνει την συμπεριφορά του, τόσο εντός όσο και εκτός υπηρεσίας, έτσι ώστε να αποφεύγει πράξεις ή παραλείψεις που είναι πειθαρχικά αποδοκιμαστές¹⁵¹.

Επιπλέον, πέραν της ενημέρωσης των υπαλλήλων, σκοπός της απαρίθμησης είναι να κάνει πιο συγκεκριμένη την έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος, προκειμένου να καθοδηγηθούν τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα. Επίσης, μπορεί έτσι να διευκρινιστούν ορισμένες πράξεις, ως πειθαρχικό παράπτωμα, όπως είναι η σύναψη στενών κοινωνικών σχέσεων με πρόσωπα που έχουν σημαντικά συμφέροντα που εξαρτώνται από την άσκηση των καθηκόντων του υπαλλήλου (κβ' περίπτωση)¹⁵².

¹⁴⁹ «Η μη ανάρτηση ή η μη έγκαιρη ανάρτηση στο διαδίκτυο των πράξεων που αναφέρονται στο άρθρο 2 του παρόντος συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα για το όργανο που την εξέδωσε ή για τον υπάλληλο που έχει την ευθύνη για την ανάρτηση». Αποτελεί αντικατάσταση της υποπερίπτωσης λβ' με το Ν. 4674/2020 άρθρο 53, παρ. 3β (ΦΕΚ 53/τ.Α'/11-03-2020)

¹⁵⁰ Με το Ν. 4795/2021, άρθρο 39, παρ. 3 (ΦΕΚ 62/τ.Α'/17-04-2021), προστέθηκε περ. λδ) και αποτελεί εφεξής ανεξάρτητο πειθαρχικό παράπτωμα, Δεν περιλαμβάνεται πλέον, ως ειδική περίπτωση, στην αναξιοπρεπή συμπεριφορά της περ. ε, καθώς το εδάφιο δεύτερο της περ. ε) καταργείται με την παρ. 2, άρθρο 39 του ίδιου νόμου.

¹⁵¹ Αιτιολογική έκθεση Ν. 4057/2012

¹⁵² Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.78

2.1.4 Τα ειδικά πειθαρχικά παραπτώματα των εκπαιδευτικών

Επιπλέον των παραπάνω αναφερομένων πειθαρχικών παραπτωμάτων, για τους εκπαιδευτικούς, ισχύουν και τα ακόλουθα ειδικά πειθαρχικά παραπτώματα, καθώς εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις για τα ειδικά πειθαρχικά παραπτώματα¹⁵³:

α) Η παράδοση ιδιαίτερων μαθημάτων (Ν. 1566/1985, άρθρα 13 παρ. 9¹⁵⁴ και 14 παρ. 20¹⁵⁵)

β) Η διδασκαλία των δημοσίων εκπαιδευτικών σε ιδιωτικά σχολεία ή φροντιστήρια (Ν. 1566/1985, άρθρο 14 παρ. 16)¹⁵⁶

γ) Η παράλειψη συμμετοχής στις διαδικασίες προγραμματισμού, αυτοαξιολόγησης ή εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης του έργου των σχολικών μονάδων (Ν. 4823/2021, άρθρο 56 παρ. 4)¹⁵⁷.

2.1.5 Περιπτώσεις πειθαρχικών παραπτωμάτων Εκπαιδευτικών

A. Παραπτώματα για πράξεις κατά της γενετήσιας ελευθερίας

1. Περίπτωση Εκπαιδευτικού και Διευθυντή κατά το χρόνο εκείνο του Γενικού Λυκείου, ο οποίος κατόπιν εγγράφων καταγγελιών δύο μαθητριών της Β΄ τάξης Γενικού Λυκείου και των γονέων τους, προκύπτει ότι επέδειξε χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπή συμπεριφορά απέναντί τους καθώς, έστειλε ερωτικά μηνύματα με ιδιαίτερα προσωπικό περιεχόμενο και έδινε δώρα και λουλούδια στην πρώτη μαθήτριά, ενώ έκανε απρεπείς χειρονομίες στη δεύτερη μαθήτριά, όταν την καλούσε στο γραφείο του κλπ. Όλες αυτές οι πράξεις δεν συνάδουν με την ιδιότητα του εκπαιδευτικού και δη στελέχους της Εκπαίδευσης, που πρέπει να εμπνέει τον σεβασμό, κυρίως στους

¹⁵³ Άρθρο 107 παρ.2 του Υ.Κ.

¹⁵⁴ «Η παράδοση ιδιαίτερων μαθημάτων από δασκάλους απαγορεύεται. Η παράβαση της διάταξης του προηγούμενου εδαφίου: α) ... β) συνιστά πειθαρχικό αδίκημα...»

¹⁵⁵ «Οι διατάξεις των παρ. ... και 9 του άρθρου 13 που αφορούν ... την απαγόρευση παράδοσης ιδιαίτερων μαθημάτων και τις κυρώσεις για την παράβασή της αντίστοιχα, εφαρμόζονται και για τους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»

¹⁵⁶ «...Οι δημόσιοι εκπαιδευτικοί δεν επιτρέπεται να διδάσκουν σε ιδιωτικά σχολεία ή φροντιστήρια. Για τις παραβάσεις του προηγούμενου εδ., εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις της παρ. 9 του άρθ. 13»

¹⁵⁷ «Η παράλειψη στελέχους της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικού ή μέλους Ε.Ε.Π. και Ε.Β.Π. να λάβει μέρος, να διευκολύνει ή να προβεί, ατομικώς ή συλλογικώς, ως μέλος του συλλόγου διδασκόντων ή ομάδων δράσεων σχολικών μονάδων και λοιπών εκπαιδευτικών ή υποστηρικτικών δομών, σε επιβαλλόμενη ή απλώς προβλεπόμενη από τον νόμο άσκηση αρμοδιότητας ή ενέργεια που αφορά στον προγραμματισμό, στην αυτοαξιολόγηση ή εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση του έργου των σχολικών μονάδων και των ως άνω δομών ή σε οποιοδήποτε στάδιο της αξιολογικής διαδικασίας στελέχους της εκπαίδευσης ή εκπαιδευτικού ή μέλους Ε.Ε.Π. και Ε.Β.Π. και ιδίως η παραβίαση οιασδήποτε από τις υποχρεώσεις τους, όπως αυτές καθορίζονται στα άρθρα 47, 47Α, 47Β και 48 του ν. 4547/2018 (Α' 102) και στα άρθρα 57, 61, 72 παρ. 3, 73 -76 και 97 του παρόντος περί αξιολόγησης των στελεχών της εκπαίδευσης, των εκπαιδευτικών και των μελών Ε.Ε.Π. και Ε.Β.Π., συνιστά ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα, ...»

μαθητές του, να δημιουργεί συνθήκες ασφάλειας στο σχολείο, να αποτελεί πρότυπο και η συμπεριφορά του να είναι γενικά άμεμπτη. Αντί γι' αυτά, οι μαθήτριες αισθάνονταν ότι το σχολικό περιβάλλον τους προκαλούσε άγχος, φόβο, πίεση και ντροπή και ανησυχούσαν ιδιαίτερα για τις συνέπειες που μπορούσαν να έχουν λόγω της συμπεριφοράς του Διευθυντή, εντός αλλά και εκτός σχολείου. Το τότε πρωτοβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο¹⁵⁸, τού επέβαλε την ποινή της «προσωρινής παύσης έξι μηνών με πλήρη στέρηση των αποδοχών», και κατόπιν ένστασης του εκπαιδευτικού και της Υπουργού Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, αφού συνεξέτασε τις ενστάσεις, επέβαλε την ποινή της «οριστικής παύσης», κατά της οποίας προσέφυγε ο εκπαιδευτικός. Το Σ.τ.Ε. με την 1031/2019 απόφαση, έκρινε ότι ο εκπαιδευτικός, εκμεταλλεόμενος τη σχέση εξουσίας που τον συνέδεε με τις συγκεκριμένες μαθήτριες, επέδειξε πράγματι την περιγραφόμενη συμπεριφορά η οποία απάδει με την ιδιότητά του ως εκπαιδευτικού, επιφορτισμένου με τη διαπαιδαγώγηση των μαθητών και μάλιστα με τη θέση του, ως Διευθυντή Λυκείου, την οποία ο ίδιος αρνήθηκε και απέδωσε τις καταγγελίες στην ιδιότυπη ψυχολογία της ηλικίας τους, ενώ, σύμφωνα με κατάθεσή του υποστήριξε ότι «τον διέκρινε ένα είδος χαλαρότητας στη σχέση του με τους μαθητές», και αποφάσισε ότι η ποινή που του είχε επιβληθεί από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο ήταν η προσήκουσα, δεν υπερέβαινε τα όρια της αναλογικότητας, και απέρριψε την προσφυγή του εκπαιδευτικού¹⁵⁹.

2. Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης παραπέμφθηκε από τον Διευθυντή Εκπαίδευσης στο τότε Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο¹⁶⁰, διότι «συμπεριφέρθηκε ανάρμοστα προς μαθήτρια παρενοχλώντας την σεξουαλικά και προσβάλλοντας την προσωπικότητά της» και του επιβλήθηκε η πειθαρχική ποινή του «προστίμου ίσου με τις αποδοχές τριών μηνών». Κατόπιν, οι ενστάσεις κατά της απόφασης αυτής, του ιδίου και του Υφυπουργού Παιδείας και Θ.Π.Α., που θεώρησε ότι η πειθαρχική ποινή που είχε επιβληθεί ήταν εξαιρετικά επιεικής, συνεκδικάστηκαν από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο και για το πειθαρχικό παράπτωμα της «χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής εντός υπηρεσίας», τού επιβλήθηκε η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης, κατά της

¹⁵⁸ Το Ανώτερο Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

¹⁵⁹ Σ.τ.Ε. 1031/2019

¹⁶⁰ που ήταν το Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

οποίας ο εκπαιδευτικός προσέφυγε στο Σ.τ.Ε. Συγκεκριμένα ο εκπαιδευτικός είχε σηκώσει στον πίνακα μαθήτρια της Γ΄ τάξης του Γυμνασίου για να λύσει μια άσκηση στο μάθημα της Φυσικής και την κράτησε και στο διάλειμμα για να της εξηγήσει το λάθος που είχε κάνει, οπότε παρέμεινε μόνη της στην αίθουσα και όπως στεκόταν δίπλα στη μαθήτρια, προέβη σε απρεπείς χειρονομίες. Από τις έρευνες (προκαταρκτική και ένορκη διοικητική εξέταση) που είχαν προηγηθεί είχε προκύψει ότι ο εκπαιδευτικός ήταν περισσότερο διαχυτικός με τα κορίτσια, είχε συμπεριφορά υπερβάλλουσας ευμένειας προς τις μαθήτριες και η άνιση αυτή συμπεριφορά είχε οδηγήσει και σε αφορμές για «αγγίγματα» προς αυτές, η συμπεριφορά της συγκεκριμένης μαθήτριας ήταν τυπικά σωστή στα πλαίσια του σχολικού κανονισμού, και ότι ο εκπαιδευτικός είχε επιδείξει παρόμοια συμπεριφορά και προς συναδέλφους του. Το Σ.τ.Ε. σύμφωνα με την 1446/2020 απόφαση, έκρινε ότι αποδείχθηκαν τα πραγματικά περιστατικά και εκτιμώντας την ιδιαίτερη απαξία της συμπεριφοράς του ως εκπαιδευτικού, ο οποίος με τη στάση του έθιξε και το κύρος της υπηρεσίας, η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης κρίθηκε προσήκουσα και απέρριψε την προσφυγή¹⁶¹.

3. Περίπτωση Εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ο οποίος απέστειλε σε μαθήτρια της Β΄ Τάξης του Γενικού Λυκείου, ανάρμοστο μήνυμα στο κινητό τηλέφωνο στον λογαριασμό της στο Facebook και σε άλλη μαθήτρια επίσης του Γενικού Λυκείου, εντός του σχολείου, επέδειξε ανάρμοστη και αναξιοπρεπή συμπεριφορά, προσδίδοντάς της προσβλητικό χαρακτηρισμό ενώ δεν συμμορφώθηκε στις κατ' επανάληψη παρατηρήσεις και συστάσεις που τού έγιναν από τους προϊσταμένους του. Το Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στο οποίο είχε παραπεμφθεί, τού επέβαλε την πειθαρχική ποινή της «οριστικής παύσης» λαμβάνοντας ως επιβαρυντική περίσταση, προηγούμενη ομόφωνη πειθαρχική καταδικαστική απόφαση για την συμπεριφορά του. Κατά της παραπάνω απόφασης ο εκπαιδευτικός προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο με την 495/2021 απόφαση, έκρινε ότι κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2014-2015 πράγματι επέδειξε την παραπάνω απρεπή συμπεριφορά, εκμεταλλευόμενος τη σχέση εξουσίας που τον συνέδεε με τις συγκεκριμένες μαθήτριες, πραγματικά περιστατικά, που και ο ίδιος παραδέχθηκε, τα απέδωσε όμως στον αυθορμητισμό, την επιπολαιότητα, την πρόθεση αστεϊσμού που τον διακρίνει, με

¹⁶¹ Σ.τ.Ε. 1446/2020

αποτέλεσμα η συμπεριφορά του να παρεξηγείται. Τους ίδιους ακριβώς ισχυρισμούς είχε προβάλει και στο πλαίσιο προηγούμενης πειθαρχικής του δίωξης στο Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, που τού επιβλήθηκε προσωρινή παύση έξι μηνών για χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπή διαγωγή, κατά της οποίας απορρίφθηκε η προσφυγή του με την 279/2020 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Τρίπολης, οπότε αποδεικνύεται ότι δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει τις θεμελιώδεις υποχρεώσεις του ως εκπαιδευτικού λειτουργού. Το Σ.τ.Ε., έκρινε ότι η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού αυτού λειτουργού είναι ασυμβίβαστη προς κάθε έννοια στοιχειώδους ευπρέπειας και οφειλόμενου σεβασμού προς την προσωπικότητα του μαθητή ιδίως στην ευαίσθητη πτυχή της γενετήσιας ελευθερίας και ότι εύλογη και προσηκούσα πειθαρχική ποινή είναι της οριστικής παύσης, όπως είχε αποφασίσει και το Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο¹⁶².

4. Περίπτωση Εκπαιδευτικού, ο οποίος διατηρούσε ιδιαίτερη σχέση με μαθήτριά και προέκυψε ότι έλαβαν χώρα πράξεις ερωτικού περιεχομένου όπως φιλιά, εναγκαλισμοί, θωπεύσεις, μηνύματα ηλεκτρονικά και χειρόγραφα από τον δάσκαλο του Δημοτικού Σχολείου προς την μαθήτριά και συναντήσεις εκτός του σχολείου. Παραπέμφθηκε από τον Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στο Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, το οποίο του επέβαλε την ποινή της «προσωρινής παύσης έξι μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών» και κατόπιν ένστασης του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας, επιβλήθηκε από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, για το πειθαρχικό παράπτωμα της «χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής εντός ή εκτός υπηρεσίας», «η ποινή της οριστικής παύσης», κατά της οποίας ο εκπαιδευτικός προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Είχε ασκηθεί εν τω μεταξύ και ποινική δίωξη σε βάρος του για αποπλάνηση, κατ' εξακολούθηση, παιδιού μεταξύ δώδεκα και δεκατεσσάρων ετών, και κατάχρηση ανηλίκου σε ασέλγεια από εκπαιδευτικό κατ' εξακολούθηση και εκδόθηκε η 29/12.6.2015, 30/18.6.2015, 31/29.6.2015 και 32/30.6.2015 καταδικαστική απόφαση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου. Το Συμβούλιο της Επικρατείας δεσμευόμενο από την παραπάνω αμετάκλητη απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, ως προς την ύπαρξη των πραγματικών περιστατικών, δέχθηκε, με την 573/2021 απόφαση, ότι ο

¹⁶² Σ.τ.Ε. 495/2021

εκπαιδευτικός υπέπεσε στο παραπάνω πειθαρχικό παράπτωμα και ιδίως ότι, λόγω της ιδιότητας του δασκάλου και της θέσης που κατείχε, η συμπεριφορά που επέδειξε δεν ήταν η προσήκουσα με αποτέλεσμα να προκληθεί σκάνδαλο τόσο εντός του σχολείου όσο και εκτός αυτού και έκρινε ότι ορθώς επιβλήθηκε από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο η ποινή της «οριστικής παύσης» και απέρριψε την προσφυγή¹⁶³.

5. Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης - Δασκάλων προσέφυγε στο Σ.τ.Ε. κατά απόφασης του Πρωτοβαθμίου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με την οποία τού είχε επιβληθεί η πειθαρχική ποινή της «οριστικής παύσης», κατόπιν παραπομπής του σε αυτό από Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τα πειθαρχικά παραπτώματα «α) της χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς, εντός και εκτός υπηρεσίας, με ειδική περίπτωση αυτής της συμπεριφοράς, για πράξεις κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή οποιαδήποτε πράξη οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, στην οποία ενέχεται εκπαιδευτικός ή υπάλληλος, που υπηρετεί σε σχολείο και β) της παράδοσης ιδιαιτέρων μαθημάτων (άρθρο 13 παρ. 9 του Ν. 1566/1985)». Επίσης, προέκυψε από τον φάκελο ότι με την 31 + 41-51/2017 απόφαση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Ηρακλείου είχε κριθεί ένοχος για την πράξη της κατάχρησης ανηλίκων σε ασέλγεια, μικρότερων των δεκατεσσάρων ετών κατ' εξακολούθηση και κατόπιν άσκησης έφεσης κρίθηκε ένοχος με την 30/2019 αμετάκλητη απόφαση του Μικτού Ορκωτού Εφετείου Ανατολικής Κρήτης για τα πραγματικά περιστατικά που ταυτίζονται με αυτά που του αποδόθηκαν με την απόφαση του Πειθαρχικού Συμβουλίου. Το Σ.τ.Ε. με την 2030/2021 απόφαση, έκρινε ότι η πειθαρχική ποινή της «οριστικής παύσης» που του είχε επιβληθεί ήταν η κατάλληλη και απέρριψε την προσφυγή¹⁶⁴.

6. Περίπτωση Εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σε βάρος της οποίας έγινε έγγραφη καταγγελία από μητέρα μαθητή Γυμνασίου για σεξουαλική παρενόχληση του παιδιού της μέσω του διαδικτύου και ανάρμοστη συμπεριφορά. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι η συμπεριφορά της εκπαιδευτικού είχε αλλάξει, άρχισε να δείχνει

¹⁶³ Σ.τ.Ε. 573/2021

¹⁶⁴ Σ.τ.Ε. 2030/2021

υπέρμετρα μεγάλο ενδιαφέρον και αφιέρωνε πολύ χρόνο για τις δραστηριότητες του σχολείου ακόμη και εκτός λειτουργίας του, ασχολούνταν πάρα πολύ με τα παιδιά και επικοινωνούσε διαδικτυακά μαζί τους, μεταξύ των οποίων και με τον συγκεκριμένο μαθητή. Σε διαλόγους στο facebook, τον προσκάλεσε να συναντηθούν εκτός σχολείου και σχολίαζε κατά τρόπο ανάρμοστο αναρτήσεις του μαθητή, ο οποίος τελικά σταμάτησε την επικοινωνία μαζί της (“μπλόκαρε” το προφίλ της) όπως και άλλους δύο λογαριασμούς με ψευδώνυμο και με ψεύτικα στοιχεία που δημιούργησε στη συνέχεια. Στην απολογία της αρνήθηκε τις κατηγορίες για ανάρμοστη συμπεριφορά, αναφέροντας ότι οι διαδικτυακές της συνομιλίες με διάφορους μαθητές τοποθετούνται στο πλαίσιο της ιδιαίτερης σχέσης και αγάπης της προς εκείνους, ειδικά μετά την αυτοκτονία του συγγενικού της προσώπου. Το Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης επέβαλε κατά πλειοψηφία την ποινή της «οριστικής παύσης» διότι επέδειξε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ιδιαίτερος αναξιοπρεπή συμπεριφορά, ασκώντας με ιδιαίτερα φορτικό τρόπο ψυχολογική πίεση στον μαθητή και η συμπεριφορά της αυτή θα μπορούσε να επηρεάσει με αρνητικό τρόπο και ενδεχομένως να επηρέασε το μαθητή όχι μόνο στο θέμα της συγκέντρωσής του στις μαθητικές του υποχρεώσεις, αλλά και στον τρόπο αντίληψης από αυτόν της σχέσης εκπαιδευτικού - μαθητή και του ρόλου του εκπαιδευτικού. Επιπλέον, οι εκφράσεις που χρησιμοποιούσε κατά τις διαδικτυακές της συνομιλίες με το μαθητή, δε συνάδουν ούτε με την αποστολή της ως εκπαιδευτικού σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν.1566/1985¹⁶⁵, ούτε με τη διάταξη του άρθρου 27 του Ν. 3528/2007, κατά την οποία «ο υπάλληλος οφείλει να συμπεριφέρεται εντός και εκτός της υπηρεσίας κατά τρόπο ώστε να καθίσταται άξιος της κοινής εμπιστοσύνης». Το Συμβούλιο της Επικρατείας στο οποίο προσέφυγε η εκπαιδευτικός, με την 1506/2020 απόφαση, διαπίστωσε ότι με τη συμπεριφορά της υπερέβη τα ακραία όρια της ευκταίας εξωσχολικής προσέγγισης καθηγητών/μαθητών, χρησιμοποιώντας αναξιοπρεπείς εκφράσεις, ενόψει και της ειδικής εξουσιαστικής φύσης που διέπει τη σχέση καθηγητών/μαθητών, έλαβε όμως υπ' όψη, μεταξύ άλλων, ότι δεν αποδείχθηκε σεξουαλική παρενόχληση του μαθητή, δεν είχε επιδείξει προηγουμένως παρόμοια συμπεριφορά, στις συνθήκες τέλεσής του συνυπολόγισε την ιδιαίτερη ψυχολογική κατάστασή της μετά την αυτοκτονία του συγγενικού της προσώπου κλπ, δέχθηκε εν

¹⁶⁵ Ν. 1566/1985, άρθρο 1 ««... να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά»

μέρει την προσφυγή και επέβαλε την πειθαρχική ποινή της «προσωρινής παύσης διάρκειας δώδεκα (12) μηνών με πλήρη στέρηση των αποδοχών»¹⁶⁶.

7. Περίπτωση Εκπαιδευτικού, καθηγητή πληροφορικής, σε βάρος του οποίου, κατόπιν προσφυγής τού Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης κατά απόφασης του Δευτεροβαθμίου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης επιβολής της πειθαρχικής ποινής της προσωρινής παύσης έξι μηνών, το Συμβούλιο της Επικρατείας με την 2816/2018 απόφαση, επέβαλε την πειθαρχική ποινή της «οριστικής παύσης» για πειθαρχικό παράπτωμα της «χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής εντός υπηρεσίας», διότι αποδείχθηκε κατά την πραγματοποίηση έρευνας από το Τμήμα Ηλεκτρονικού Εγκλήματος ότι κατείχε στον ηλεκτρονικό υπολογιστή του και σε ψηφιακούς δίσκους αποθήκευσης τεράστιο όγκο αρχείων με φωτογραφίες και βίντεο υλικού παιδικής πορνογραφίας το περιεχόμενό των οποίων, λόγω της ειδικότητάς του, είχε την ευχέρεια να ελέγχει, να επεξεργάζεται και να αποθηκεύει, λαμβάνοντας υπόψη και τις 282/2014 και 486/2018 αποφάσεις του Τριμελούς και Πενταμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων¹⁶⁷.

8. Περίπτωση Εκπαιδευτικού, ο οποίος, όντας δάσκαλος μαθήτριας στην πέμπτη και έκτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου, ενήργησε ασελγείς πράξεις, ξεκινώντας από το καλοκαίρι του έτους που η μαθήτρια ήταν απόφοιτη της πέμπτης τάξης του δημοτικού, με εναγκαλισμούς και φιλιά, ενώ τον Αύγουστο του ιδίου έτους τέλεσε ολοκληρωμένη ερωτική πράξη μαζί της και συνέχισε έως και όταν η μαθήτρια παρακολουθούσε την δευτέρα τάξη του Γυμνασίου. Ως δάσκαλός της, εκμεταλλεύτηκε την εκπαιδευτική του ιδιότητα, την σχέση εμπιστοσύνης που υπήρχε μεταξύ τους, και την καθημερινή συναναστροφή με την μαθήτρια που δεν είχε συμπληρώσει τα δεκατέσσερα έτη και την οποία του είχαν εμπιστευθεί για να την επιβλέπει ή να την φυλάσσει, έστω και προσωρινά, και ενήργησε ασελγείς πράξεις εναντίον της κατ' εξακολούθηση¹⁶⁸.

¹⁶⁶ Σ.τ.Ε. 1506/2020

¹⁶⁷ Σ.τ.Ε. 2816/2018

¹⁶⁸ Ν. 3500/2006 (ΦΕΚ 232/τ.Α'/24-10-2006) «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις», άρθρο 24 «Κατάχρηση ανηλίκων σε ασελγεία» παρ. 1 και 2: «1. Ο ενήλικος ο οποίος ενεργεί ασελγείς πράξεις με ανήλικο, τον οποίον του έχουν εμπιστευθεί για να τον επιβλέπει ή να τον φυλάσσει, έστω και προσωρινά, τιμωρείται ως εξής: α) αν ο παθών δεν συμπλήρωσε τα δεκατέσσερα έτη, με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών, β) ... 2. Συνιστά επιβαρυντική περίπτωση η τέλεση της πράξης της πρώτης παραγράφου: α) ..., β) ..., γ) από εκπαιδευτικό, παιδαγωγό, γυμναστή ή άλλο πρόσωπο που παραδίδει μαθήματα στον ανήλικο, δ) ..., ε) ..., στ)....

Αρχικά ο εκπαιδευτικός είχε αθωωθεί με την 486-489/2015 απόφαση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Θεσσαλονίκης και κατόπιν έφεσης του Αντεισαγγελέα Εφετών Θεσσαλονίκης καταδικάστηκε με την υπ' αριθμ. 146-176-219-220/2017 απόφαση του Μικτού Ορκωτού Εφετείου Θεσσαλονίκης, φυλακίστηκε και στη συνέχεια η αναίρεση που άσκησε απορρίφθηκε με την 915/2018 απόφαση του Αρείου Πάγου. Το Συμβούλιο της Επικρατείας με την 29/2021 απόφαση απέρριψε την προσφυγή του εκπαιδευτικού κατά της απόφασης του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας, που είχε επιβάλλει την πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης, για τυπικούς λόγους, καθώς δεν εκπροσωπήθηκε νόμιμα στο ακροατήριο¹⁶⁹.

9. Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης προσέφυγε στο Διοικητικό Εφετείο Πατρών για την ακύρωση απόφασης του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου, με την οποία του είχε επιβληθεί η πειθαρχική ποινή «της διακοπής του προς προαγωγή δικαιώματος για ένα χρόνο» για το πειθαρχικό παράπτωμα της χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς συμπεριφοράς, κατόπιν ένστασής του κατά απόφασης του ανώτερου περιφερειακού υπηρεσιακού συμβουλίου πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που του είχε επιβάλει την ποινή του υποβιβασμού κατά ένα βαθμό. Το Διοικητικό Εφετείο Πατρών με την 563/2014 απόφαση έκρινε ότι η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού και Διευθυντή Δημοτικού Σχολείου, ο οποίος, καλούσε κατ'ιδίαν μαθητές της ΣΤ' τάξης και τους απηύθυνε ερωτήσεις σεξουαλικού περιεχομένου σχετικά με την ανατομία των γεννητικών οργάνων των ιδίων και του πατέρα τους, την παρακολούθηση έργων σεξουαλικού περιεχομένου και την αντίδραση του σώματός τους όταν τα παρακολουθούν, ζήτησε στο γραφείο του από μαθητή να σηκώσει τη μπλούζα και να κατεβάσει το παντελόνι του, ωστόσο δεν άγγιξε το σώμα των μαθητών, και η οποία συμπεριφορά δεν αμφισβητείται από τον ίδιο, συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα εκ μέρους του εκπαιδευτικού ανεξαρτήτως της ύπαρξης ή μη δόλου στο πρόσωπό του. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες τελέστηκαν δεν μπορούν να θεωρηθούν ενημέρωση και διαπαιδαγώγηση των παιδιών, όπως ισχυρίζεται ο ίδιος και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εντάσσονται στα πλαίσια της ενημέρωσης, σχετικά με τις αλλαγές στο σώμα, και της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης παιδιών της τελευταίας τάξης του Δημοτικού, καθώς απευθύνονταν προς συγκεκριμένους συμμαθητές και συνήθως κατά την απουσία

¹⁶⁹ Σ.τ.Ε. 29/2021

άλλων παιδιών και όχι στα πλαίσια του οργανωμένου μαθήματος, με αποτέλεσμα τα παιδιά να ενοχλούνται και να αντιδρούν. Η συμπεριφορά του αυτή εκφεύγει της συμπεριφοράς του μέσου δασκάλου της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κρίνεται ιδιαίτερος αμελής καθώς σχετίζεται με ανήλικους ηλικίας μικρότερης των 15 ετών. Κατόπιν τούτων το Δ.ΕΦ. έκρινε ότι η πειθαρχική ποινή, η οποία είναι από τις πλέον ελαφρές, είναι η προσήκουσα και απέρριψε την προσφυγή¹⁷⁰.

10. Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατά της απόφασης του Α΄ Τμήματος του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερικής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με την οποία του επιβλήθηκε η ποινή της οριστικής παύσης για το πειθαρχικό παράπτωμα της χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής εκτός υπηρεσίας κατόπιν παραπομπής του σε αυτό από τον Διευθυντή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, διότι είχε ασκηθεί σε βάρος του ποινική δίωξη για τα αδικήματα «1) της αποπλάνησης παιδιών που δεν συμπλήρωσαν τα 15 έτη κατά συρροή και κατ' εξακολούθηση, 2) της ασέλγειας μεταξύ συγγενών με κατιόντες που δεν συμπλήρωσαν τα 15 έτη κατά συνήθεια και κατ' εξακολούθηση, 3) της παραγωγής υλικού παιδικής πορνογραφίας με τη χρησιμοποίηση ανηλίκων που δεν συμπλήρωσαν τα 15 έτη κατά συνήθεια και κατ' εξακολούθηση, 4) της ενδοοικογενειακής απειλής κατά συρροή και κατ' εξακολούθηση», που φέρεται ότι είχε διαπράξει. Ακολουθώς, όμως, με την 204, 205, 206, 229/2016 απόφαση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Ρεθύμνου κηρύχθηκε αθώος, ενώ αναίρεση που ασκήθηκε από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου κατ' αυτής απορρίφθηκε με την 131/2018 αμετάκλητη απόφαση του Αρείου Πάγου. Με την με αριθμό 296/2021 Απόφαση το Συμβούλιο της Επικρατείας, δέχθηκε την προσφυγή του εκπαιδευτικού, εξαφάνισε την απόφαση του Πειθαρχικού Συμβουλίου και τον έκρινε αθώο, καθώς υπήρχε πλήρης ταύτιση των πραγματικών περιστατικών που οδήγησαν στην ποινική και την πειθαρχική του δίωξη και δεσμεύεται από την αμετάκλητη αθωωτική ποινική απόφαση¹⁷¹ του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου με την οποία κρίθηκε ρητώς ότι δεν

¹⁷⁰ Δ.Εφ.Πατρών 563/2014

¹⁷¹ Άρθρο 114 του Υ.Κ. παρ. 1 και 3 «1. Η πειθαρχική διαδικασία είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη από την ποινική ή άλλη δίκη. 2.... 3. Το πειθαρχικό όργανο δεσμεύεται από την κρίση που περιέχεται σε αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή σε αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, μόνο ως προς την ύπαρξη ή την ανυπαρξία πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση πειθαρχικού παραπτώματος» και Απόφαση Σ.τ.Ε. 2503/2015

αποδείχθηκαν τα πραγματικά περιστατικά που συγκροτούν το πειθαρχικό παράπτωμα για το οποίο τιμωρήθηκε ο εκπαιδευτικός¹⁷².

Η ποινική αθώωση, έστω και λόγω αμφιβολιών, ενδυναμώνει το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου (άρθρο 6 παρ. 2 Ε.Σ.Δ.Α.) και είναι απολύτως δεσμευτική για όσους επιλαμβάνονται των ίδιων περιστατικών. Σε εφαρμογή της νομολογίας αυτής, το Σ.τ.Ε. αποφάνθηκε ότι οι αθωωτικές ποινικές αποφάσεις είναι δεσμευτικές για τον πειθαρχικό δικαστή, εφόσον πρόκειται για τα ίδια περιστατικά¹⁷³. Όταν η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου είναι καταδικαστική, ο πειθαρχικός δικαστής δεσμεύεται ως προς την ύπαρξη των πραγματικών περιστατικών αλλά είναι ελεύθερος για τον νομικό χαρακτηρισμό και για την επιβολή ή μη πειθαρχικής ποινής¹⁷⁴.

Β. Παραπτώματα σχετικά με παράβαση καθήκοντος και πλημμελή εκτέλεση καθήκοντος

1. Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης δεν προέβη στον έλεγχο της νόμιμης ή μη συμμετοχής μαθητών Ιδιωτικού Τ.Ε.Ε. στις εξετάσεις, παρότι είχε υποχρέωση να το πράξει ως μέλος της επιτροπής εξετάσεων¹⁷⁵, όφειλε να έχει αντιληφθεί τις αλλοιώσεις που είχαν γίνει στο βιβλίο Μητρώου Μαθητών λόγω της ιδιότητας και της εμπειρίας που είχε, οι οποίες ήταν εύκολο να διαπιστωθούν και επέτρεψε την προαγωγή και απόλυση μαθητών που δεν είχαν τέτοιο δικαίωμα και τη διάπραξη πλήθους παρατυπιών και παρανομιών ως προς τον τρόπο γραφής των πρακτικών των εξετάσεων.

Κατόπιν διενέργειας Ε.Δ.Ε. παραπέμφθηκε από τον Περιφερειακό Διευθυντή Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στο Ανώτερο Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης το οποίο τού επέβαλε την πειθαρχική ποινή του προστίμου ίσου με τις αποδοχές είκοσι (20) ημερών για το πειθαρχικό παράπτωμα της «παράβασης καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα» και κατόπιν άσκησης ένστασης από τον Υπουργό Παιδείας και τον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης τού επιβλήθηκε από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο η ποινή της «προσωρινής παύσης τριών μηνών με πλήρη στέρηση των αποδοχών». Κατά

¹⁷² Σ.τ.Ε. 296/2021

¹⁷³ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π (υποσημ.49), σελ.92

¹⁷⁴ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π (υποσημ.49), σελ.92

¹⁷⁵ Π.Δ. 323/12-11-2003 (ΦΕΚ 272/τ.Α'/28-11-2003) «Αξιολόγηση των μαθητών του Τεχνικού Επαγγελματικού Εκπαιδευτηρίου και άλλες διατάξεις», άρθρο 34 «Επιτροπές εποπτείας εξετάσεων», άρθρο 35 «Εξεταστικές Επιτροπές-Επιτηρητές», άρθρο 36 «Υποχρεώσεις της εξεταστικής επιτροπής πριν και μετά την έναρξη των εξετάσεων» και 38 «Έκδοση αποτελεσμάτων αρχείο εξετάσεων»

της απόφασης αυτής ο εκπαιδευτικός προσέφυγε στο Διοικητικό Εφετείο ενώ ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης στο Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο συνεκδίκασε τις δύο προσφυγές¹⁷⁶ που περιήλθαν τελικά σε αυτό και επέβαλε στον εκπαιδευτικό με την 1351/2021 απόφαση την ποινή της «οριστικής παύσης», με την αιτιολογία ότι δεν είναι δυνατόν να μην γνώριζε τις υποχρεώσεις που επιβάλλονταν στα μέλη της επιτροπής από τις σχετικές διατάξεις, άσκησε πλημμελή εποπτεία, ενώ με την ιδιότητα και την θέση του όφειλε να έχει προστατεύσει και περιφρουρήσει το κύρος των εξετάσεων. Οι ενέργειες και παραλείψεις του δεν συνάδουν με το ήθος και τη δεοντολογία των δημοσίων λειτουργών, θίγουν τον κλάδο των εκπαιδευτικών και κλονίζουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς την εκπαιδευτική κοινότητα, στο κύρος της οποίας προξένησαν προφανή ζημία, διότι, τα γεγονότα αυτά έλαβαν μεγάλες διαστάσεις¹⁷⁷.

2. Το Συμβούλιο της Επικρατείας με την 430/2019 απόφαση δέχθηκε την προσφυγή εκπαιδευτικού και Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης - Δασκάλων κατά τον χρόνο εκείνο, κατά απόφασης του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης με την οποία τού είχε επιβληθεί η ποινή της οριστικής παύσης λόγω «παράβασης υπαλληλικού καθήκοντος», «παράβασης καθήκοντος κατά τον ποινικό κώδικα» κ.α. καθώς εξέδωσε διάφορα διοικητικά έγγραφα κατά παράβαση του Νόμου και η εν γένει συμπεριφορά του ήταν απαράδεκτη και μη συνάδουσα με την ιδιότητά του ως εκπαιδευτικού λειτουργού, και δη Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης αλλά και αντιδεοντολογική προς τους συναδέλφους του, προκάλεσε σκάνδαλο στην εκπαιδευτική κοινότητα, με αποτέλεσμα να θιγεί το κύρος της υπηρεσίας, και επέβαλε κατά πλειοψηφία την ποινή της «προσωρινής παύσης έξι μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών»¹⁷⁸.

¹⁷⁶ ΣτΕ 4648/2015 «...όταν ασκηθεί προσφυγή από τον τιμωρηθέντα υπάλληλο κατά της απόφασης του Δευτεροβαθμίου Πειθαρχικού Συμβουλίου ενώπιον του αρμοδίου Διοικητικού Εφετείου, καθώς και προσφυγή από τον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης κατά της αυτής απόφασης του Δευτεροβαθμίου Πειθαρχικού Συμβουλίου ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, αρμόδιο δικαστήριο, κατά νόμο, για να κρίνει την υπόθεση, στο σύνολό της, και ως προς τα δύο ένδικα βοηθήματα, καθίσταται το Συμβούλιο της Επικρατείας, μη περιοριζόμενο ως προς την επιβλητέα ποινή, το δε Διοικητικό Εφετείο, στο οποίο εκκρεμεί η προσφυγή του τιμωρηθέντος υπαλλήλου, οφείλει να την παραπέμψει στο Συμβούλιο της Επικρατείας μαζί με τον πειθαρχικό και ατομικό φάκελο του υπαλλήλου...»

¹⁷⁷ Σ.τ.Ε. 1351/2021

¹⁷⁸ Σ.τ.Ε. 430/2019

3. Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης προσέφυγε στο Διοικητικό Εφετείο Πατρών για την ακύρωση απόφασης του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης με την οποία κρίθηκε ένοχος για τα πειθαρχικά παραπτώματα της «παράβασης υπαλληλικού καθήκοντος» και της «χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς συμπεριφοράς» και τού επιβλήθηκε η ποινή του προστίμου αποδοχών δύο μηνών. Το Διοικητικό Εφετείο Πατρών με την 799/2015 απόφαση απέρριψε την προσφυγή, λόγω της βαρύτητας των πειθαρχικών παραπτωμάτων και των συνθηκών τέλεσης ενώπιον συναδέλφων του, μαθητών και τρίτων προσώπων, που θίγουν το κύρος και την αξιοπρέπεια του ιδίου αλλά και του λειτουργήματος του εκπαιδευτικού, καθώς συνάπτονται αμέσως, προς τα υπηρεσιακά του καθήκοντα, λόγω της θέσης ευθύνης που κατείχε ως διευθυντής σχολείου και έκρινε ότι η ποινή του Δευτεροβαθμίου Πειθαρχικού Συμβουλίου, ήταν η προσήκουσα¹⁷⁹.

4. Περίπτωση Εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε βάρος του οποίου επιβλήθηκε από το τότε πρωτοβάθμιο πειθαρχικό όργανο¹⁸⁰ η πειθαρχική ποινή της «οριστικής παύσης» και στη συνέχεια απορρίφθηκε η ένστασή του κατά της απόφασης αυτής από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, καθώς εκμεταλλευόμενος την ιδιότητά του ως Υποδιευθυντή Τεχνικού Επαγγελματικού Εκπαιδευτηρίου και υπεύθυνου συγκεκριμένου ηλεκτρονικού προγράμματος του εκπαιδευτηρίου μεθόδευσε και πέτυχε την εγγραφή του ονόματος της συζύγου του στα πρακτικά δικαιολόγησης απουσιών σε συγκεκριμένο τμήμα ειδικότητας, αντικαθιστώντας την κατάσταση δικαιολόγησης απουσιών που είχε παραδώσει ο υπεύθυνος καθηγητής του Τμήματος με άλλη κατάσταση την οποία εκτύπωσε, με αποτέλεσμα να φέρεται στα πρακτικά ως μαθήτρια χωρίς να έχει φοιτήσει και στη συνέχεια μεθόδευσε και πέτυχε την αντικατάσταση του πίνακα αποφοιτούντων μαθητών του Τ.Ε.Ε. με άλλο πίνακα, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται ως αποφοιτήσασα. Για τα ίδια πραγματικά περιστατικά είχε καταδικαστεί και ποινικά με την 9002/2009 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, κατόπιν έφεσης του εκπαιδευτικού κατά της 61963Α/2009 πρωτόδικης απόφασης του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών, η οποία έγινε αμετάκλητη με την 1479/2010 απόφαση του Αρείου Πάγου. Το Συμβούλιο της Επικρατείας με την 3416/2015

¹⁷⁹ Δ.Εφ.Πατρών 799/2015

¹⁸⁰ το Ανώτερο Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΑΠΥΣΔΕ)

απόφαση απέρριψε την προσφυγή του καθώς έκρινε ότι είναι προσήκουσα η ποινή της «οριστικής παύσης» που επιβλήθηκε από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο¹⁸¹.

Γ. Παραπτώματα αναξιοπρεπούς και χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς συμπεριφοράς

1. Περίπτωση Εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ο οποίος επέδειξε χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπή συμπεριφορά απέναντι σε μαθητές του και στους εκπαιδευτικούς με επεισόδια στην τάξη, συμπεριλαμβανομένων σωματικών επιθέσεων σε μαθητές, προκαλώντας ανησυχία για την ασφάλεια και το κλίμα στο σχολείο. Το Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο έκρινε ότι η συμπεριφορά του έπληττε το κύρος του εκπαιδευτικού, καθώς υιοθέτησε μεθόδους αντίθετες προς την υποχρέωσή του για τον σεβασμό της προσωπικότητας των μαθητών, όπως όφειλε, σύμφωνα με τα καθήκοντά του¹⁸², η βαρύτητα του παραπτώματος αντανακλά ευθέως στο κύρος του σύγχρονου δημόσιου σχολείου, καθώς οι χώροι του τις ώρες διδασκαλίας βρίσκονταν σε καθεστώς και συνθήκες που δεν συνάδουν με την αποστολή του, που είναι η ανάπτυξη κριτικής ικανότητας των μαθητών μέσα από διάλογο, προαγωγή του πνεύματος αλληλεγγύης και συλλογικότητας, των αξιών της δημοκρατίας¹⁸³, και επέβαλε την πειθαρχική ποινή της «προσωρινής παύσης των έξι μηνών με πλήρη στέρηση των αποδοχών του» κατά της οποίας άσκησε ένσταση τόσο ο εκπαιδευτικός όσο και ο Υφυπουργός Παιδείας, Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, ενώ εκδικάζοντας από κοινού τις ενστάσεις επιβλήθηκε από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, ομόφωνα, η οριστική παύση. Το Σ.τ.Ε. εκδικάζοντας την υπαλληλική προσφυγή, με την 2202/2020 απόφαση έκρινε ότι ο εκπαιδευτικός, πράγματι επέδειξε τις προαναφερόμενες συμπεριφορές, για τις περισσότερες εκ των οποίων καταδικάστηκε και ποινικά με την 50307/2016 απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών και κατόπιν έφεσής του με την 130/2019 απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών. Οι εν λόγω συμπεριφορές, με τις οποίες παραγνωρίζεται η στοιχειώδης ευπρέπεια και ο οφειλόμενος σεβασμός στην προσωπικότητα των μαθητών και ασκείται, κατ' επανάληψη, λεκτική και σωματική βία εις βάρος τους, συνιστούν παραβάσεις σε ακραίο βαθμό των θεμελιωδών

¹⁸¹ Σ.τ.Ε. 3416/2015

¹⁸² Βλ. Υ.Α. με αρ. πρωτ. Φ.353.1/324/105657/Δ1/8-10-2002 (ΦΕΚ 1340/τ.Β'/16-10-2002) και παρ. 1.5.2 της παρούσας εργασίας

¹⁸³ Βλ. Υ.Α. με αρ. πρωτ. Φ.353.1/324/105657/Δ1/8-10-2002 (ΦΕΚ 1340/τ.Β'/16-10-2002) και παρ. 1.5.2 της παρούσας εργασίας

υποχρεώσεών του ως εκπαιδευτικού λειτουργού, και αποτελούν πειθαρχικά παραπτώματα, στα οποία αναλογεί η ποινή της οριστικής παύσης¹⁸⁴.

2. Περίπτωση Εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σε βάρος της οποίας είχε επιβληθεί από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, η πειθαρχική ποινή της «προσωρινής παύσης των δώδεκα (12) μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών» για τα πειθαρχικά παραπτώματα της «αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς εντός υπηρεσίας της» και της «παράβασης καθήκοντος κατά τον ποινικό κώδικα». Κατά της απόφασης αυτής ο Γενικός Επιθεωρητής άσκησε προσφυγή στο Σ.τ.Ε., κρίνοντας ως ενδεδειγμένη την ποινή της «οριστικής παύσης», καθώς η εκπαιδευτικός είχε ζητήσει με αίτησή της και της χορηγήθηκε επίδομα μεταπτυχιακών σπουδών, καταθέτοντας αντίγραφο μεταπτυχιακού τίτλου και αντίγραφο του διδακτορικού διπλώματος και κατά την εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου - βαθμολογίου κατατάχθηκε σε ανάλογο κλιμάκιο, αφού ελήφθη υπόψη και το διδακτορικό δίπλωμα. Στη συνέχεια με την αίτησή της για θέση υπεύθυνου στο ΚΕΣΥΠ (Κέντρο Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού) επισύναψε μεταξύ των δικαιολογητικών και το διδακτορικό τίτλο σπουδών, ο οποίος προσέδωσε τρεις μονάδες στη συνολική βαθμολογία της και βάσει της σειράς κατάταξής της, τοποθετήθηκε υπεύθυνη ΣΕΠ. Όμως, μεταγενέστερα, στο πλαίσιο ελέγχου νομιμότητας πτυχίων, πιστοποιητικών κ.ά., αποκαλύφθηκε ότι το διδακτορικό δίπλωμα δεν ήταν γνήσιο και παραπέμφθηκε από την Διευθύντρια Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στο Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο. Η εκπαιδευτικός με το απολογητικό υπόμνημά της, υποστήριξε ότι δεν γνώριζε ότι ο διδακτορικός τίτλος δεν ήταν γνήσιος. Το Σ.τ.Ε. με την 2747/2020 απόφαση, δεσμευόμενο από την αμετάκλητη απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, ως προς την ύπαρξη των πραγματικών περιστατικών και λαμβάνοντας υπόψη το είδος και τη βαρύτητα του παραπτώματος ιδίως σε σχέση με την ιδιότητα της ως εκπαιδευτικού, η οποία επιβάλλει συμπεριφορά πρότυπο για τους μαθητές και ιδιαίτερη υποχρέωση διαφύλαξης του κύρους της δημόσιας εκπαίδευσης, και συνεκτιμώντας περαιτέρω την υπηρεσιακή της εικόνα, έκανε δεκτή την προσφυγή του Γενικού Επιθεωρητή Δ.Δ. και επέβαλε την πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης¹⁸⁵.

¹⁸⁴ Σ.τ.Ε. 2202/2020

¹⁸⁵ Σ.τ.Ε. 2747/2020

3. Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατά απόφασης του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερικής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με την οποία τού επιβλήθηκε η ποινή της «οριστικής παύσης» για το πειθαρχικό παράπτωμα της «χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς εκτός υπηρεσίας», καθώς κατείχε μικροποσότητα ναρκωτικής ουσίας (ινδικής κάνναβης), προοριζόμενη για ιδία χρήση και σε σπίτι που χρησιμοποιούσε βρέθηκε να καλλιεργείται περιορισμένη ποσότητα ιδικής κάνναβης. Το Συμβούλιο της Επικρατείας με την με αριθμό 1869/2022 απόφαση μεταρρύθμισε την απόφαση του Πειθαρχικού Συμβουλίου, καθώς έκρινε ότι δεν επέδειξε στην ιδιωτική του ζωή την επιβαλλόμενη από την ιδιότητά του ως εκπαιδευτικού υποδειγματική συμπεριφορά και επιμέλεια και υπέπεσε στο πειθαρχικό παράπτωμα που του αποδόθηκε, συνεκτιμώντας, όμως, την όλη υπηρεσιακή του εικόνα, η οποία δεν προκύπτει ότι επηρεάστηκε καθ' οιονδήποτε τρόπο από την παραβατική συμπεριφορά του, καθώς και τους ιδιαίτερα θετικούς χαρακτηρισμούς των συναδέλφων του για την συνολική εκπαιδευτική του προσφορά και παρουσία, και επέβαλε κατ' επιείκεια, στον εκπαιδευτικό, κατά πλειοψηφία, την πειθαρχική ποινή της «προσωρινής παύσης διάρκειας δώδεκα μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών»¹⁸⁶.

4. Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατά απόφασης του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, με την οποία τού είχε επιβληθεί η ποινή της «οριστικής παύσης» για το πειθαρχικό παράπτωμα της «χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς εντός υπηρεσίας», καθώς, στο πλαίσιο επιλογής διευθυντών σχολικών μονάδων, υπέβαλε με αίτησή του, ως αποδεικτικό καλής γνώσης της αγγλικής γλώσσας (επιπέδου B2), ανεπικύρωτη φωτοτυπία διπλώματος Αγγλικής του Πανεπιστημίου του Cambridge, προκειμένου να ληφθεί υπόψη και να μοριοδοτηθεί από την Επιτροπή που είχε την αρμοδιότητα της εξέτασης των υποψηφιοτήτων, η οποία όμως, όπως διαπιστώθηκε εκ των υστέρων, κατόπιν αλληλογραφίας με το Βρετανικό Συμβούλιο, δεν αποτελούσε ακριβές αντίγραφο γνησίου διπλώματος, αλλά πλαστό ή παραποιημένο. Το Συμβούλιο

¹⁸⁶ Σ.τ.Ε. 1869/2022

της Επικρατείας με την με αριθμό 537/2020 απόφαση, δέχθηκε τα παραπάνω πραγματικά περιστατικά και έλαβε υπόψη του πως αφενός η απλή ανεπικύρωτη φωτοτυπία του τίτλου δεν θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη για την επιλογή διευθυντή σχολικής μονάδας, όμως δεν δέχθηκε τον ισχυρισμό του εκπαιδευτικού ότι με την υποβολή της φωτοτυπίας δεν επεδίωκε να πείσει την υπηρεσία ότι κατείχε το συγκεκριμένο προσόν, καθόσον, μεταξύ άλλων, ανέφερε και στο συνημμένο βιογραφικό ότι διέθετε το συγκεκριμένο πτυχίο αγγλικών αφετέρου δεν προκύπτει ότι επεδίωξε, μετά την κατάθεση της αίτησής του, να εξασφαλίσει την επικύρωση του φωτοαντιγράφου ή την παροχή βεβαίωσης από το Βρετανικό Συμβούλιο ή από το Πανεπιστήμιο του Cambridge ότι του είχε πράγματι απονεμηθεί ο εν λόγω τίτλος γλωσσομάθειας και λαμβάνοντας υπόψη και την 3051/2013 καταδικαστική απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Ρόδου, δέχθηκε εν μέρει την προσφυγή του και επέβαλε την πειθαρχική ποινή του υποβιβασμού κατά ένα βαθμό¹⁸⁷.

5. Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης προσέφυγε στο Σ.τ.Ε. κατά απόφασης του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με την οποία της είχε επιβληθεί η ποινή της «οριστικής παύσης» για «χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπή διαγωγή εντός της υπηρεσίας», καθώς έκανε χρήση πλαστού πιστοποιητικού επαρκούς γνώσης της αγγλικής γλώσσας κατά τη διαδικασία πλήρωσης θέσεων Διευθυντών Δ.Ε., μέσω της υποβολής του στην Υπηρεσία, με σκοπό να παραπλανήσει το Συμβούλιο επιλογής ως προς τα προσόντα της υποψηφιότητάς της. Το Σ.τ.Ε. με την 2190/2018 απόφαση έκρινε ότι η ενέργεια της εκπαιδευτικού σε συνδυασμό προς τον προσκομισθέντα τίτλο, ο οποίος θα μπορούσε να παραπλανήσει τη διοίκηση συνιστά ανάρμοστη συμπεριφορά υπαλλήλου εντός υπηρεσίας, και επέβαλε την πειθαρχική ποινή της «προσωρινής παύσης τεσσάρων μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών»¹⁸⁸.

2.2 Πειθαρχικές ποινές

Η πειθαρχική ποινή είναι η κύρωση ως επιβολή μέτρου λόγω παράβασης πειθαρχικών κανόνων από τον υπάλληλο και η οποία επηρεάζει, το εργασιακό πλαίσιο, όπως είναι

¹⁸⁷ Σ.τ.Ε. 537/2020

¹⁸⁸ Σ.τ.Ε. 2190/2018

η παρουσία, η σταδιοδρομία, η μισθολογική κατάσταση αλλά ακόμη και η ίδια η θέση εργασίας και αποτελεί το αποτέλεσμα και τη δυσμενή πλευρά για τον εργαζόμενο της πειθαρχικής δίωξης¹⁸⁹. Οι κυρώσεις αποτελούν «μέσο εξαναγκασμού» για την συμμόρφωση της συμπεριφοράς (ενέργειας ή παράλειψης) της δημόσιας διοίκησης προς τον νόμο¹⁹⁰ και έχουν «τιμωρητικό» χαρακτήρα μόνο σε σχέση με την υπηρεσιακή κατάσταση του υπαλλήλου¹⁹¹.

Οι κυρώσεις αυτές (ή ποινές) ανήκουν στην κατηγορία των διοικητικών πράξεων που δημιουργούν υποχρεώσεις¹⁹², αναπτύσσονται στο πλαίσιο του υπαλληλικού δικαίου (ειδικό διοικητικό δίκαιο)¹⁹³, επιβάλλονται με καθορισμένη διαδικασία από τους πειθαρχικώς προϊσταμένους και τα πειθαρχικά συμβούλια¹⁹⁴ και επιφέρουν βλάβη στον υπάλληλο έστω σε επίπεδο ηθικής τάξης¹⁹⁵.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4057/2012, με την αναμόρφωση των πειθαρχικών ποινών προστέθηκαν νέες και δημιουργήθηκε μεγαλύτερη κλιμάκωση για τις ήδη υπάρχουσες, ώστε το πειθαρχικό συμβούλιο να έχει περιθώριο επιβολής της κατάλληλης ποινής σε σχέση με τη βαρύτητα του πειθαρχικού παραπτώματος και να υπάρχει ουσιαστική τιμωρία, ενώ συγχρόνως αυξάνεται η αποτρεπτική λειτουργία τους.

2.2.1 Απαρίθμηση των πειθαρχικών ποινών

Οι πειθαρχικές ποινές (άρθρο 109 του Υ.Κ.) όπως ιεραρχούνται από την επεικέστερη προς την αυστηρότερη, είναι:

- α) η έγγραφη επίπληξη,
- β) το πρόστιμο έως τις αποδοχές δώδεκα (12) μηνών,
- γ) η στέρηση του δικαιώματος για προαγωγή από ένα (1) έως πέντε (5) έτη,
- δ) η στέρηση του δικαιώματος συμμετοχής σε διαδικασία επιλογής προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου από ένα (1) έως πέντε (5) έτη,
- ε) η αφαίρεση της άσκησης των καθηκόντων προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου για τη θητεία ή το υπόλοιπό της,

¹⁸⁹ Βλ. Δημαρέλλης Κ., όπ.π. (υποσημ.7), σελ.172-173

¹⁹⁰ Βλ. Τάχος Α.Ι., όπ.π. (υποσημ.36), σελ.922

¹⁹¹ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.743-744

¹⁹² Βλ. Τάχος Α.Ι., όπ.π. (υποσημ.36), σελ.628 και Κοϊμτζόγλου Ι., *Στοιχεία Δημοσίου Δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, Γ' έκδοση, 2005, σελ.165

¹⁹³ Βλ. Δαγτόγλου Π., όπ.π. (υποσημ.45), σελ.408

¹⁹⁴ Βλ. Μπαμπινιώτης Γ., όπ.π. (υποσημ.6), σελ.1365

¹⁹⁵ Βλ. Δημαρέλλης Κ., όπ.π. (υποσημ.7), σελ.173

στ) ο υποβιβασμός έως δύο (2) βαθμούς,
ζ) η προσωρινή παύση από τρεις (3) έως δώδεκα (12) μήνες με πλήρη στέρηση των αποδοχών και
η) η ποινή της οριστικής παύσης».

Οι προβλεπόμενες πειθαρχικές ποινές απαριθμούνται εξαντλητικά στη ανωτέρω διάταξη η οποία είναι «στενά ερμηνευτέα». Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι ενδεικτικές ούτε μπορεί να επιβληθεί κάποια πειθαρχική ποινή διαφορετική από αυτές. Επιπλέον, δεν μπορούν να επιβληθούν για το ίδιο παράπτωμα δύο ποινές (αρχή Non bis in idem, ού δις εν τω αυτώ)¹⁹⁶, καθώς δεν μπορεί να γίνει δεύτερη δίωξη για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα¹⁹⁷, ούτε παραπομπή στο πειθαρχικό συμβούλιο μετά την έκδοση απόφασης για το ίδιο παράπτωμα από οποιοδήποτε πειθαρχικό όργανο¹⁹⁸ οπότε για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα, που αφορά στα ίδια πραγματικά περιστατικά, επιβάλλεται μία μόνο ποινή. Μπορεί όμως, για περισσότερα πειθαρχικά παραπτώματα, τα οποία συνεξετάζονται, να επιβληθεί, κατά συγχώνευση, μία συνολική ποινή, λαμβάνοντας υπόψη τη βαρύτητα όλων των παραπτωμάτων¹⁹⁹.

Επίσης, υφίσταται κλιμάκωση μεταξύ των προβλεπόμενων αυτών ποινών, «η οποία υποκρύπτει την ήδη εκ μέρους του νομοθέτη πρόβλεψη της αρχής της αναλογικότητας». Επομένως, η ποινή είναι και πρέπει να είναι ανάλογη της βαρύτητας του πειθαρχικού παραπτώματος, στο πλαίσιο, βέβαια, της ευχέρειας του πειθαρχικού οργάνου. Σε κάθε περίπτωση, υπάρχει άμεση σύνδεση της αρχής της αναλογικότητας και της επιβολής της «κατάλληλης» ποινής²⁰⁰.

2.2.2 Αντιστοίχιση των πειθαρχικών παραπτωμάτων με τις πειθαρχικές ποινές

Δεν προβλέπεται απόλυτη αντιστοίχιση των πειθαρχικών παραπτωμάτων με τις πειθαρχικές ποινές, έτσι το πειθαρχικό όργανο μπορεί να επιβάλλει την ποινή που κατά την κρίση του αρμόζει στη βαρύτητα του παραπτώματος²⁰¹, προβλέπεται ωστόσο, για τα σοβαρότερα πειθαρχικά παραπτώματα, η κατώτατη ποινή που δύναται να

¹⁹⁶ Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ. 113), σελ. 160

¹⁹⁷ Άρθρο 110 παρ. 3 του Υ.Κ. και βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.883

¹⁹⁸ Άρθρο 123 παρ. 3 του Υ.Κ. και Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ. 113), σελ. 160

¹⁹⁹ Άρθρο 111 παρ. 1 του Υ.Κ.

²⁰⁰ Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ. 113), σελ.160

²⁰¹ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.79-80

επιβληθεί²⁰². Επιπλέον, ορίζονται, περιοριστικά, τα παραπτώματα για τα οποία μπορεί να επιβληθεί η αυστηρότερη ποινή, της οριστικής παύσης.

Έτσι, για τα πειθαρχικά παραπτώματα των περιπτώσεων α', γ', δ', θ' (του άρθρου 107 παρ. 1 του Υ.Κ.) («πράξεις με τις οποίες εκδηλώνεται άρνηση αναγνώρισης του Συντάγματος ή έλλειψη αφοσίωσης στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία», «η παράβαση καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα ή άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους», «η απόκτηση οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου, κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών», «η σοβαρή απείθεια») δεν μπορεί η ποινή να είναι μικρότερη του υποβιβασμού.

Επίσης, δεν μπορεί να επιβληθεί ποινή μικρότερη του υποβιβασμού όταν η «αδικαιολόγητη αποχή από την εκτέλεση των υπηρεσιακών καθηκόντων» (παραπτώμα της περίπτωσης ι') είναι μεγαλύτερη από τις είκοσι δύο (22) εργάσιμες ημέρες συνεχώς ή τις τριάντα (30) εργάσιμες ημέρες σε διάστημα ενός (1) έτους. Θεωρήθηκε ότι τα πειθαρχικά αυτά παραπτώματα προκαλούν ιδιαίτερη κοινωνική απαξία και πρέπει ο υπάλληλος που τέλεσε κάποιο από αυτά, να τιμωρείται τουλάχιστον με την πειθαρχική ποινή του υποβιβασμού²⁰³.

Για τα πειθαρχικά παραπτώματα των περιπτώσεων ιδ', ιε', ιστ', ιη', ιθ', κά', κβ', κδ' (του άρθρου 107 παρ. 1 του Υ.Κ.) δεν μπορεί η ποινή να είναι μικρότερη του προστίμου και για τα παραπτώματα της περ. λδ, του ίδιου άρθρου, δεν μπορεί η ποινή να είναι μικρότερη της προσωρινής παύσης²⁰⁴. Δεν υφίσταται δηλαδή η δυνατότητα επιβολής μικρότερης ποινής, υφίσταται όμως η δυνατότητα για την επιβολή μεγαλύτερης πειθαρχικής ποινής.

Για τα υπόλοιπα πειθαρχικά παραπτώματα μπορεί να επιβληθεί οποιαδήποτε ποινή, εκτός της ποινής της οριστικής παύσης, η οποία επιβάλλεται μόνο για τα ακόλουθα, περιοριστικά αναφερόμενα, πειθαρχικά παραπτώματα.

²⁰² Αιτιολογική έκθεση Ν. 4057/2012 https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-peithar-eis_XPress.pdf, σελ.1

²⁰³ Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ. 113), σελ.163

²⁰⁴ Άρθρο 109 παρ. 4 περ. δ του Υ.Κ., η οποία (περίπτωση δ) προστέθηκε με το Ν. 4795/2021, άρθρο 39 παρ.5

2.2.3 Η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης

Η ποινή της οριστικής παύσης είναι η ανώτατη και βαρύτερη πειθαρχική ποινή και αποτελεί έναν από τους λόγους λύσης της υπαλληλικής σχέσης²⁰⁵. Επιβάλλεται μετά την τέλεση «βαρέων και σοβαρών πειθαρχικών παραπτώματων», κατά την κρίση του Πειθαρχικού Συμβουλίου και τελικώς (κατόπιν προσφυγής) του Συμβουλίου της Επικρατείας (άρθρο 103 παρ. 4 του Συντάγματος)²⁰⁶. Προβλέπεται, πλέον, μόνο για τα περιοριστικά αναφερόμενα σοβαρά πειθαρχικά παραπτώματα²⁰⁷, καθώς το άρθρο 4 του Ν. 4325/2015 αντικαταστάθηκε το άρθρο 109 του Ν. 3528/2007 ως προς την ποινή της οριστικής παύσης και επαναφέρεται σε ισχύ η προηγούμενη διάταξη που είχε καταργηθεί με το Ν. 4057/2012. Έτσι, συγκεκριμενοποιούνται και περιορίζονται οι περιπτώσεις των πειθαρχικών παραπτώματων που μόνο για αυτά επιβάλλεται η οριστική παύση²⁰⁸, αποκλείοντας έτσι την επιβολή της στις περιπτώσεις τέλεσης των λοιπών πειθαρχικών παραπτώματων²⁰⁹.

Τα πειθαρχικά αυτά παραπτώματα είναι²¹⁰: 1.«πράξεις με τις οποίες εκδηλώνεται άρνηση αναγνώρισης του Συντάγματος ή έλλειψη αφοσίωσης στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία» (άρθρο 107 παρ. 1 περ. α), 2.«οποιαδήποτε πράξη κατά της γενετήσιας ελευθερίας, καθώς και ειδικότερα η προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας άλλου προσώπου ή και οποιαδήποτε πράξη οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, εντός και εκτός υπηρεσίας. Επιβαρυντική περίσταση αποτελεί η τέλεση των πράξεων αυτών σε βάρος ανηλίκων ή και η τέλεση των πράξεων αυτών από υπαλλήλους κατά κατάχρηση των υπηρεσιακών τους καθηκόντων» (άρθρο 107 παρ. 1 περ. λδ), 3.«της παράβασης καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα ή άλλους ειδικούς νόμους», 4.«της απόκτησης οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών», 5.«της χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής εντός ή εκτός υπηρεσίας», 6.«της παράβασης της

²⁰⁵ Άρθρο 152 του Υ.Κ. «Ο υπάλληλος απολύεται μόνο για τους επόμενους λόγους:

α) επιβολή της πειθαρχικής ποινής της οριστικής παύσης, β) ...γ) ...δ) ...ε) ...» και βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., ό.π. (υποσημ.12), σελ.864

²⁰⁶ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., ό.π. (υποσημ.12), σελ.864

²⁰⁷ Αιτιολογική έκθεση του Ν.4325/2015 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/e-adikies-eis1-sunolo.pdf> (πρόσβαση 04-08-2023)

²⁰⁸ Βλ. Πανταζής Ν., ό.π. (υποσημ.113), σελ.160

²⁰⁹ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., ό.π. (υποσημ.12), σελ. 864

²¹⁰ Άρθρο 109 παρ. 1 περ.η εδ.α του Υ.Κ. όπως αντικαταστάθηκε με το Ν. 4795/2021, άρθρο 39 παρ.4 και Αιτιολογική έκθεση του Ν.4795/2021 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/11613746.pdf> (πρόσβαση 24-08-2023)

υποχρέωσης εχεμύθειας», 7.«της αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των υπηρεσιακών καθηκόντων πάνω από είκοσι δύο (22) εργάσιμες ημέρες συνεχώς ή πάνω από τριάντα (30) εργάσιμες ημέρες σε διάστημα ενός (1) έτους ή πάνω από πενήντα (50) εργάσιμες ημέρες εντός μίας τριετίας», 8.«της εξαιρετικώς σοβαρής απείθειας», 9.«της άμεσης ή μέσω τρίτου προσώπου συμμετοχής σε δημοπρασία την οποία διενεργεί επιτροπή μέλος της οποίας είναι ο υπάλληλος ή όταν η επιτροπή αυτή υπάγεται στην αρχή στην οποία ο υπάλληλος υπηρετεί», και 10.«της εμμονής σε άρνηση προσέλευσης για εξέταση από υγειονομική επιτροπή».

Επομένως, δεν υπάρχει «ευχέρεια» του Πειθαρχικού Συμβουλίου» ως προς την επιβολή της ποινής της «οριστικής παύσης», για οποιοδήποτε πειθαρχικό παράπτωμα, αλλά υπάρχει δυνατότητα επιβολής μόνο για τα παραπάνω περιοριστικά αναφερόμενα πειθαρχικά παραπτώματα²¹¹. Ωστόσο, το πειθαρχικό συμβούλιο έχει τη δυνατότητα, αλλάζοντας το χαρακτηρισμό του παραπτώματος να εντάξει τα πραγματικά περιστατικά συγκεκριμένης περίπτωσης, σε κάποιο από τα ανωτέρω παραπτώματα, ώστε να μπορέσει να επιβάλλει ακόμη και την ποινή της οριστικής παύσης, ανεξάρτητα από το περιεχόμενο του παραπεμπτηρίου και τον χαρακτηρισμό που δόθηκε με αυτό²¹².

Επίσης, η ποινή της οριστικής παύσης μπορεί να επιβληθεί «για οποιοδήποτε παράπτωμα και αν κατά την προηγούμενη της διάπραξης του διετία του είχαν επιβληθεί τρεις (3) τουλάχιστον πειθαρχικές ποινές ανώτερες του προστίμου αποδοχών ενός (1) μηνός ή κατά το προηγούμενο της διάπραξης του έτος είχε τιμωρηθεί για το ίδιο παράπτωμα με ποινή ανώτερη του προστίμου αποδοχών ενός (1) μηνός». Τα επιβαρυντικά αυτά στοιχεία δεν πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά αλλά διαζευκτικά και δεν είναι δεσμευτικά για το πειθαρχικό συμβούλιο, προκειμένου να επιβάλλει την ποινή της οριστικής παύσης. Επίσης ως επιβαρυντικά στοιχεία, συνδέονται μόνο με την παραπάνω ποινή και όχι με την επιβολή άλλης πειθαρχικής ποινής²¹³.

2.2.4 Προβλεπόμενες πειθαρχικές ποινές για τα ειδικά πειθαρχικά παραπτώματα των εκπαιδευτικών

Για τα ειδικά πειθαρχικά παραπτώματα των εκπαιδευτικών προβλέπονται οι ακόλουθες ποινές:

²¹¹ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., ό.π. (υποσημ.12), σελ. 864 και Βλ. Πανταζής Ν., ό.π. (υποσημ.113), σελ.160

²¹² Βλ. Πανταζής Ν., ό.π. (υποσημ.113), σελ.161

²¹³ Βλ. Πανταζής Ν., ό.π. (υποσημ.113), σελ.161

α) Για το πειθαρχικό παράπτωμα της παράδοσης ιδιαίτερων μαθημάτων μπορεί να επιβληθεί ακόμη και η ποινή της «οριστικής παύσης»²¹⁴. Επιπλέον, αποτελεί και ποινικό αδίκημα που μπορεί να επισύρει ποινή φυλάκισης μέχρι 3 έτη.

β) Για το πειθαρχικό παράπτωμα της διδασκαλίας των δημοσίων εκπαιδευτικών σε ιδιωτικά σχολεία ή φροντιστήρια (Ν. 1566/1985, άρθρο 14 παρ. 16)²¹⁵ μπορεί να επιβληθεί ακόμη και η ποινή της οριστικής παύσης, αποτελεί επίσης και ποινικό αδίκημα που μπορεί να επισύρει ποινή φυλάκισης μέχρι 3 έτη²¹⁶.

Όπως στην περίπτωση εκπαιδευτικού που προσέφυγε κατά της απόφασης του Α΄ Τμήματος του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με την οποία τού είχε επιβληθεί η πειθαρχική ποινή της «οριστικής παύσης» καθώς, μεταξύ άλλων, από τα ωρολόγια προγράμματα έτους 2012-2013 προέκυψε ότι δίδασκε μαθηματικά ή μαθηματικά επιμόρφωσης στην Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη του ιδιωτικού σχολείου και το Σ.τ.Ε. με την 1868/2017 απόφαση απέρριψε την προσφυγή του²¹⁷.

γ) Για το πειθαρχικό παράπτωμα της παράλειψης συμμετοχής στις διαδικασίες προγραμματισμού, αυτοαξιολόγησης ή εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης του έργου των σχολικών μονάδων (Ν. 4823/2021, άρθρο 56 παρ. 4) δεν μπορεί να επιβληθεί ποινή κατώτερη από το προστίμο αποδοχών ενός μηνός²¹⁸.

2.2.5 Συνεκτίμηση στοιχείων κατά την επιβολή της πειθαρχικής ποινής

Προκειμένου να επιβληθεί οποιαδήποτε πειθαρχική ποινή²¹⁹ συνεκτιμώνται α) «οι ιδιαίτερες συνθήκες τέλεσης του παραπτώματος», β) «η εν γένει προσωπικότητα του υπαλλήλου», καθώς και γ) «η υπηρεσιακή του εικόνα όπως προκύπτει από το

²¹⁴ Ν. 1566/1985, άρθρο 13 παρ. 9 «Η παράδοση ιδιαίτερων μαθημάτων από δασκάλους απαγορεύεται. Η παράβαση της διάταξης του προηγούμενου εδαφίου: α) επισύρει φυλάκιση μέχρι τρία (3) έτη, β) συνιστά πειθαρχικό αδίκημα, για το οποίο μπορεί να επιβληθεί και η ποινή της οριστικής παύσης», και άρθρο 14 παρ. 20 «Οι διατάξεις των παρ. ... και 9 του άρθρου 13 που αφορούν την απαγόρευση παράδοσης ιδιαίτερων μαθημάτων και τις κυρώσεις για την παράβασή της αντίστοιχα, εφαρμόζονται και για τους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»

²¹⁵ «...Οι δημόσιοι εκπαιδευτικοί δεν επιτρέπεται να διδάσκουν σε ιδιωτικά σχολεία ή φροντιστήρια. Για τις παραβάσεις του προηγούμενου εδ., εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις της παρ. 9 του άρθ. 13»

²¹⁶ «...Οι δημόσιοι εκπαιδευτικοί δεν επιτρέπεται να διδάσκουν σε ιδιωτικά σχολεία ή φροντιστήρια. Για τις παραβάσεις του προηγούμενου εδ., εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις της παρ. 9 του άρθ. 13»

²¹⁷ Σ.τ.Ε. 1868/2017

²¹⁸ Ν. 4823/2021, άρθρο 56 παρ. 4 «Η παράλειψη στελέχους της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικού ή μέλους Ε.Ε.Π. και Ε.Β.Π....., συνιστά ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα, το οποίο τιμωρείται με τις πειθαρχικές ποινές του άρθρου 109 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ν.π.δ.δ. (ν. 3528/2007, Α' 26), όχι κατώτερη του προστίμου ίσου με τις αποδοχές ενός μηνός»

²¹⁹ Άρθρο 109 παρ. 2 του Υ.Κ.

προσωπικό του μητρώο» και δ) «τηρείται η αρχή της αναλογικότητας»²²⁰, η οποία έχει και συνταγματική κατοχύρωση²²¹ και σύμφωνα με την οποία η ποινή που επιβάλλεται πρέπει να συνάδει προς την βαρύτητα του παραπτώματος²²².

Τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν ελαφρυντικές περιστάσεις για τον υπάλληλο και τίθενται υπόψη του πειθαρχικού οργάνου, κατά τρόπο υποχρεωτικό, προκειμένου να τα συνεκτιμήσει κατά την επιμέτρηση και επιβολή της πειθαρχικής ποινής²²³, η οποία ενόψει των ανωτέρω δεδομένων γίνεται με τρόπο που εγγυάται ορθή και δίκαιη κρίση για τον διωκόμενο υπάλληλο²²⁴.

Περαιτέρω, κατά την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών λαμβάνονται υπόψη, σύμφωνα με το άρθρο 111 παρ. 2 του Υ.Κ., οι αρχές και οι κανόνες του ποινικού δικαίου²²⁵ που αφορούν «τις ελαφρυντικές ή επιβαρυντικές περιστάσεις», «την έμπρακτη μετάνοια», «την πραγματική και νομική πλάνη» και «την προστασία των δικαιολογημένων συμφερόντων του πειθαρχικώς διωκόμενου ή της υπηρεσίας για τη διατύπωση δυσμενών κρίσεων και εκφράσεων ή τη διενέργεια εκδηλώσεων εκ μέρους του εν λόγω υπαλλήλου εφόσον δεν στοιχειοθετείται το πειθαρχικό παράπτωμα της αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς» (περιπτώσεις β', γ', ε' και ζ' αντίστοιχα της παραγράφου 2 του άρθρου 108 του Υ.Κ.). Ιδιαίτερως επιβαρυντική περίπτωση για την επιμέτρηση της ποινής αποτελεί η τέλεση πειθαρχικού παραπτώματος καθ' υποτροπή.

2.2.6 Πειθαρχικές ποινές και διοικητικές κυρώσεις

Το πειθαρχικό συμβούλιο μπορεί, για ιδιαίτερες σοβαρές περιπτώσεις παραπτωμάτων, να επιβάλλει εκτός από την πειθαρχική ποινή και χρηματική κύρωση έως ορισμένου ποσού. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση επιβολής των πειθαρχικών ποινών των

²²⁰ και βλ. Κοϊμτζόγλου Ι., όπ.π. (υποσημ.192), σελ.165

²²¹ Σύνταγμα της Ελλάδας άρθρο 25 παρ.1 «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας»

²²² Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.868

²²³ Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ.113), σελ.161

²²⁴ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.868

²²⁵ Άρθρο 108 του Υ.Κ.

περιπτώσεων γ^{'226} έως ζ^{'227} της παραγράφου 1 του άρθρου 109 του Υ.Κ. εάν υπάρχουν και επιβαρυντικές περιστάσεις, το πειθαρχικό συμβούλιο έχει τη δυνατότητα επιβολής επιπλέον διοικητικής κύρωσης από 3.000 έως 30.000 ευρώ. Όταν επιβάλλεται η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης και πρόκειται για πειθαρχικά παραπτώματα των περιπτώσεων δ^{'228} και ε^{'229} της παραγράφου 1 του άρθρου 107 του Υ.Κ. που σχετίζονται με οικονομικό αντικείμενο, το πειθαρχικό συμβούλιο έχει τη δυνατότητα να επιβάλει επιπλέον διοικητική κύρωση από 10.000 έως 100.000 ευρώ.

Η επιβολή της χρηματικής κύρωσης σκοπεύει στην τιμωρία των υπαλλήλων που έχουν διαπράξει ιδιαιτέρως σοβαρά παραπτώματα, οπότε αποδοκιμάζεται η συμπεριφορά τους εκτός της υπηρεσιακής τους κατάστασης και σε οικονομικό επίπεδο²³⁰.

Η πρόβλεψη, πέραν της πειθαρχικής ποινής, επιπλέον, μιας διοικητικής κύρωσης και μάλιστα χρηματικού περιεχομένου, συνδέεται άμεσα με το περιεχόμενο των συγκεκριμένων πειθαρχικών παραπτωμάτων, κυρίως, όταν το παράπτωμα αυτό έχει επιφέρει οικονομικό όφελος για τον υπάλληλο, ή με συμπεριφορά ιδιαιτέρως απαξιοτική για την θέση του ως δημοσίου υπαλλήλου και την υπηρεσία του. Και στην περίπτωση αυτή, τηρείται η αρχή της αναλογικότητας, για το ύψος του προστίμου που θα επιβληθεί²³¹.

2.2.7 Παραγραφή πειθαρχικών παραπτωμάτων - Διαγραφή πειθαρχικών ποινών

Η έννοια της παραγραφής του πειθαρχικού παραπτώματος είναι ότι μετά τη συμπλήρωση του χρόνου της παραγραφής δεν μπορεί να επιβληθεί πειθαρχική ποινή²³², παραμένει ατιμώρητο το πειθαρχικό παράπτωμα και παύει οριστικά η πειθαρχική δίωξη²³³. Τα πειθαρχικά παραπτώματα υπόκεινται ανάλογα με τη βαρύτητα σε πενταετή ή επταετή παραγραφή (άρθρο 112 παρ.1 του Υ.Κ.). Χρόνος έναρξης της

²²⁶ Άρθρο 109 παρ. 4 περ. γ του Υ.Κ., «η στέρηση του δικαιώματος για προαγωγή από ένα (1) έως πέντε (5) έτη»

²²⁷ Άρθρο 109 παρ. 4 περ. ζ του Υ.Κ., «η προσωρινή παύση από τρεις (3) έως δώδεκα (12) μήνες με πλήρη στέρηση των αποδοχών»

²²⁸ Άρθρο 107 παρ. 1 περ. δ του Υ.Κ., «η απόκτηση οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου, κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών»

²²⁹ Άρθρο 107 παρ. 1 περ. ε του Υ.Κ., «η αναξιοπρεπής ή ανάρμοστη ή ανάξια για υπάλληλο συμπεριφορά εντός ή εκτός υπηρεσίας»

²³⁰ Αιτιολογική έκθεση Ν. 4057/2012, σελ.5 και βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.872

²³¹ Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ.113), σελ.163

²³² Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.81

²³³ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.901

παραγραφής αποτελεί η ημερομηνία διάπραξης του παραπτώματος, ενώ για το παράπτωμα με οικονομικό αντικείμενο (άρθρο 107 παρ.1δ) χρόνος έναρξης της παραγραφής είναι η ημερομηνία που έλαβε γνώση ο αρμόδιος πειθαρχικώς προϊστάμενος²³⁴. Πειθαρχικό παράπτωμα που αποτελεί και ποινικό αδίκημα δεν παραγράφεται πριν παραγραφεί το ποινικό αδίκημα²³⁵. Για τα παραπτώματα που έχουν χαρακτήρα «συνεχούς» ή «κατ'εξακολούθηση» παραπτώματος η παραγραφή αρχίζει από την ημερομηνία που διαπράχθηκε η τελευταία πειθαρχική παράβαση²³⁶, ενώ δεν παραγράφεται το παράπτωμα για το οποίο έχει εκδοθεί απόφαση που επιβάλλει ποινή σε πρώτο βαθμό²³⁷.

Παρεμφερής με την παραγραφή των πειθαρχικών παραπτωμάτων είναι η διαγραφή των πειθαρχικών ποινών²³⁸. Ο υπολογισμός του χρόνου της διαγραφής ξεκινά από την εκτέλεση της ποινής και την εξάντληση κάθε χρονικού ορίου που τίθεται στην πειθαρχική απόφαση²³⁹. Διαγράφονται αυτοδίκαια, η ποινή της έγγραφης επίπληξης μετά από τρία έτη, του προστίμου μετά από οκτώ έτη και οι υπόλοιπες ποινές μετά από δέκα έτη, με την προϋπόθεση ότι στο διάστημα αυτό δεν έχει τιμωρηθεί ο υπάλληλος με άλλη ποινή. Δεν διαγράφονται οι ποινές της οριστικής παύσης, της προσωρινής παύσης και του υποβιβασμού. Ο πειθαρχικός φάκελος με την ποινή που διαγράφεται μετά την παρέλευση του χρόνου, μένει στο αρχείο της υπηρεσίας και πλέον δεν χρησιμοποιείται ως στοιχείο για την κρίση του υπαλλήλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

3.1 Πειθαρχικά όργανα

Τα όργανα που ασκούν πειθαρχική εξουσία στους υπαλλήλους, σύμφωνα με το άρθρο 116 του Υ.Κ., είναι:

- α) οι πειθαρχικώς προϊστάμενοί τους,
- β) το διοικητικό συμβούλιο νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου για τους υπαλλήλους του νομικού προσώπου,
- γ) το πειθαρχικό συμβούλιο του οικείου φορέα,

²³⁴ Άρθρο 112 του Υ.Κ.

²³⁵ Άρθρο 112 παρ.2 του Υ.Κ.

²³⁶ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.81

²³⁷ Άρθρο 112, παρ. 5 του Υ.Κ.

²³⁸ Άρθρο 145 του Υ.Κ.

²³⁹ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.1339

- ε) το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο,
- στ) ο Διοικητής της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας²⁴⁰
- ζ) το διοικητικό εφετείο και
- η) το Συμβούλιο της Επικρατείας».

(Η περ. δ, σχετικά με «*Το πειθαρχικό συμβούλιο του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης για τις περιπτώσεις της παραγράφου 4 του άρθρου 117 του παρόντος*» καταργήθηκε με το Ν. 4674/2020 άρθρο 53, παρ. 6 α).

Πειθαρχική εξουσία είναι η αρμοδιότητα που έχουν τα παραπάνω όργανα²⁴¹. Η αρμοδιότητα είναι δημόσια εξουσία η οποία δίδεται σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας σε ένα όργανο, το οποίο ασκώντας την, εκφράζει και συγχρόνως δεσμεύει το κράτος, με τη γενικότερη του όρου έννοια. Το όργανο δεν μπορεί να αποβάλλει την εξουσία αυτή, εκτός εάν γενική ή ειδική διάταξη τού το επιτρέπει, δηλαδή η αρμοδιότητα δεν είναι δικαίωμα του οργάνου, αλλά υποχρέωση, λόγος ύπαρξης²⁴².

Η απαρίθμηση των πειθαρχικών οργάνων είναι αποκλειστική και συνεπώς απαγορεύεται η άσκηση πειθαρχικής εξουσίας από οποιοδήποτε άλλο όργανο πλην των περιοριστικά αναφερόμενων στο άρθρο αυτό, εκτός αν άλλος ειδικός νόμος ορίζει διαφορετικά²⁴³. Τα πειθαρχικά όργανα εκτιμούν ελεύθερα τις αποδείξεις και διαμορφώνουν την κρίση τους, η οποία πρέπει να στηρίζεται σε αποδεδειγμένα πραγματικά γεγονότα και να είναι ειδικώς αιτιολογημένη. Μπορούν να λάβουν υπόψη τους και άλλα αποδεικτικά στοιχεία που δεν προκύπτουν από την πειθαρχική διαδικασία αλλά από άλλη νόμιμη διαδικασία, εφόσον βέβαια έχει λάβει γνώση αυτών ο διωκόμενος υπάλληλος²⁴⁴.

Τα πειθαρχικά (διοικητικά) όργανα είναι μονομελή, που στις διατάξεις του Υ.Κ.²⁴⁵ αναφέρονται ως «πειθαρχικώς προϊστάμενοι» ή συλλογικά, που αφορούν στα πειθαρχικά συμβούλια και το δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο²⁴⁶.

²⁴⁰ Με το Ν. 4674/2020 άρθρο 53, παρ. 6 β αντικαταστάθηκε ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης που ίσχυε έως τότε με τον Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας και με το Ν. 4622/2019 άρθρο 82 συστάθηκε η Εθνική Αρχή Διαφάνειας

²⁴¹ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., όπ.π. (υποσημ.14), σελ.1313

²⁴² Γέροντας Απ. - Παυλόπουλος Πρ. - Σιούτη Γλ., Φλογαίτης Σ., όπ.π. (υποσημ.42), σελ.39-40

²⁴³ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., όπ.π. (υποσημ.14), σελ.1313 και βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.954

²⁴⁴ Άρθρο 139, παρ.1 και 3 του Υ.Κ.

²⁴⁵ Άρθρο 117 του Υ.Κ.

²⁴⁶ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., όπ.π. (υποσημ.49), σελ.82

Στο Π.Δ. 47/2006 ορίζονται τα μονομελή και συλλογικά όργανα που ασκούν την πειθαρχική διαδικασία στο εκπαιδευτικό προσωπικό της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και η αρμοδιότητα που έχουν για την άσκηση πειθαρχικής δίωξης και την επιβολή πειθαρχικών ποινών.

Τα πειθαρχικά όργανα έχουν καθήκον για τη δίωξη και την τιμωρία των πειθαρχικών παραπτώματων²⁴⁷, ενώ η παράλειψή τους αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα (άρθρο 107 παρ. 1 κδ), με εξαίρεση τα πειθαρχικά παραπτώματα για οποία θα επέβαλλαν την ποινή της έγγραφης επίπληξης, όπου η δίωξη τίθεται στη διακριτική ευχέρεια των πειθαρχικών οργάνων, τα οποία αποφασίζουν σχετικά, αφού λάβουν υπόψη τους τόσο το συμφέρον της υπηρεσίας όσο και τις συνθήκες διάπραξής τους και γενικά την υπηρεσιακή διαγωγή του υπαλλήλου²⁴⁸. Στην περίπτωση που δεν ασκήσουν πειθαρχική δίωξη ενημερώνουν, υποχρεωτικά, τον αμέσως ανώτερο πειθαρχικώς προϊστάμενο.

Επίσης χρήσιμο είναι να διευκρινιστεί ότι η πειθαρχική δίωξη και τιμωρία των δημόσιων εν γένει υπαλλήλων δε σχετίζεται ούτε αποβλέπει στην ικανοποίηση ιδιότη ή άλλου δημοσίου υπαλλήλου, που τυχόν έχει ζημιωθεί ή προσβληθεί, δηλαδή στην ικανοποίηση προσωπικού συμφέροντος, αλλά ενεργείται αποκλειστικά και μόνο προς το δημόσιο συμφέρον και αποσκοπεί ειδικότερα στην εμπέδωση της τάξης της δημόσιας υπηρεσίας²⁴⁹.

3.1.1 Πειθαρχικώς Προϊστάμενοι

Πειθαρχικώς προϊστάμενοι για τους υπαλλήλους των κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών που ανήκουν στην αρμοδιότητά τους, είναι «ο Υπουργός, ο Γενικός Γραμματέας Υπουργείου ή Γενικής Γραμματείας, ο Γενικός Γραμματέας αυτοτελούς υπηρεσίας, ο Γενικός Γραμματέας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, ο Ειδικός Γραμματέας, ο Ελεγκτής Νομιμότητας, ο προϊστάμενος γενικής διεύθυνσης, ο προϊστάμενος διεύθυνσης» κ.ά. όπως αναφέρονται αναλυτικά στο άρθρο 117 του Υ.Κ.²⁵⁰

Οι πειθαρχικώς προϊστάμενοι επιλαμβάνονται αυτεπάγγελτα²⁵¹. Αρμόδιος πειθαρχικώς προϊστάμενος για να επιληφθεί είναι εκείνος στον οποίο ανήκει οργανικά

²⁴⁷ Άρθρο 110 παρ.1 του Υ.Κ.

²⁴⁸ Άρθρο 110 παρ.2 του Υ.Κ.

²⁴⁹ Σ.τ.Ε. 2329/1962 και 2522/1966

²⁵⁰ Με τον Ν. 4325/2015, άρθρο 6 παρ. 2, καταργήθηκε η πειθαρχική αρμοδιότητα του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης που προβλεπόταν στην παρ. 4 του άρθρου 117 του Ν. 3528/2007.

²⁵¹ Ν. 4057/2012, άρθρο 118 παρ.4

ο υπάλληλος κατά το χρόνο που τελέστηκε το πειθαρχικό παράπτωμα²⁵². Όταν όμως η υπηρεσία υπηρέτησης είναι διαφορετική από την οργανική του θέση, τότε ο προϊστάμενος της υπηρεσίας στην οποία υπηρετεί ο υπάλληλος κατά το χρόνο τέλεσης του πειθαρχικού παραπτώματός είναι ο αρμόδιος πειθαρχικώς προϊστάμενος, εφόσον όμως το παράπτωμα σχετίζεται με την άσκηση των καθηκόντων του στην υπηρεσία αυτή. Η τελευταία διάταξη κρίθηκε αναγκαία και προστέθηκε με τον Ν. 4057/2012, ώστε ο υπάλληλος να ελέγχεται από τον προϊστάμενο της υπηρεσίας, όπου προσφέρει τις υπηρεσίες του και όχι από τον προϊστάμενο της υπηρεσίας στην οποία ανήκει οργανικά²⁵³.

Η αρμοδιότητα των πειθαρχικώς προϊσταμένων είναι αμεταβίβαστη, εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά από διάταξη νόμου²⁵⁴. Η αρχή όμως αυτή δεν εφαρμόζεται όταν γίνεται νόμιμη αναπλήρωση του πειθαρχικώς προϊσταμένου, εκτός αν νόμος ορίζει το αντίθετο²⁵⁵.

3.1.2 Πειθαρχικώς Προϊστάμενοι των Εκπαιδευτικών

Στην εκπαίδευση υπάρχει διαφορετική ιεραρχική δομή σε σχέση με τις δημόσια διοίκηση, οπότε υπάρχει και διαφοροποίηση ως προς τους πειθαρχικώς προϊσταμένους. Στο άρθρο 3 του Π.Δ. 47/2006 ορίζονται οι πειθαρχικοί προϊστάμενοι για τους εκπαιδευτικούς²⁵⁶ που κατέχουν θέσεις διοίκησης ή καθοδήγησης, για όσους υπηρετούν με θητεία ή με απόσπαση σε εκπαιδευτικούς φορείς και για όσους υπηρετούν σε σχολεία της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης καθώς και σε σχολικές μονάδες ελληνόγλωσσας εκπαίδευσης του εξωτερικού, είτε ως μόνιμοι είτε με σχέση εργασίας αορίστου χρόνου είτε ως προσωρινοί αναπληρωτές είτε ως ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί, όπως αναλυτικά παρουσιάζονται στο άρθρο 1 του ανω Π.Δ.²⁵⁷. Συγκεκριμένα, όπως ισχύουν σήμερα οι πειθαρχικώς προϊστάμενοι, με τις τροποποιήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί με τον Ν. 4823/2021 και το Π.Δ. 18/2018, είναι:

²⁵² Ν. 4057/2012, άρθρο 118 παρ.3 εδ.α

²⁵³ Αιτιολογική έκθεση Ν. 4057/2012 σελ.6

²⁵⁴ Άρθρο 118 παρ. 2 του Υ.Κ. και βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., όπ.π. (υποσημ.14), σελ.1323

²⁵⁵ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., όπ.π. (υποσημ.14), σελ.1323

²⁵⁶ Σ.τ.Ε. 152/2003 και 277/2005

²⁵⁷ Π.Δ. 47/2006, άρθρο 1

α) Ο Υπουργός και ο Υφυπουργός (ήδη) Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού²⁵⁸ για όλο το προσωπικό, ανεξάρτητα από βαθμό.

β) Ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου ΠΑΙ.Θ.Α. για όλο το προσωπικό, με εξαίρεση τους Περιφερειακούς Διευθυντές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, οι οποίοι υπάγονται απευθείας στον Υπουργό και στον Υφυπουργό.

γ) Ο Περιφερειακός Διευθυντής Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για «τον Περιφερειακό Επόπτη Ποιότητας της Εκπαίδευσης», «τους σχολικούς συμβούλους πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»²⁵⁹, τους διευθυντές εκπαίδευσης, τους συντονιστές εκπαίδευσης του εξωτερικού, τους προϊσταμένους του Κέντρου Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.), «τους διευθυντές και υποδιευθυντές των σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και των εργαστηριακών κέντρων και τους υπεύθυνους τομέων εργαστηριακών κέντρων, τους προϊσταμένους των τμημάτων εκπαιδευτικών θεμάτων των διευθύνσεων εκπαίδευσης, τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δημόσιας και ιδιωτικής στους οποίους περιλαμβάνονται και οι υπηρετούντες στη δημόσια εκπαίδευση με σχέση εργασίας αορίστου χρόνου, καθώς και οι προσωρινοί αναπληρωτές και ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί», τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν με θητεία ή με απόσπαση στις περιφερειακές διευθύνσεις εκπαίδευσης και στις άλλες αποκεντρωμένες υπηρεσίες Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης που υπάγονται στην περιφερειακή διεύθυνση εκπαίδευσης, τους υπεύθυνους υγείας, περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κ.ά των διευθύνσεων εκπαίδευσης, «τα μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, που υπηρετούν στα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.)», «τα μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού που υπηρετούν στις Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.)». Εξαίρεση αποτελούν «τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη των κεντρικών υπηρεσιακών συμβουλίων».

δ) Ο Διευθυντής Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για «τους Επόπτες Ποιότητας της Εκπαίδευσης και τους συμβούλους εκπαίδευσης»²⁶⁰, «για τους

²⁵⁸ Π.Δ. 77/2023 (ΦΕΚ130/τ.Α'/27-06-2023) «Σύσταση Υπουργείου και μετονομασία Υπουργείων - Σύσταση, κατάργηση και μετονομασία Γενικών και Ειδικών Γραμματειών - Μεταφορά αρμοδιοτήτων, υπηρεσιακών μονάδων, θέσεων προσωπικού και εποπτευόμενων φορέων»

²⁵⁹ Με τον Ν. 4823/2021 ονομάστηκαν Σύμβουλοι Εκπαίδευσης

²⁶⁰ Υ.Α. με αρ. πρωτ. 170405/ΓΓ1/28-12-2021 (ΦΕΚ 6273/τ.Β'/28-12-2021) «Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των Διευθυντών Εκπαίδευσης»

διευθυντές και υποδιευθυντές των σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των εργαστηριακών κέντρων και τους υπεύθυνους τομέων εργαστηριακών κέντρων», «τους προϊστάμενους των τμημάτων εκπαιδευτικών θεμάτων των διευθύνσεων εκπαίδευσης», «τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δημόσιας και ιδιωτικής στους οποίους περιλαμβάνονται και οι υπηρετούντες στη δημόσια εκπαίδευση με σχέση εργασίας αορίστου χρόνου, καθώς και οι προσωρινοί αναπληρωτές και ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί», τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν με θητεία ή με απόσπαση στις διευθύνσεις εκπαίδευσης και στις άλλες αποκεντρωμένες υπηρεσίες Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης που υπάγονται στην διεύθυνση εκπαίδευσης, τους υπεύθυνους υγείας, περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κ.ά των διευθύνσεων εκπαίδευσης, «τα μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού που υπηρετούν στις Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.)» και γενικά είναι πειθαρχικοί προϊστάμενοι των εκπαιδευτικών που υπάγονται στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης. Εξάιρεση αποτελούν «τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη των κεντρικών υπηρεσιακών συμβουλίων».

ε) Ο Συντονιστής Εκπαίδευσης του εξωτερικού για «τους διευθυντές και υποδιευθυντές των σχολικών μονάδων ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης του εξωτερικού» και «τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν στις σχολικές μονάδες ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης του εξωτερικού και στα γραφεία συντονιστών εκπαίδευσης του εξωτερικού, με απόσπαση ή με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου» και

στ) Ο Προϊστάμενος του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. για «τα μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, που υπηρετούν στα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.)», με εξάιρεση «τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη των κεντρικών υπηρεσιακών συμβουλίων».

Όλοι οι παραπάνω πειθαρχικώς προϊστάμενοι μπορούν να επιβάλλουν την πειθαρχική ποινή της έγγραφης επίπληξης καθώς και την πειθαρχική ποινή του προστίμου, με διάκριση ως προς το ύψος αυτού²⁶¹. Κάθε πειθαρχικώς προϊστάμενος για το προσωπικό της πειθαρχικής δικαιοδοσίας του, έχει αρμοδιότητα να παραπέμπει απευθείας στο αρμόδιο πειθαρχικό συμβούλιο²⁶².

Επίσης με τον Ν. 4823/2021 προβλέπεται ότι «ο Περιφερειακός Επόπτης Ποιότητας της Εκπαίδευσης» είναι πειθαρχικώς προϊστάμενος των Εποπτών Ποιότητας της

²⁶¹ Π.Δ. 47/2006, άρθρο 4

²⁶² Π.Δ. 47/2006, άρθρο 5 παρ. 2

Εκπαίδευσης της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για τα πειθαρχικά παραπτώματα «της αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των καθηκόντων» και «της αμέλειας ή ατελούς εκπλήρωσης του υπηρεσιακού καθήκοντος», αποκλειστικά όμως για ζητήματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων τους ως Εποπτών²⁶³ και «ο Επόπτης Ποιότητας της Εκπαίδευσης» είναι πειθαρχικός προϊστάμενος των Συμβούλων Εκπαίδευσης που υπάγονται στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης ή των οποίων η αρμοδιότητα εκτείνεται σε αυτήν, για τα πειθαρχικά παραπτώματα «της αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των καθηκόντων», «της μη τήρησης ωραρίου» και «της αμέλειας ή ατελούς εκπλήρωσης του υπηρεσιακού καθήκοντος», αποκλειστικά για ζητήματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων τους ως Συμβούλων²⁶⁴. Μέχρι την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας δεν έχουν προκηρυχθεί οι θέσεις για τους ανωτέρω Επόπτες Ποιότητας.

3.1.3 Πειθαρχικά Συμβούλια

• Πρωτοβάθμια Πειθαρχικά Συμβούλια

Με τον Ν. 4057/2012, ορίζεται για πρώτη φορά το πειθαρχικό συμβούλιο του οικείου φορέα ως ξεχωριστό όργανο που θα εκδικάζει τα πειθαρχικά παραπτώματα, αντί των αντίστοιχων υπηρεσιακών συμβουλίων που αποφάσιζαν μέχρι τότε τόσο για τα υπηρεσιακά όσο και τα πειθαρχικά θέματα. Τα πρωτοβάθμια αυτά πειθαρχικά συμβούλια, με αποκλειστική αρμοδιότητα την εξέταση των πειθαρχικών υποθέσεων, συνιστούν «υπηρεσιακά συμβούλια» κατά την έννοια της παρ. 4 του άρθρου 103 του Συντάγματος²⁶⁵, διαφέρουν όμως από τα υπόλοιπα υπηρεσιακά συμβούλια μόνο ως προς το εύρος των αρμοδιοτήτων τους, καθώς είναι αρμόδια μόνο για τις πειθαρχικές υποθέσεις. Έτσι διασφαλίζεται η καλύτερη διερεύνηση των πειθαρχικών υποθέσεων καθώς εξειδικεύονται μόνο στις πειθαρχικές υποθέσεις, με αποτέλεσμα να παράγουν περισσότερο και ποιοτικότερο έργο σε συντομότερο χρόνο.

Προβλέπεται η συμμετοχή δικαστικών λειτουργών, με την οποία επιδιώκεται η πλήρης διασφάλιση των αρχών της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας. Η συμμετοχή τους σε πειθαρχικά συλλογικά όργανα της Διοίκησης προβλέπεται ρητά στο άρθρο 89 παρ. 2 του Συντάγματος, ενώ στο άρθρο 100 Α του Συντάγματος κατοχυρώνεται το

²⁶³ Ν. 4823/2021, άρθρο 6 παρ.4ζ

²⁶⁴ Ν. 4823/2021, άρθρο 8 παρ.4ε

²⁶⁵ ΣτΕ 1790/2023

Νομικό Συμβούλιο του Κράτους τα μέλη του οποίου είναι κρατικοί λειτουργοί που απολαμβάνουν των εγγυήσεων της μονιμότητας²⁶⁶.

Σημαντική καινοτομία του Ν. 4057/2012 αποτέλεσε η μη συμμετοχή αιρετών υπαλλήλων στα πειθαρχικά συμβούλια, καθώς σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου «δεν μπορούν εξ αντικειμένου να λειτουργήσουν με την επιβαλλόμενη αμεροληψία κατά την εξέταση των πειθαρχικών υποθέσεων».

Με τον Ν. 4325/2015, επανήλθαν τα αιρετά μέλη και τα πειθαρχικά συμβούλια έγιναν πενταμελή από τριμελή, με την προσθήκη και πάλι δύο (2) αιρετών εκπροσώπων, ως μέλη τους, με τους αναπληρωτές τους, «οι οποίοι είναι μέλη του Πενταμελούς Υπηρεσιακού Συμβουλίου στο οποίο υπάγεται ο διωκόμενος υπάλληλος»²⁶⁷.

Για τους εκπαιδευτικούς, αρμόδιο Πειθαρχικό Συμβούλιο είναι το Πρώτο Τμήμα κάθε Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου που έχει συσταθεί σε κάθε Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, από τις δεκατρείς Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης της χώρας, και αφορά τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν στη διοικητική περιφέρεια της κάθε περιφερειακής διεύθυνσης εκπαίδευσης, με οποιαδήποτε σχέση εργασίας²⁶⁸. Στην Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής, έχουν δημιουργηθεί πρόσφατα, δύο αυτόνομα Πρώτα Τμήματα, το Α1' και το Α2', για την αντιμετώπιση του μεγάλου όγκου των πειθαρχικών υποθέσεων²⁶⁹.

Τα πειθαρχικά συμβούλια μπορούν να επιβάλουν οποιαδήποτε πειθαρχική ποινή²⁷⁰, κρίνουν σε πρώτο βαθμό μετά από παραπομπή της υπόθεσης σε αυτά από τον αρμόδιο πειθαρχικώς προϊστάμενο και σε δεύτερο βαθμό μετά την άσκηση ένστασης κατά των αποφάσεων των μονομελών οργάνων, δηλαδή των πειθαρχικώς προϊσταμένων²⁷¹.

Αρμόδιο πειθαρχικό συμβούλιο είναι το συμβούλιο της υπηρεσίας στην οποία υπάγεται οργανικά ο υπάλληλος κατά το χρόνο τέλεσης του παραπτώματος, εάν όμως υπηρετεί σε άλλη υπηρεσία και το πειθαρχικό παράπτωμα σχετίζεται με την άσκηση των καθηκόντων του στην υπηρεσία αυτή, τότε αρμόδιο πειθαρχικό συμβούλιο είναι το συμβούλιο της υπηρεσίας στην οποία υπηρετεί ο υπάλληλος²⁷².

²⁶⁶ Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4057/2012, σελ.2 και 6

²⁶⁷ Ν. 4325/2015, άρθρο 5 παρ.4δ

²⁶⁸ Ν. 4057/2012 άρθρο έκτο

²⁶⁹ Υ.Α. με αρ. πρωτ. Φ277/303/125731/Ε2/13-10-2022 (ΦΕΚ 5476/τ.Β'/24-10-2022)

²⁷⁰ Π.Δ. 47/2006, άρθρο 5 και άρθρο 120 παρ.1α του Υ.Κ.

²⁷¹ Π.Δ. 47/2006, άρθρο 5 και άρθρο 120 παρ.1β του Υ.Κ.

²⁷² Άρθρο 120 παρ.2 του Υ.Κ.

• Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο

Με τον Ν.4325/2015 προστέθηκαν ως μέλη του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου οι εκπρόσωποι της Α.Δ.Ε.Δ.Υ. με τους αναπληρωτές τους με στόχο «την ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμοποίησης της λειτουργίας των πειθαρχικών συμβουλίων, της συμμετοχικότητας και της αντιπροσώπευσης των υπαλλήλων στις διαδικασίες ενώπιον αυτών», σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ανωτέρω νόμου. Το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο αποφασίζει σε δεύτερο βαθμό κατόπιν ένστασης σε αποφάσεις των πειθαρχικών συμβουλίων. Όταν όμως πρόκειται για περιπτώσεις ανώτατων υπαλλήλων του Δημοσίου τότε κρίνει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό²⁷³.

Αναφορικά με τα Στελέχη της Εκπαίδευσης, το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο²⁷⁴ είναι το μόνο αρμόδιο, να κρίνει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό για τις πειθαρχικές υποθέσεις των περιφερειακών διευθυντών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των περιφερειακών εποπτών ποιότητας της εκπαίδευσης, των διευθυντών εκπαίδευσης, των εποπτών ποιότητας της εκπαίδευσης και των συντονιστών εκπαίδευσης του εξωτερικού²⁷⁵. Σημειώνεται ότι οι σχολικοί σύμβουλοι (και ήδη σύμβουλοι εκπαίδευσης) με τον Ν. 4610/2019 έπαψαν να περιλαμβάνονται στα στελέχη εκπαίδευσης των οποίων οι πειθαρχικές υποθέσεις παραπέμπονται απευθείας στο Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο και έκτοτε αρμόδιο είναι το κατά περίπτωση πρωτοβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο.

3.2 Έννομη προστασία Εκπαιδευτικών - Υπαλλήλων

Οι εκπαιδευτικοί όπως και όλοι οι υπάλληλοι προστατεύονται τόσο κατά τη διαδικασία διακρίβωσης της τέλεσης ή μη πειθαρχικών παραπτώματων όσο και σε όλη την πειθαρχική διαδικασία καθώς και κατόπιν της επιβολής πειθαρχικής ποινής. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα βασικά μέσα προστασίας τους, ως ακολούθως:

• **Εξέταση μαρτύρων και ανωμοτί κατάθεση:** Προκειμένου να διαπιστωθεί η τέλεση ή μη κάποιου πειθαρχικού παραπτώματος από εκπαιδευτικό - υπάλληλο, η υπόθεση

²⁷³ Άρθρο 120 παρ.1 εδ.γ του Υ.Κ.

²⁷⁴ Άρθρο 146Α του Μέρους Ε' του Ν. 3538/2007 όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο δεύτερο του Ν. 4057/2012

²⁷⁵ Άρθρο έκτο παρ. 7 του Ν. 4057/2012, όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 4610/2019 άρθρο 204 παρ. 6β και αντικαταστάθηκε με το Ν. 4823/2021 άρθρο 52

διερευνάται από τον «πειθαρχικώς προϊστάμενο» με προκαταρκτική εξέταση, που είναι η άτυπη συλλογή και καταγραφή στοιχείων, ή με ένορκη διοικητική εξέταση (Ε.Δ.Ε.) στις περιπτώσεις όπου υπάρχουν σοβαρές υπόνοιες ή σαφείς ενδείξεις διάπραξης πειθαρχικού παραπτώματος²⁷⁶. Κατά τη διερεύνηση μιας υπόθεσης με ένορκη διοικητική εξέταση δίνεται η δυνατότητα στον διωκόμενο υπάλληλο, στον οποίο αποδίδεται ότι διέπραξε πειθαρχικό παράπτωμα, να εξεταστεί ανωμοτί (χωρίς όρκο) και να ζητήσει εγγράφως την εξέταση μαρτύρων, όπως γίνεται και στην πειθαρχική ανάκριση, και ο ανακριτής έχει την υποχρέωση να εξετάσει πέντε τουλάχιστον από τους προτεινόμενους μάρτυρες²⁷⁷. Η παράλειψη να εξεταστεί προτεινόμενος μάρτυρας αποτελεί παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας²⁷⁸.

Όπως στην περίπτωση εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης - Μηχανολόγου, σε βάρος του οποίου επιβλήθηκε από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο η ποινή της προσωρινής παύσης έξι μηνών με πλήρη στέρηση των αποδοχών, για παράβαση του υπηρεσιακού καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα και χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπή διαγωγή εντός ή εκτός της υπηρεσίας, χωρίς να δοθεί η δυνατότητα κατά τη διάρκεια της διενέργειας της Ε.Δ.Ε., να ζητήσει την εξέταση μαρτύρων. Το Διοικητικό Εφετείο Πατρών στο οποίο προσέφυγε ο εκπαιδευτικός, με την Α80/2018 απόφαση δέχθηκε την προσφυγή του εκπαιδευτικού και ανέπεμψε την υπόθεση στη Διοίκηση για να κρίνει εκ νέου²⁷⁹.

Σημειώνεται ότι οι Διευθυντές Εκπαίδευσης, όταν διενεργείται εναντίον των εκπαιδευτικών Ένορκη Διοικητική Εξέταση, έχουν τη δυνατότητα να τους αποσπούν σε άλλη σχολική μονάδα της Διεύθυνσης, για χρονικό διάστημα έως τρεις μήνες, δηλαδή για όσο χρόνο διαρκεί η Ε.Δ.Ε.²⁸⁰.

• **Κλήση σε απολογία:**²⁸¹ Η απολογία αποτελεί βασικό δικαίωμα του εκπαιδευτικού - υπαλλήλου και αντιστοιχεί στο συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης της παρ. 2 του άρθρου 20 του Συντάγματος²⁸². Επίσης το

²⁷⁶ Άρθρα 125 και 126 του Υ.Κ.

²⁷⁷ Άρθρο 130 παρ. 3 του Υ.Κ.

²⁷⁸ Βλ. Πανταζής Ν., όπ.π. (υποσημ.113), σελ.302

²⁷⁹ Δ.Εφ.Πατρών Α80/2018

²⁸⁰ Υ.Α. με αρ. πρωτ. 170405/ΓΓ1/28-12-2021 (ΦΕΚ 6273/τ.Β'/28-12-2021) «Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των Διευθυντών Εκπαίδευσης», άρθρο 5 παρ.9

²⁸¹ Άρθρο 134 του Υ.Κ.

²⁸² Σύνταγμα της Ελλάδας άρθρο 20 παρ.2 «Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του».

δικαίωμα της ακρόασης, ρυθμίζεται γενικά στο άρθρο 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας²⁸³.

Σκοπός της κλήσης σε απολογία είναι να δοθεί η δυνατότητα στον πειθαρχικώς διωκόμενο να αναπτύξει τις απόψεις του επί της πειθαρχικής κατηγορίας²⁸⁴, αφού λάβει γνώση των εγγράφων του πειθαρχικού φακέλου²⁸⁵, για την υπεράσπισή του και την διασφάλιση των ατομικών του δικαιωμάτων²⁸⁶, ωστόσο δεν απαιτείται η πραγματοποίησή της²⁸⁷. Η κλήση σε απολογία είναι πάντοτε έγγραφη και στο περιεχόμενό της πρέπει να καθορίζεται με σαφήνεια το αποδιδόμενο πειθαρχικό παράπτωμα²⁸⁸, συνδέεται δε άμεσα με την υπαιτιότητα (δόλος - πρόθεση ή αμέλεια) δηλαδή με το υποκειμενικό στοιχείο, οπότε νοείται μόνο ως ατομική²⁸⁹. Εάν προηγουμένως δεν κληθεί ο διωκόμενος σε απολογία δεν μπορεί να του επιβληθεί πειθαρχική ποινή²⁹⁰, δηλαδή να εκδοθεί καταδικαστική πειθαρχική απόφαση. Με την κλήση του εκπαιδευτικού - υπαλλήλου σε απολογία από το μονομελές πειθαρχικό όργανο όπως και με την παραπομπή του στο Πειθαρχικό Συμβούλιο αρχίζει η πειθαρχική του δίωξη²⁹¹. Υπάρχει άμεση σύνδεση της απολογίας με το τεκμήριο της αθωότητας²⁹² (άρθρο 108 παρ. 2στ' του Υ.Κ.). Μετά την κλήση σε απολογία ο πειθαρχικώς προϊστάμενος θα πρέπει να ολοκληρώσει τη διαδικασία, το αργότερο εντός δύο μηνών, είτε εκδίδοντας απόφαση είτε παραπέμποντας την υπόθεση στο πειθαρχικό συμβούλιο.

• **Πρωτοβάθμια Πειθαρχικά Συμβούλια εκπαιδευτικών:** Αρμόδιο πειθαρχικό συμβούλιο για τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι το πρώτο τμήμα κάθε Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου, στο οποίο υπάγονται οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν στη διοικητική περιφέρεια της κάθε περιφερειακής διεύθυνσης εκπαίδευσης από τις δεκατρείς που υπάρχουν, όπως ειπώθηκε και παραπάνω. Το πειθαρχικό συμβούλιο είναι πενταμελές και αποτελείται

²⁸³ Ν. 2690/1999 «Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες διατάξεις», άρθρο 6 «Προηγούμενη ακρόαση του ενδιαφερομένου»

²⁸⁴ Βλ. Πανταζής Ν., ό.π. (υποσημ.113), σελ.309

²⁸⁵ Άρθρο 135 παρ. 3 του Υ.Κ.

²⁸⁶ Cardona F., *Liabilities and Discipline of Civil Servants*, OECD-SIGMA-EU, 2003, p.8

²⁸⁷ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., ό.π. (υποσημ.14), σελ.1387

²⁸⁸ Βλ. Πανταζής Ν., ό.π. (υποσημ.113), σελ.309

²⁸⁹ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., ό.π. (υποσημ.14), σελ.1385

²⁹⁰ Άρθρο 134 του Υ.Κ., βλ. Πανταζής Ν., ό.π. (υποσημ.113), σελ.308 και Κοϊμτζόγλου Ι., ό.π. (υποσημ.192), σελ.165

²⁹¹ Άρθρο 122 παρ.1 του Υ.Κ.

²⁹² Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., ό.π. (υποσημ.14), σελ.1388

από τον Πρόεδρο, ο οποίος είναι δικαστικός²⁹³ με τον αναπληρωτή του, ένα μέλος, ο οποίος είναι πάρεδρος ή δικαστικός πληρεξούσιος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους με τον αναπληρωτή του²⁹⁴, έναν διευθυντή της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τον αναπληρωτή του²⁹⁵, οι οποίοι υπηρετούν στην περιφέρεια της περιφερειακής διεύθυνσης εκπαίδευσης και υποδεικνύονται από τον Πρόεδρο του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου ύστερα από κλήρωση, και δύο αιρετούς εκπροσώπους με τους αναπληρωτές τους, οι οποίοι είναι μέλη του Πενταμελούς Υπηρεσιακού Συμβουλίου στο οποίο υπάγεται ο διωκόμενος εκπαιδευτικός²⁹⁶.

Στα αρμόδια πειθαρχικά συμβούλια παραπέμπουν οι πειθαρχικοί προϊστάμενοι του άρθρου 3 του Π.Δ. 47/2006 (βλ. παρ. 3.1.2) και για το προσωπικό της πειθαρχικής δικαιοδοσίας τους²⁹⁷.

Εξαιρέση αποτελούν, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τα στελέχη εκπαίδευσης για τις πειθαρχικές υποθέσεις των οποίων επιλαμβάνεται, σε πρώτο και τελευταίο βαθμό, το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο²⁹⁸.

• **Κωλύματα και εξαιρέση μελών πειθαρχικού Συμβουλίου:** Όπως προβλέπεται στο άρθρο 7 παρ.1 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας²⁹⁹ τα διοικητικά όργανα, μονομελή ή συλλογικά, οφείλουν να παρέχουν εγγυήσεις αμερόληπτης κρίσης κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, ώστε να υπάρχει στον διοικούμενο η βεβαιότητα του αδιάβλητου της πράξης που εκδίδουν³⁰⁰.

Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχει κώλυμα συμμετοχής³⁰¹, κατά την κρίση πειθαρχικής υπόθεσης, των μελών του πειθαρχικού συμβουλίου που δεν έχουν δικαίωμα να

²⁹³ Άρθρο 146B παρ.2α του Υ.Κ. «Τον Πρόεδρο, ο οποίος είναι πάρεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου ή εφέτης ή πρόεδρος πρωτοδικών ή πρωτοδίκης των διοικητικών ή των πολιτικών δικαστηρίων ή εισαγγελέας ή αντεισαγγελέας εφετών ή εισαγγελέας ή αντεισαγγελέας πρωτοδικών με τον αναπληρωτή του, οι οποίοι υποδεικνύονται από τον Πρόεδρο του οικείου δικαστηρίου ή από τον προϊστάμενο της οικείας εισαγγελίας».

²⁹⁴ Άρθρο 146B παρ.2β του Υ.Κ. «Ένα (1) μέλος, ο οποίος είναι πάρεδρος ή δικαστικός πληρεξούσιος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους με τον αναπληρωτή του, οι οποίοι υποδεικνύονται από τον Πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους»

²⁹⁵ Ν. 4057/2012, άρθρο έκτο «Ρυθμίσεις πειθαρχικών θεμάτων εκπαιδευτικών και λοιπού προσωπικού αρμοδιότητας του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων», παρ.4α

²⁹⁶ Άρθρο 146B παρ.2δ του Υ.Κ

²⁹⁷ Π.Δ. 47/2006 άρθρο 5 παρ.2

²⁹⁸ Ν. 4823/2021 άρθρο 52

²⁹⁹ Ν. 2690/1999 «Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες διατάξεις»

³⁰⁰ Βλ. Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., όπ.π. (υποσημ.12), σελ.1244

³⁰¹ Άρθρο 137 παρ. 1 του Υ.Κ.

πραγματοποιήσουν ανάκριση³⁰² δηλαδή όσοι έχουν ενεργήσει Ε.Δ.Ε., όσοι έχουν ασκήσει πειθαρχική δίωξη, οι πειθαρχικώς προϊστάμενοι που έχουν εκδώσει την πειθαρχική απόφαση που κρίνεται κατ' ένσταση, τα πρόσωπα στα οποία αποδίδεται το πειθαρχικό παράπτωμα, καθώς και όσοι έχουν διενεργήσει πειθαρχική ανάκριση στην υπόθεση που κρίνεται και όσοι υποχρεούνται να ζητήσουν εξαίρεση όταν υπάρχει κάλυμα συμφέροντος³⁰³. Όταν ο Διευθυντής της Πρωτοβάθμιας ή της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που είναι τακτικό μέλος του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου είναι πειθαρχικός προϊστάμενος του διωκόμενου εκπαιδευτικού, τότε στη σύνθεση του Συμβουλίου συμμετέχει ο αναπληρωτής του³⁰⁴.

Ο διωκόμενος υπάλληλος έχει δικαίωμα να ζητήσει την εξαίρεση μελών του πειθαρχικού συμβουλίου, εφόσον θα υπάρχει απαρτία με τα εναπομείναντα μέλη³⁰⁵. Το νόημα της εξαίρεσης είναι να αποτρέψει εκ των προτέρων κάθε μορφή μεροληψίας και να προστατευθεί το κύρος της υπηρεσίας³⁰⁶.

• **Ένσταση, Προσφυγή:** Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Συντάγματος παρ.1 «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματά ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει».

Το άρθρο 141 του Υπαλληλικού Κώδικα προβλέπει την δυνατότητα των εκπαιδευτικών - υπαλλήλων να ασκήσουν ένσταση κατά των αποφάσεων τόσο των πειθαρχικώς προϊσταμένων τους όσο και του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου, κατόπιν της παραπομπής τους σε αυτό από τον αρμόδιο πειθαρχικώς προϊστάμενο.

Το άρθρο 142 του Υπαλληλικού Κώδικα προβλέπει την δυνατότητα των εκπαιδευτικών - μονίμων υπαλλήλων να ασκήσουν προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας και στο Διοικητικό Εφετείο. Οι προσφυγές υπαλλήλων στο Σ.τ.Ε. κατά το άρθρο 103 του Συντάγματος, ασκούνται μέσα στις προθεσμίες που προβλέπονται στο άρθρο 41 του Π.Δ. 18/1989³⁰⁷.

³⁰² Άρθρο 127 παρ.3 του Υ.Κ.

³⁰³ Άρθρο 36 του Υ.Κ.

³⁰⁴ Ν. 4057/2012, άρθρο έκτο παρ.4^α εδ.ββ

³⁰⁵ Άρθρο 137 παρ.2 του Υ.Κ.

³⁰⁶ Δαγτόγλου Π., *Η Αρχή της Αμεροληψίας της Δημοσίας Διοικήσεως, Α' Η Εξαίρεσις Διοικητικών Λειτουργιών*, Αθήνα, 1962, σελ.97

³⁰⁷ Π.Δ. 18/1989, άρθρο 41, παρ.1 και 3 «1. Οι κατά το άρθρο 103 του Συντάγματος προσφυγές υπαλλήλων ασκούνται μέσα σε εξήντα ημέρες από την κοινοποίηση σε αυτούς της προσβαλλόμενης απόφασης. 2. ... 3. Οι κατά τις προηγούμενες παραγράφους προθεσμίες των εξήντα ημερών παρεκτείνονται για τριάντα ημέρες για τους υπαλλήλους που διαμένουν στην αλλοδαπή»

Ένσταση μπορεί να ασκήσει, εντός της αποκλειστικής προθεσμίας των είκοσι (20) ημερών³⁰⁸, ο υπάλληλος που τιμωρήθηκε και υπέρ της διοίκησης ή υπέρ του υπαλλήλου κάθε πειθαρχικώς προϊστάμενος καθώς και ο Διοικητής της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας.

Η ένσταση είναι τακτικό διοικητικό «ένδικο μέσο», το οποίο ασκείται ενώπιον του αρμόδιου πειθαρχικού συμβουλίου³⁰⁹. Συγκεκριμένα, για τους εκπαιδευτικούς, οι αποφάσεις των πειθαρχικώς προϊσταμένων, εκτός του Υπουργού³¹⁰, υπόκεινται σε ένσταση, ενώπιον του Α΄ Τμήματος του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου³¹¹. Οι αποφάσεις των πειθαρχικών συμβουλίων που κρίνουν σε πρώτο βαθμό υπόκεινται σε ένσταση ενώπιον του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου, από τον υπάλληλο που τιμωρήθηκε, όταν επιβάλλεται η πειθαρχική ποινή του προστίμου αποδοχών τεσσάρων (4) μηνών και πάνω³¹², με εξαίρεση τις ποινές της οριστικής παύσης και του υποβιβασμού για τις οποίες οι μόνιμοι εκπαιδευτικοί δικαιούνται να προσφύγουν στο Συμβούλιο της Επικρατείας και μόνο³¹³. Η ρύθμιση αυτή με την οποία δεν προβλέπεται ένσταση του υπαλλήλου στο Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, αλλά απευθείας προσφυγή του στο Σ.τ.Ε., για τις πειθαρχικές αποφάσεις που επιβάλλουν, για ιδιαίτερος σοβαρά παραπτώματα, τις παραπάνω ποινές, έχει ως σκοπό να γίνει πιο σύντομη η διαδικασία για την απονομή πειθαρχικής ευθύνης προς όφελος της υπηρεσίας και του υπαλλήλου, δεδομένου ότι, η προσφυγή στο Σ.τ.Ε. παρέχει τα εχέγγυα δικαστικής κρίσης, ενώ το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δεν κατοχυρώνει βαθμούς κρίσης της υπόθεσης ενώπιον της διοίκησης. Η ρύθμιση αυτή δεν παραβιάζει την αρχή της δικονομικής ισότητας³¹⁴.

Εφόσον όμως επιβληθεί, από το πρωτοβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο, ποινή προστίμου αποδοχών από έναν (1) έως τέσσερις (4) μήνες, και ασκηθεί ένσταση υπέρ της

³⁰⁸ Άρθρο 141 παρ.4 του Υ.Κ., όπως τροποποιήθηκε με την υποπαράγραφο ΣΤ.8. του άρθρου πρώτου του Ν.4152/2013 «Η ένσταση ασκείται μέσα σε προθεσμία είκοσι (20) ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης ή την πλήρη γνώση αυτής από τον υπάλληλο ή από την περιέλευσή της στα όργανα που δικαιούνται να ασκήσουν ένσταση. Η προθεσμία αυτή παρατείνεται κατά είκοσι (20) ημέρες για εκείνους που διαμένουν στο εξωτερικό...»

³⁰⁹ Βλ. Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Α., όπ.π. (υποσημ.14), σελ.1430

³¹⁰ Βλ. άρθρο 142 παρ. 2^α του Υ.Κ.

³¹¹ Άρθρο 141 παρ.1 του Υ.Κ.

³¹² Άρθρο 141 παρ.2 του Υ.Κ.

³¹³ Άρθρο 142 παρ.1 του Υ.Κ. όπως αντικαταστάθηκε από την παρ.15 του άρθρου 53 του Ν. 4674/2020 «Δικαίωμα προσφυγής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας έχουν οι μόνιμοι υπάλληλοι κατά των αποφάσεων του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου και των πειθαρχικών συμβουλίων που επιβάλλουν τις πειθαρχικές ποινές του υποβιβασμού ή της οριστικής παύσης»

³¹⁴ Σ.τ.Ε. 2030/2021

διοίκησης, μπορεί και ο εκπαιδευτικός να ασκήσει ένσταση³¹⁵, ενώ διαφορετικά μπορεί να προσφύγει στο αρμόδιο Διοικητικό Εφετείο³¹⁶. Επίσης, ο εκπαιδευτικός - μόνιμος υπάλληλος έχει δικαίωμα να προσφύγει στο αρμόδιο Διοικητικό Εφετείο, κατά των πειθαρχικών αποφάσεων του Υπουργού³¹⁷ καθώς και του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου για ποινή ανώτερη του προστίμου αποδοχών ενός (1) μηνός³¹⁸, με εξαίρεση όπως ειπώθηκε και παραπάνω, τις ποινές της οριστικής παύσης και του υποβιβασμού για τις οποίες μπορεί να προσφύγει, μόνο στο Συμβούλιο της Επικρατείας³¹⁹.

Το Σ.τ.Ε. κατά την εκδίκαση της υπαλληλικής προσφυγής, εξετάζει την υπόθεση εξ υπαρχής και στο σύνολό της, τόσο κατά τον νόμο όσο και την ουσία, δηλαδή, εκτιμά και πάλι και τα πραγματικά περιστατικά³²⁰.

Η προθεσμία για την άσκηση ένστασης και η άσκησή της αναστέλλουν την εκτέλεση της πειθαρχικής απόφασης³²¹, ενώ η προθεσμία για την άσκηση προσφυγής και η άσκησή της δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της πειθαρχικής απόφασης με εξαίρεση τις πειθαρχικές αποφάσεις που επιβάλλουν τις ποινές της οριστικής παύσης και του υποβιβασμού³²².

Τα Πρωτοβάθμια Πειθαρχικά Συμβούλια και το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, όταν κρίνουν μετά από ένσταση του εκπαιδευτικού ή υπέρ του, δεν μπορούν να κάνουν χειρότερη τη θέση του, όταν κρίνουν ένσταση υπέρ της διοίκησης, δεν μπορούν να επιβάλουν ποινή πιο ελαφριά από αυτήν που έχει ήδη επιβληθεί, ενώ όταν ασκούνται ενστάσεις από τον υπάλληλο και υπέρ της διοίκησης, το συμβούλιο τις κρίνει από κοινού και δεν δεσμεύεται για την ποινή που θα επιβάλει³²³.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας ή το Διοικητικό Εφετείο, όταν κρίνουν ύστερα από προσφυγή του εκπαιδευτικού, δεν μπορούν να χειροτερεύουν τη θέση του³²⁴.

Όπως στις περιπτώσεις των εκπαιδευτικών: α) Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης - Δασκάλων, που το Συμβούλιο της Επικρατείας με την 430/2019 απόφαση έκανε δεκτή

³¹⁵ Άρθρο 141 παρ.2 του Υ.Κ.

³¹⁶ Άρθρο 142 παρ.2γ του Υ.Κ.

³¹⁷ Άρθρο 142 παρ.2α του Υ.Κ.

³¹⁸ Άρθρο 142 παρ.2β του Υ.Κ.

³¹⁹ Άρθρο 142 παρ.1 του Υ.Κ.

³²⁰ Π.Δ. 18/1989, άρθρο 43 παρ.1 και Σπηλιωτόπουλος Ε., *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, Τόμος 2, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 14^η έκδοση, 2011, σελ.166

³²¹ Άρθρο 141 παρ.6α του Υ.Κ.

³²² Άρθρο 142 παρ.4 του Υ.Κ.

³²³ Άρθρο 141 παρ.5 του Υ.Κ.

³²⁴ Άρθρο 142 παρ.7 του Υ.Κ. και Λύτρας Σ., *Μελέτες Δημοσίου Δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2022, σελ. 166

την προσφυγή του και τού επέβαλε την πειθαρχική ποινή «της προσωρινής παύσης έξι (6) μηνών» αντί της ποινής «της οριστικής παύσης» που είχε επιβληθεί από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης³²⁵, β) Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, που στο Συμβούλιο της Επικρατείας με την 537/2020 απόφαση δέχθηκε εν μέρει την προσφυγή του, μεταρρύθμισε την απόφαση του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου που είχε επιβάλει την ποινή «της οριστικής παύσης» και επέβαλε την πειθαρχική ποινή «του υποβιβασμού κατά ένα (1) βαθμό»³²⁶, γ) Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ο οποίος προσέφυγε κατά απόφασης του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Εσωτερικών, με την οποία τού είχε επιβληθεί η πειθαρχική ποινή «της οριστικής παύσης» και το Συμβούλιο της Επικρατείας με την 5071/2012 απόφαση έκανε δεκτή την προσφυγή του και επέβαλε την ποινή «της προσωρινής παύσης έξι (6) μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών»³²⁷.

Επί προσφυγής, δικαστικές αποφάσεις με κυρωτικό χαρακτήρα αποτελούν οι αποφάσεις με τις οποίες το δικαστήριο κρίνοντας την υπόθεση έχει την εξουσία να τροποποιήσει την προσβαλλόμενη πράξη επιβάλλοντας στη θέση της άλλη κύρωση διάφορη κατά περιεχόμενο ή ηπιότερη³²⁸.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται αποφάσεις Δικαστηρίων αποδοχής της προσφυγής, όπως α) η 2514/2011 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, με την οποία δέχθηκε την προσφυγή εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ακύρωσε την απόφαση του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης που είχε επιβάλει την πειθαρχική ποινή της τρίμηνης προσωρινής παύσης για το πειθαρχικό παράπτωμα «της χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής εκτός υπηρεσίας»³²⁹, β) η 61/2017 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Χανίων που δέχθηκε την προσφυγή εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και εξαφάνισε την απόφαση του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης με την οποία δεν είχε γίνει δεκτή η ένστασή του κατά απόφασης του τότε Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Περιφερειακού Υπηρεσιακού

³²⁵ Σ.τ.Ε. 430/2019

³²⁶ Σ.τ.Ε. 537/2020

³²⁷ Σ.τ.Ε. 5071/2012

³²⁸ Βλ. Λύτρας Σ., όπ.π. (υποσημ. 324), σελ.165

³²⁹ Δ.Εφ.Αθηνών 2514/2011

Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που του είχε επιβάλει την πειθαρχική ποινή «της προσωρινής παύσης τεσσάρων μηνών με πλήρη στέρηση των αποδοχών»³³⁰, γ) η 3502/2013 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας που δέχτηκε την προσφυγή εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και εξαφάνισε την απόφαση του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης με την οποία είχε απορριφθεί η ένστασή της κατά απόφασης του τότε Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Περιφερειακού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που είχε επιβάλλει την πειθαρχική ποινή «της οριστικής παύσης» για το πειθαρχικό παράπτωμα «της αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των υπηρεσιακών της καθηκόντων», με την αιτιολογία ότι είχε επέλθει αυτοδικαίως η λύση της υπαλληλικής της σχέσης, οπότε η διοίκηση δεν μπορούσε μετά την παρέλευση του διμήνου από την υποβολή της αίτησης παραίτησης, να ασκήσει πειθαρχική δίωξη εναντίον της, δεδομένου ότι είχε αποβάλει την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου³³¹.

Επίσης εκπαιδευτικοί έχουν επιτύχει κατόπιν προσφυγής τους στο Δικαστήριο την εξαφάνιση της απόφασης για τυπικούς λόγους, όπως, α) το Συμβούλιο της Επικρατείας με την 4112/2005 απόφαση έκανε δεκτή την προσφυγή εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κατά απόφασης του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης με την οποία του είχε επιβληθεί η πειθαρχική ποινή «της οριστικής παύσης» για το πειθαρχικό παράπτωμα «της αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των καθηκόντων», διότι δεν επιδόθηκε εμπρόθεσμα η κλήση του Συμβουλίου για να παραστεί ο εκπαιδευτικός κατά την ημερομηνία που είχε οριστεί για τη συζήτηση της υπόθεσης, εξαφάνισε την απόφαση και παρέπεμψε την υπόθεση στο Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο³³², β) το Συμβούλιο της Επικρατείας με την 517/2020 απόφαση έκανε δεκτή την προσφυγή εκπαιδευτικού Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης κατά απόφασης του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, με την οποία είχε απορριφθεί ένστασή του κατά απόφασης του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Με την

³³⁰ Δ.Εφ.Χανίων 61/2017

³³¹ Σ.τ.Ε. 3502/2013

³³² Σ.τ.Ε. 4112/2005

απόφαση αυτή, η ποινή που του επιβλήθηκε ήταν του υποβιβασμού κατά δύο βαθμούς για τα πειθαρχικά παραπτώματα «της αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των καθηκόντων του, της άρνησης ή παρέλκυσης υπηρεσίας, της αμέλειας ή ατελούς εκπλήρωσης του υπηρεσιακού καθήκοντος και της άσκησης κριτικής πράξεων της προϊσταμένης αρχής που γίνεται δημοσίως με σκόπιμη χρήση εν γνώσει εκδήλως ανακριβών στοιχείων ή με χαρακτηριστικά απρεπείς εκφράσεις». Το Σ.τ.Ε. εξαφάνισε την απόφαση και ανέπεμψε την υπόθεση στο Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο προκειμένου να επιληφθεί της ένστασης του εκπαιδευτικού, διότι μη νόμιμα την απέρριψε ως εκπρόθεσμη, καθώς η Διοίκηση, δεν είχε γνωστοποιήσει τη δυνατότητα άσκησης ένστασης και την προθεσμία άσκησης της ένστασης, παρά την υποχρέωση που είχε σύμφωνα με το άρθρο 140 παρ. 4 του Ν. 3528/07³³³.

Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου το Συμβούλιο της Επικρατείας έκανε δεκτές προσφυγές εκπαιδευτικών κατά αποφάσεων του Πειθαρχικού Συμβουλίου λόγω μη νόμιμης συγκρότησης αυτών, όπως οι 964/2001 και 2468/2001 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας και ανέπεμψε τις υποθέσεις στη Διοίκηση για νέα νόμιμη κρίση από νομίμως συγκροτημένο πειθαρχικό συμβούλιο³³⁴.

Τέλος, στο πλαίσιο της έννομης προστασίας, παρουσιάζεται περίπτωση εκπαιδευτικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης - Θεολόγου, ο οποίος προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.)³³⁵, δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, επικαλούμενος ιδίως παραβίαση του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 6 παρ.1 της Σύμβασης. Συγκεκριμένα, το τότε Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, το Περιφερειακό Πειθαρχικό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, τού είχε επιβάλει την ποινή «της προσωρινής παύσης τριών μηνών με πλήρη στέρηση των αποδοχών», «λόγω παράλειψης καθήκοντος και προσβολής των ηθών», κατά της οποίας δεν υπέβαλλε ένσταση ο εκπαιδευτικός, όμως προσέφυγε ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και του επιβλήθηκε, από το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, η ποινή «της προσωρινής παύσης έξι (6) μηνών με πλήρη στέρηση των αποδοχών». Η αίτηση ακύρωσης που ακολούθησε ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Τρίπολης δεν έγινε δεκτή σύμφωνα

³³³ Σ.τ.Ε. 517/2020

³³⁴ Σ.τ.Ε. 964/2001, 2468/2001

³³⁵ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Απόφαση 28/06/2018 επί προσφυγής αριθ.20235/11, διατίθεται στο <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-188893> (πρόσβαση 20-12-2023)

την υπ' αριθ. 353/2010 απόφαση, διότι ο εκπαιδευτικός δεν είχε ασκήσει ένσταση ενώπιον του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου και με την υπ' αριθ. 354/2010 απόφαση απέρριψε επίσης την αίτηση επανασυζήτησης της υπόθεσης. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 2018 αποφάσισε ότι ο εκπαιδευτικός «υπέστη ένα δυσανάλογο φραγμό στο δικαίωμά του για πρόσβαση στο δικαστήριο» καθώς ήταν αδύνατο να προσφύγει στα διοικητικά δικαστήρια για να προσβάλει τη χειροτέρευση της ποινής του, αποφάσισε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης και αποφάσισε να τού καταβληθεί συγκεκριμένο χρηματικό ποσό για ηθική βλάβη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η παιδεία έχει ανατεθεί από τον συνταγματικό νομοθέτη ευθέως στο Κράτος. Η εκπαίδευση, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, έχει σκοπό να αναπτύξει αρμονικά και ισόρροπα τις διανοητικές και ψυχοσωματικές δυνάμεις των μαθητών για να μπορέσουν να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες προς όφελος των ιδίων και της κοινωνίας³³⁶. Οι εκπαιδευτικοί αποτελούν βασικό παράγοντα για την επίτευξη των σκοπών της εκπαίδευσης³³⁷ και αναδεικνύεται η σημαντικότητα του ρόλου τους. Η ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχουν έχει ευρύτερες επιπτώσεις στην πορεία της κοινωνίας, στην οικονομική ανάπτυξη, στην πρόοδο, στην κοινωνική συνοχή και στον πολιτισμό.

Οι ανάγκες της κοινωνίας μεταβάλλονται με γρήγορους ρυθμούς. Για να μπορεί η εκπαίδευση να ανταποκριθεί σ' αυτούς τους ρυθμούς, πρέπει ο εκπαιδευτικός να παρακολουθεί τις εξελίξεις με διαρκή και έγκυρη επιμόρφωση³³⁸. Το σύγχρονο εκπαιδευτικό πλαίσιο σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον³³⁹ απαιτεί από τον εκπαιδευτικό να είναι μια σφαιρική προσωπικότητα με παιδαγωγικές ικανότητες και ενδιαφέρον για το καλό των μαθητών του. Επιπλέον, απαιτείται να είναι «ανανεωτής» και να διαθέτει συνεχή ενημέρωση σε νέες εξελίξεις, σε διάφορα επίπεδα, και να δείχνει

³³⁶ Ν. 1566/85, άρθρο 1

³³⁷ Υ.Α. Φ.353.1/324/105657/Δ1/8-10-2002, άρθρο 36

³³⁸ Υ.Α. Φ.353.1/324/105657/Δ1/8-10-2002, άρθρο 36

³³⁹ Dewey J., *Experience and education*, μεταφρ. Πολενάκης Λ., *Εμπειρία και Εκπαίδευση*, εκδ. Γλάρος, Αθήνα, 1980, σελ.9-14

ευστροφία, ευελιξία και ικανότητα προσαρμογής σε νέους ρόλους³⁴⁰. Το σχολείο είναι απαραίτητο να αναπτύσσει ένα φιλικό και υποστηρικτικό περιβάλλον που ενεργοποιεί και παρέχει σε όλους τους μαθητές τις ίδιες ουσιαστικές ευκαιρίες συμμετοχής στη μαθησιακή διαδικασία³⁴¹. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να διδάσκουν με βάση τους μαθητές, να σέβονται τις διαφορές τους και να αναγνωρίζουν τον καθένα ως ξεχωριστή προσωπικότητα³⁴².

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι προβλήματα εκ μέρους των εκπαιδευτικών έχουν βαρύτερες συνέπειες στους μαθητές, στην εκπαιδευτική κοινότητα και σε ολόκληρη την κοινωνία. Η συμπεριφορά των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές έχει ιδιαίτερη σημασία, επηρεάζει τη σχέση εμπιστοσύνης και σεβασμού μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή καθώς και την αίσθηση ασφάλειας των μαθητών στο περιβάλλον της τάξης και επιδρά στην εκπαιδευτική διαδικασία, στην ανάπτυξή τους και στην ένταξή τους στο σχολικό περιβάλλον και στη συνέχεια στο κοινωνικό σύνολο. Ενδεχομένως, ο σημαντικότερος σκοπός των εκπαιδευτικών είναι να εκπαιδεύσουν τους μαθητές που θα γίνουν ενημερωμένοι, ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες, έχοντας αναπτύξει τις αξίες και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για να συμμετέχουν εποικοδομητικά στην κοινωνία.

Ένας εκπαιδευτικός που ενθαρρύνει τη συνεργασία, τη συλλογικότητα και τη δημιουργικότητα μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων και στη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων. Από την άλλη πλευρά, η αρνητική συμπεριφορά εκπαιδευτικού μπορεί να οδηγήσει σε αποθάρρυνση, απομόνωση και αδιαφορία από μέρους των μαθητών.

Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να τηρούν τόσο τα ειδικότερα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες όπως προκύπτουν από την κείμενη νομοθεσία όσο και τις γενικότερες υποχρεώσεις που ισχύουν για όλους τους δημοσίους υπαλλήλους, καθώς οι εκπαιδευτικοί χαρακτηρίζονται μεν ως λειτουργοί λόγω της φύσης του έργου τους, εντάσσονται ωστόσο στην εκπαιδευτική ιεραρχία, γίνονται δημόσιοι υπάλληλοι από τον διορισμό τους και ισχύει και για τους εκπαιδευτικούς ο υπαλληλικός κώδικας, όπου δεν προβλέπονται ειδικές διατάξεις. Η μη τήρηση εκ μέρους των εκπαιδευτικών των καθηκόντων και υποχρεώσεών τους καθώς και η εκδήλωση έκνομων συμπεριφορών,

³⁴⁰ Μόρφη Αθ., «*Το Προφίλ του Εκπαιδευτικού στο Δημόσιο Σχολείο - Έρευνα*», Διδακτορική Διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Αλεξανδρούπολη, 2017, σελ. 27-29 διατίθεται στο https://repo.lib.duth.gr/jspui/bitstream/123456789/12481/1/MorfiA_2017.pdf (πρόσβαση 12-11-2023)

³⁴¹ Meyer E., *Ομαδική διδασκαλία Θεμελίωση και παραδείγματα*, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1987.

³⁴² Βλ. Γιώτσα Άρ., όπ.π. (υποσημ.95), σελ.61-62

επιφέρει συνέπειες σε βάρος τους, οι οποίες προβλέπονται στις διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου. Στις περιπτώσεις αυτές κινούνται σε βάρος τους, από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, πειθαρχικές διαδικασίες για να διασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία του σχολείου.

Η πειθαρχική ευθύνη αφορά στις περιπτώσεις που παραβιάζονται οι προβλεπόμενοι κανόνες, παρά την υποχρέωση των εκπαιδευτικών να τους ακολουθούν, και επιβάλλονται από τα αρμόδια όργανα συνέπειες με συγκεκριμένη διαδικασία. Η πειθαρχική ευθύνη αρχίζει από την κτήση της υπαλληλικής τους ιδιότητας.

Με τις νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικές με την πειθαρχική ευθύνη των εκπαιδευτικών, διασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της νομιμότητας κατά την άσκηση των καθηκόντων των εκπαιδευτικών και επίσης για τις συμπεριφορές που εκδηλώνονται εκτός της υπηρεσίας και συνδέονται με τις υποχρεώσεις και το κύρος της εκπαιδευτικής - υπαλληλικής τους ιδιότητας ορίζεται ένα πλαίσιο κανόνων που οφείλουν να ακολουθήσουν. Μέσω της πειθαρχικής ευθύνης, διασφαλίζεται η συμμόρφωση των εκπαιδευτικών προς τους κανόνες, τις ηθικές αρχές και τις προδιαγραφές του εκπαιδευτικού συστήματος, για την εύρυθμη λειτουργία των σχολείων και εν τέλει για το Δημόσιο συμφέρον.

Αναδεικνύεται λοιπόν η σημαντικότητα των διατάξεων για την πειθαρχική ευθύνη των εκπαιδευτικών τόσο σε προληπτικό επίπεδο, ώστε να γνωρίζουν εκ των προτέρων το κανονιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πρέπει να κινείται η δράση τους εντός της υπηρεσίας αλλά και η ζωή τους εκτός υπηρεσίας, και να αποφεύγουν δραστηριότητες που μπορεί να οδηγήσουν σε πειθαρχικό παράπτωμα, όσο και σε κατασταλτικό επίπεδο όταν η συμπεριφορά τους θεωρείται από τον πειθαρχικώς προϊστάμενο ως πειθαρχικό παράπτωμα, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, και στη συνέχεια κινείται η πειθαρχική διαδικασία. Ωστόσο, οι διατάξεις σχετικά με την πειθαρχική ευθύνη των εκπαιδευτικών δεν πρέπει να θεωρούνται ως μέσο καταστολής ή τιμωρίας, αλλά ως μέσο προαγωγής του επαγγελματικού αναπτυξιακού προσανατολισμού των εκπαιδευτικών και της βελτίωσης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Επίσης, θα πρέπει να αναγνωριστεί η σημασία της διασφάλισης δίκαιης διαδικασίας και της προστασίας των δικαιωμάτων των εκπαιδευτικών κατά την εφαρμογή των πειθαρχικών διαδικασιών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η θέσπιση της πειθαρχικής ευθύνης των εκπαιδευτικών γίνεται για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος, όπως ειπώθηκε και παραπάνω,

αποσκοπεί στην εύρυθμη λειτουργία των εκπαιδευτικών δομών και δεν αποβλέπει στην ικανοποίηση τυχόν ζημιωθέντων ή προσβληθέντων προσώπων δηλαδή στο προσωπικό όφελος³⁴³.

Για τους εκπαιδευτικούς ισχύουν οι ειδικές διατάξεις του Ν. 1566/1985, του Ν. 4823/2021 και του Π.Δ. 47/2006. Τα όργανα που επιλαμβάνονται και η διαδικασία που ακολουθείται για την πειθαρχική δίωξη του εκπαιδευτικού προσωπικού της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης περιλαμβάνονται στο Π.Δ. 47/2006. Ωστόσο, υπάρχουν έκτοτε αλλαγές με το Ν.4823/2021 και το Π.Δ. 18/2018. Προκύπτει δε από τη μελέτη ότι για όσα θέματα δεν ρυθμίζονται από το παραπάνω Προεδρικό Διάταγμα εφαρμόζονται οι διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου των δημόσιων διοικητικών υπαλλήλων³⁴⁴(Ν. 3528/2007 όπως ισχύει). Κατόπιν τούτων, ισχύουν τα πειθαρχικά παραπτώματα και οι ποινές όπως για τους διοικητικούς υπαλλήλους και υπάρχουν και ειδικά πειθαρχικά παραπτώματα που ισχύουν μόνο για τους εκπαιδευτικούς, όπως έχουν παρουσιαστεί στην παράγραφο 2.1.4 και για τα οποία μπορούν να επιβληθούν αντίστοιχες ποινές (βλ. παρ. 2.2.4).

Αναφορικά με τους πειθαρχικώς προϊσταμένους, διαφοροποιούνται για τους εκπαιδευτικούς σε σχέση με τους διοικητικούς υπαλλήλους όπως παρουσιάζονται στην παράγραφο 3.1. Θα πρέπει, ο καθένας για τους εκπαιδευτικούς της αρμοδιότητάς του, να προβαίνει άμεσα σε κάθε ενέργεια που απαιτείται, κατά την κρίση του, για τη διερεύνηση καταγγελιών και πληροφοριών για συμπεριφορές εκπαιδευτικών, με προκαταρκτική εξέταση ή ένορκη διοικητική εξέταση (η οποία δεν συνιστά έναρξη πειθαρχικής δίωξης), ώστε εάν δεν αποδεικνύεται η τέλεση πειθαρχικού παραπτώματος να τίθεται η υπόθεση στο αρχείο, ενώ εάν προκύπτει ότι υπάρχει οποιαδήποτε πειθαρχική ευθύνη να ασκείται, άμεσα, σε βάρος τους, πειθαρχική δίωξη. Η πειθαρχική δίωξη ασκείται από τους πειθαρχικώς προϊσταμένους, είτε με την κλήση του εκπαιδευτικού σε απολογία, και στη συνέχεια με την έκδοση απόφασης, αθωωτικής ή καταδικαστικής, είτε με παραπομπή της υπόθεσης, απευθείας στο αρμόδιο πειθαρχικό συμβούλιο, το οποίο θα αποφασίσει σχετικά, στην περίπτωση που κρίνουν ότι η κατάλληλη πειθαρχική ποινή είναι ανώτερη της δικής τους αρμοδιότητας.

Από τη μελέτη που προηγήθηκε και την ανάλυση των διατάξεων προκύπτει ότι οι πειθαρχικώς προϊστάμενοι των εκπαιδευτικών έχουν την αρμοδιότητα, δηλαδή την

³⁴³ Σ.τ.Ε. 2329/1962, 2522/1966

³⁴⁴ Ν. 2721/1999 άρθρο 53 παρ.2, Ν.1566/1985 και Π.Δ. 47/2006 άρθρο 6 παρ.1

εξουσία σύμφωνα με το νόμο, να παραπέμπουν απευθείας στο αρμόδιο πρωτοβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο τους εκπαιδευτικούς της πειθαρχικής τους δικαιοδοσίας³⁴⁵, εν αντιθέσει με τους πειθαρχικώς προϊστάμενους των διοικητικών υπαλλήλων, οι οποίοι, εάν κρίνουν ότι το παράπτωμα μπορεί να επισύρει ποινή ανώτερη της αρμοδιότητάς τους, τότε παραπέμπουν την υπόθεση σε ανώτερο πειθαρχικώς προϊστάμενο μέχρι και τον Υπουργό, ο οποίος εάν κρίνει ότι πρέπει να επιβληθεί ποινή ανώτερη και της δικής του αρμοδιότητας, παραπέμπει την υπόθεση στο Πειθαρχικό Συμβούλιο³⁴⁶.

Οι Διευθυντές Εκπαίδευσης είναι οι πρώτοι πειθαρχικώς προϊστάμενοι για το μεγαλύτερο αριθμό εκπαιδευτικών, καθώς έχουν στην άμεση πειθαρχική αρμοδιότητά τους, μεταξύ άλλων, όλους τους Διευθυντές και Υποδιευθυντές καθώς και όλους τους εκπαιδευτικούς των σχολικών μονάδων που ανήκουν στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης³⁴⁷.

Συμπερασματικά, από τη νομολογία των Δικαστηρίων διαπιστώνονται συμπεριφορές που οδηγούν στην πειθαρχική ευθύνη, οι οποίες δεν συνάδουν σε καμία περίπτωση με την ιδιότητα του εκπαιδευτικού, θίγουν το κύρος των ιδίων αλλά και του κλάδου των εκπαιδευτικών, προσβάλλουν την προσωπικότητα των μαθητών, κλονίζουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς την εκπαιδευτική κοινότητα, διασαλεύουν την ομαλή και εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, πλήττουν το κύρος της δημόσιας εκπαίδευσης.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι προβληματίζουν συμπεριφορές εκπαιδευτικών οι οποίοι ενδεχομένως χρειάζονται ψυχολογικής υποστήριξης και ίσως να μην πληρούνται οι προϋποθέσεις για την ύπαρξη πειθαρχικού παραπτώματος και δεν αποκτά νομιμότητα η συνέχιση της πειθαρχικής διαδικασίας, καθώς απαιτείται να υπάρχει υπαιτιότητα και να μπορεί να καταλογιστεί το παράπτωμα, δηλαδή να μην υπάρχει ανυπαίτια συμπεριφορά και μη ύπαρξη καταλογισμού (βλ. παρ. 2.1.1)

Αναφορικά με το Πειθαρχικό Συμβούλιο που είναι αρμόδιο για την εκδίκαση των υποθέσεων των εκπαιδευτικών, είναι το πρώτο τμήμα του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, το οποίο βρίσκεται στην έδρα της κάθε Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης. Στην Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής έχουν συσταθεί και λειτουργούν δύο Πρώτα Τμήματα (Α1' και Α2'). Τα Πρωτοβάθμια Πειθαρχικά Συμβούλια μπορούν να

³⁴⁵ Π.Δ. 47/2006, άρθρο 5 παρ. 2

³⁴⁶ Άρθρο 118 του Υ.Κ.

³⁴⁷ Π.Δ. 47/2007, άρθρο 3 παρ.ε

επιβάλλουν οποιαδήποτε πειθαρχική ποινή και κρίνουν σε πρώτο βαθμό κατόπιν παραπομπής της πειθαρχικής υπόθεσης του εκπαιδευτικού σε αυτά από τον αρμόδιο πειθαρχικώς προϊστάμενο, και σε δεύτερο βαθμό κατόπιν άσκησης ένστασης κατά απόφασης του μονομελούς οργάνου, που είναι ο πειθαρχικώς προϊστάμενος.

Το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο του Υπουργείου Εσωτερικών αποφαινεται σε δεύτερο βαθμό ύστερα από ένσταση κατά των αποφάσεων των Πρωτοβάθμιων Πειθαρχικών Συμβουλίων.

Αναφορικά με τις πειθαρχικές υποθέσεις των Στελεχών Εκπαίδευσης, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας, το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο είναι το μόνο αρμόδιο να κρίνει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό (βλ. παρ. 3.1.3).

Με την αύξηση της πολυπλοκότητας του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, η πειθαρχική ευθύνη των εκπαιδευτικών έχει γίνει ένα θέμα που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Η ύπαρξη και αυστηροποίηση των νομοθετικών ρυθμίσεων δεν έχει οδηγήσει στην εξάλειψη των έκνομων και απαδουσών συμπεριφορών εκ μέρους των εκπαιδευτικών. Σίγουρα το θέμα είναι σύνθετο και στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας δεν μπορεί να επιλυθεί. Από τη μελέτη και την ανάλυση του φαινομένου μπορούν να γίνουν κάποιες προτάσεις.

Προτείνεται, αρχικά, να κωδικοποιηθούν οι διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου, οι οποίες όπως έχει διαπιστωθεί έχουν υποστεί πολλές τροποποιήσεις, για να γίνουν εύκολα προσβάσιμες και να μπορούν να ενημερωθούν οι εκπαιδευτικοί. Επίσης, απαιτείται να επικαιροποιηθούν οι διατάξεις κυρίως ως προς τους πειθαρχικώς προϊσταμένους των εκπαιδευτικών.

Προτείνεται επίσης η δημιουργία κώδικα ηθικής και δεοντολογίας για τους εκπαιδευτικούς, και εκτιμάται ότι θα τους βοηθήσει, καθώς θα εξειδικεύονται οι κατά περίπτωση δέουσες συμπεριφορές και ο τρόπος αντιμετώπισης των δυσκολιών που ανακύπτουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους αλλά και εκτός των δομών της εκπαίδευσης, ώστε να διαφυλάσσεται η εύρυθμη λειτουργία και το κύρος του σχολείου. Εν τω μεταξύ, υπογραμμίζεται η ανάγκη για εκπαίδευση και ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με θέματα πειθαρχίας και κρίνεται απαραίτητη η πραγματοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων για την πειθαρχική ευθύνη και τις προεκτάσεις της, τα οποία θα απευθύνονται τόσο στους εκπαιδευτικούς όσο και στους πειθαρχικώς προϊσταμένους τους.

Η επιβολή κυρώσεων αποτελεί σημαντικό μέρος της πειθαρχικής διαδικασίας και πρέπει να γίνεται με δικαιοσύνη και διαφάνεια. Αντικείμενο επόμενου ερευνητή θα

μπορούσε να αποτελέσει ποιοτική έρευνα σχετικά με την ικανοποίηση από την επιβολή ποινών (απόδοση πειθαρχικής δικαιοσύνης) από τα πειθαρχικά όργανα, η οποία θα απευθύνεται σε πειθαρχικώς ελεγχόμενους εκπαιδευτικούς, σε πολίτες (γονείς) και σε πειθαρχικώς προϊσταμένους της εκπαίδευσης.

Η τιμωρία των εκπαιδευτικών για τις έκνομες δραστηριότητες και συμπεριφορές πρέπει να είναι άμεση, χωρίς καθυστερήσεις κατά τη διερεύνηση των πειθαρχικών υποθέσεων, στον αντίποδα της υψηλής κοινωνικής ευθύνης τους.

Η κρίση των πειθαρχικών οργάνων πρέπει να είναι ενιαία για να προστατεύονται οι σκοποί που επιδιώκει το πειθαρχικό δίκαιο³⁴⁸.

Αναμφίβολα το θέμα της πειθαρχικής ευθύνης των εκπαιδευτικών είναι σύνθετο και πολυδιάστατο και για την αποτελεσματική αντιμετώπισή του απαιτείται η οργανωμένη προσπάθεια όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

³⁴⁸ Βλ. Κούτας Β., όπ.π (υποσημ.55), σελ.24

ΠΗΓΕΣ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Σύνταγμα της Ελλάδας

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ell.pdf (πρόσβαση 05-08-2023)

Ν. 1256/1982 (ΦΕΚ 65/τ.Α'/31-05-1982) «Για την πολυθεσία, την πολυαπασχόληση και την καθιέρωση ανωτάτου ορίου απολαβών στο δημόσιο τομέα καθώς και για το Ελεγκτικό Συνέδριο, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και άλλες διατάξεις», άρθρο 8 «Διερεύνηση καταγγελιών» παρ.1

Ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 167/τ.Α'/30-09-1985) «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»

Ν. 2101/1992 (ΦΕΚ 192/τ.Α'/02-12-1992) «Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού»

Ν. 2413/1996 (ΦΕΚ 124/τ.Α'/17-06-1996) «Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις»

Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96/τ.Α'/04-06-1996) «Κύρωση του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 11 στη Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, στο πλαίσιο της αναμόρφωσης του μηχανισμού ελέγχου που θεσπίστηκε από τη Σύμβαση»

Ν. 2683/1999 (ΦΕΚ 19/τ.Α'/09-02-1999) «Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και άλλες διατάξεις»

Ν. 2690/1999 (ΦΕΚ 45/τ.Α'/09-03-1999) «Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες διατάξεις»

Ν. 2721/1999 (ΦΕΚ 112/τ.Α'/03-06-1999) «Τροποποίηση και αντικατάσταση διατάξεων των νόμων 1756/1988 (ΦΕΚ 35Α), 1729/1987 (ΦΕΚ 144 Α'), του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις» άρθρο 53 παρ.2

Ν. 2817/2000 (ΦΕΚ 78/τ.Α'/14-03-2000) «Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις» άρθρο 14 παρ.29

Ν. 2986/2002 (ΦΕΚ 24/τ.Α'/13-02-2002) «Οργάνωση των περιφερειακών υπηρεσιών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις»

N. 3328/2005 (ΦΕΚ 80/τ.Α'/1-4-2005) «Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης και άλλες διατάξεις» άρθρο 21 «Θέματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης» παρ.1

N. 3500/2006 (ΦΕΚ 232/τ.Α'/24-10-2006) «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις» άρθρο 23 «Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών», άρθρο 24 «Κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια»

N. 3528/2007 (ΦΕΚ 26/τ.Α'/09-02-2007) «Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.»

N. 3861/2010 (ΦΕΚ 112/τ.Α'/13-07-2010) «Ενίσχυση της διαφάνειας με την υποχρεωτική ανάρτηση νόμων και πράξεων των κυβερνητικών, διοικητικών και αυτοδιοικητικών οργάνων στο διαδίκτυο «Πρόγραμμα Διαύγεια» και άλλες διατάξεις»

N. 3896/2010 (ΦΕΚ 207/τ.Α'/08-12-2010) «Εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης - Εναρμόνιση της κείμενης νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006 και άλλες συναφείς διατάξεις»

N. 4027/2011 φεκ 233 Α'4-11-2011 διόρθωση σφάλματος 266 Α'29-12-2011; Ελληνόγλωσσα εκπαίδευση στο εξωτερικό

N. 4057/2012 (ΦΕΚ 54/τ.Α'/14-03-2012) «Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου»

N. 4074/2012 (ΦΕΚ 88/τ.Α'/11-4-2012) «Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες»

N. 4093/2012 (ΦΕΚ 222/τ.Α'/12-11-2012) «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 - Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016»

N. 4111/2013 (ΦΕΚ 18/τ.Α'/25-01-2013 - Διορθ.σφαλμ. στο ΦΕΚ 33/τ.Α'/7-2-13) «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, τροποποιήσεις του ν. 4093/2012, κύρωση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Έγκριση των Σχεδίων των Συμβάσεων Τροποποίησης της Κύριας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας, του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.) και της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), με τίτλο «Κύρια Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης», της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο «Σύμβαση Διευκόλυνσης Διαχείρισης Υποχρεώσεων ΣΙΤ» και της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο «Διευκόλυνση αποπληρωμής Τόκων Ομολόγων», παροχή εξουσιοδοτήσεων για την υπογραφή των Συμβάσεων» και άλλες επείγουσες διατάξεις» άρθρο 14

N. 4152/2013 (ΦΕΚ 107/τ.Α'/09-05-2013) «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των νόμων 4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013»

N. 4210/2013 (ΦΕΚ 254/τ.Α'/21-11-2013) «Ρυθμίσεις Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και άλλες διατάξεις»

N. 4254/2014 (ΦΕΚ 85/τ.Α'/07-04-2014) «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις»

N. 4304/2014 (ΦΕΚ 234/τ.Α'/23-10-2014) «Έλεγχος των οικονομικών και πολιτικών κομμάτων και των αιρετών αντιπροσώπων Βουλής και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και άλλες διατάξεις»

N. 4305/2014 (ΦΕΚ 237/τ.Α'/31-10-2014) «Ανοικτή διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημόσιου τομέα, τροποποίηση του ν. 3448/2006 (Α' 57), προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2013/37/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, περαιτέρω ενίσχυση της διαφάνειας, ρυθμίσεις θεμάτων Εισαγωγικού Διαγωνισμού Ε.Σ.Δ.Δ.Α. και άλλες διατάξεις» άρθρο 29 παρ.1

N. 4310/2014 (ΦΕΚ 258/τ.Α'/08-12-2014) «Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία και άλλες διατάξεις» άρθρο 69 «Πειθαρχική διαδικασία εκπαιδευτικών και υπαλλήλων υπηρετούντων σε σχολεία»

N. 4325/2015 (ΦΕΚ 47/τ.Α'/11-05-2015) «Εκδημοκρατισμός της Διοίκησης - Καταπολέμηση Γραφειοκρατίας και Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση. Αποκατάσταση αδικιών και άλλες διατάξεις»

N. 4354/2015 (ΦΕΚ 176/τ.Α'/16-12-2015) «Διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μισθολογικές ρυθμίσεις και άλλες επείγουσες διατάξεις εφαρμογής της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων» άρθρο 33 παρ. ζ) για διατήρηση σε ισχύ των άρθρων 12,13,14 του Ν. 1566/85

N. 4547/2018 (ΦΕΚ 102/τ.Α'/12-06-2018) «Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»

N. 4590/2019 (ΦΕΚ 17/τ.Α'/07-02-2019) «Ενδυνάμωση Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.), ενίσχυση και αναβάθμιση Δημόσιας Διοίκησης και άλλες διατάξεις»

N. 4604/2019 (ΦΕΚ 50/τ.Α'/26-03-2019) «Προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας - Ρυθμίσεις για την απονομή Ιθαγένειας - Διατάξεις σχετικές με τις εκλογές στην Τοπική Αυτοδιοίκηση - Λοιπές διατάξεις» άρθρο 14

N. 4610/2019 (ΦΕΚ 70/τ.Α'/07-05-2019) «Συνέργειες Πανεπιστημίων και Τ.Ε.Ι., πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, πειραματικά σχολεία, Γενικά Αρχεία του Κράτους και λοιπές διατάξεις»

Ν. 4620/2019 (ΦΕΚ 96/τ.Α'/11-6-2019 - Διορθ. σφαλμ. στο ΦΕΚ 122 τ.Α'/16-7-19) «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας»

Ν. 4622/2019 (ΦΕΚ 133/τ.Α'/7-8-2019) «Επιτελικό Κράτος: οργάνωση, λειτουργία και διαφάνεια της Κυβέρνησης, των κυβερνητικών οργάνων και της κεντρικής δημόσιας διοίκησης», άρθρο 82 «Σύσταση της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας Σκοπός και Αρμοδιότητες»

Ν. 4674/2020 (ΦΕΚ 53/τ.Α'/11-03-2020) «Στρατηγική αναπτυξιακή προοπτική των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ρύθμιση ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες διατάξεις»

Ν. 4795/2021 (ΦΕΚ 62/τ.Α'/17-04-2021) «Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου του Δημόσιου Τομέα, Σύμβουλος Ακεραιότητας στη δημόσια διοίκηση και άλλες διατάξεις για τη δημόσια διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση»

Ν. 4823/2021 (ΦΕΚ 136/τ.Α'/03-08-2021) «Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις»

Ν. 4873/2021 (ΦΕΚ 248/τ.Α'/16-12-2021) «Προστασία του εθελοντισμού, ενίσχυση της δράσης της Κοινωνίας των Πολιτών, φορολογικά κίνητρα για την ενίσχυση της κοινωνικού δράσης των Ο.Κοι.Π. και λοιπές διατάξεις»

Ν.Δ. 3983/1959 (ΦΕΚ 197/τ.Α'/23-09-1959) «Περί μέτρων τινών προς βελτίωσιν της λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών» άρθρο 4 «Ανάθεσις ανακρίσεως επί παραπόνων»

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256/τ.Α'/20-09-1974) «Περί κυρώσεως της εν Ρώμη την 4ην Νοεμβρίου 1950 υπογραφείσης Συμβάσεως «δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» ως και του Προσθέτου εις αυτήν Πρωτοκόλλου των Παρισίων της 20ης Μαρτίου 1952 (Α 256)»

Π.Δ. 18/1989 (ΦΕΚ 8/τ.Α'/09-01-1989) «Κωδικοποίηση διατάξεων νόμων για το Συμβούλιο της Επικρατείας»

Π.Δ. 47/2006 (ΦΕΚ 48/τ.Α'/02-03-2006) «Όργανα και διαδικασία πειθαρχικής δίωξης εκπαιδευτικού προσωπικού πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»

Π.Δ. 79/2017 (ΦΕΚ 109 Α/01-08-2017 – Διορθ.Σφαλμ. Στο ΦΕΚ-112 Α/4-8-17) «Οργάνωση και λειτουργία νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων»

Π.Δ. 18/2018 (ΦΕΚ 31/τ.Α'/23-02-2018) «Οργανισμός Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων»

Π.Δ. 323/2003 (ΦΕΚ 272/τ.Α'/28-11-2003) «Αξιολόγηση των μαθητών του Τεχνικού Επαγγελματικού Εκπαιδευτηρίου και άλλες διατάξεις», άρθρο 34 «Επιτροπές εποπτείας εξετάσεων», άρθρο 35 «Εξεταστικές Επιτροπές-Επιτηρητές», άρθρο 36 «Υποχρεώσεις της εξεταστικής επιτροπής πριν και μετά την έναρξη των εξετάσεων» και 38 «Έκδοση αποτελεσμάτων αρχείο εξετάσεων»

Π.Δ. 77/2023 (ΦΕΚ130/τ.Α΄/27-06-2023) «Σύσταση Υπουργείου και μετονομασία Υπουργείων - Σύσταση, κατάργηση και μετονομασία Γενικών και Ειδικών Γραμματειών - Μεταφορά αρμοδιοτήτων, υπηρεσιακών μονάδων, θέσεων προσωπικού και εποπτευόμενων φορέων»

Υ.Α. με αρ. πρωτ. Φ.353.1/324/105657/Δ1/8-10-2002 (ΦΕΚ 1340/τ.Β΄/16-10-2002) «Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των προϊσταμένων των περιφερειακών υπηρεσιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των διευθυντών και υποδιευθυντών των σχολικών μονάδων και ΣΕΚ και των συλλόγων των διδασκόντων»

Υ.Α. με αρ. πρωτ. 170405/ΓΓ1/28-12-2021 (ΦΕΚ 6273/τ.Β΄/28-12-2021) «Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των Διευθυντών Εκπαίδευσης»

Υ.Α. με αρ. πρωτ. Φ277/303/125731/Ε2/13-10-2022 (ΦΕΚ 5476/τ.Β΄/24-10-2022) «Τροποποίηση της υπό στοιχεία Φ.350/17/61266/Δ1/31-5-2012 υπουργικής απόφασης με θέμα «Σύσταση - Συγκρότηση Πρωτοβάθμιων Πειθαρχικών Συμβουλίων των Περιφερειακών Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων» (Β΄1770) - Σύσταση δύο (2) Α΄ Τμημάτων του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής»

Αιτιολογική έκθεση του Ν.4057/2012 https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-peithar-eis_XPress.pdf

Αιτιολογική έκθεση του Ν.4325/2015 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/e-adikies-eis1-sunolo.pdf>

Αιτιολογική έκθεση του Ν.4795/2021 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/11613746.pdf>

Αιτιολογική έκθεση του Ν.4310/2014 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bbb19498-1ec8-431f-82e6-023bb91713a9/9090789.pdf> άρθρο 69

ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ - ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

• ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Σ.τ.Ε. 2329/1962

Σ.τ.Ε. 2522/1966

Σ.τ.Ε. 2592/1999

Σ.τ.Ε. 2479/2000

Σ.τ.Ε. 964/2001

Σ.τ.Ε. 2468/2001

Σ.τ.Ε. 152/2003

Σ.τ.Ε. 1392/2003
Σ.τ.Ε. 277/2005
Σ.τ.Ε. 4112/2005
Σ.τ.Ε. 5071/2012
Σ.τ.Ε. 3502/2013
Σ.τ.Ε. 2503/2015
Σ.τ.Ε. 2940/2015
Σ.τ.Ε. 3416/2015
Σ.τ.Ε. 4648/2015
Σ.τ.Ε. 465/2016
Σ.τ.Ε. 2842/2016
Σ.τ.Ε. 1525/2017
Σ.τ.Ε. 1868/2017
Σ.τ.Ε. 2508/2017
Σ.τ.Ε. 2190/2018
Σ.τ.Ε. 2816/2018
Σ.τ.Ε. 430/2019
Σ.τ.Ε. 1031/2019
Σ.τ.Ε. 148/2020
Σ.τ.Ε. 517/2020
Σ.τ.Ε. 537/2020
Σ.τ.Ε. 1446/2020
Σ.τ.Ε. 1506/2020
Σ.τ.Ε. 2202/2020
Σ.τ.Ε. 2747/2020
Σ.τ.Ε. 29/2021
Σ.τ.Ε. 296/2021
Σ.τ.Ε. 495/2021
Σ.τ.Ε. 573/2021
Σ.τ.Ε. 1351/2021
Σ.τ.Ε. 2030/2021
Σ.τ.Ε. 1723/2022

Σ.τ.Ε. 1869/2022

Σ.τ.Ε. 1790/2023

- ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ (ΠΟΙΝΙΚΕΣ)

1479/2010

131/2018

915/2018

- ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΜΙΚΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

ΜΙΚΤΟ ΟΡΚΩΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

29/12.6.2015, 30/18.6.2015, 31/29.6.2015 και 32/30.6.2015

ΜΙΚΤΟ ΟΡΚΩΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

486-489/2015

ΜΙΚΤΟ ΟΡΚΩΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

31 + 41-51/2017

ΜΙΚΤΟ ΟΡΚΩΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

204, 205, 206, 229/2016

- ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΜΙΚΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΦΕΤΕΙΟΥ

ΜΙΚΤΟ ΟΡΚΩΤΟ ΕΦΕΤΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

146-176-219-220/2017

ΜΙΚΤΟ ΟΡΚΩΤΟ ΕΦΕΤΕΙΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

30/2019

- ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. 28/06/2018 επί προσφυγής αριθ.20235/11

- ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΦΕΤΕΙΟΥ

ΕΦΕΤΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

9002/2009

- ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΕΦΕΤΕΙΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΕΦΕΤΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

2514/2011

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΕΦΕΤΕΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

563/2014

799/2015

A80/2018

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΕΦΕΤΕΙΟ ΤΡΙΠΟΛΗΣ

353/2010

354/2010

279/2020

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΕΦΕΤΕΙΟ ΧΑΝΙΩΝ

61/2017

• ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΕΙΟΥ

ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

61963A/2009

50307/2016

130/2019

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Cardona F., *Liabilities and Discipline of Civil Servants*, OECD-SIGMA-EU, 2003.

Γέροντας Απ. - Παυλόπουλος Πρ. - Σιούτη Π. Γλ. - Φλογαΐτης Σ., *Διοικητικό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, Ε΄ έκδοση, 2022.

Γιαρένη Ι., *Παράβαση Καθήκοντος Πειθαρχική και Ποινική Προσέγγιση*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.

Γιώτσα Άρ., *Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εκπαίδευση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

Chevallier J., *Διοικητική Επιστήμη*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1993.

Δαγτόγλου Π., *Η Αρχή της Αμεροληψίας της Δημοσίας Διοικήσεως, Α΄ Η Εξαιρέσεις Διοικητικών Λειτουργιών*, Αθήνα, 1962.

Δαγτόγλου Π., *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*, 7η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2014.

Δερβίσης Σ., *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης και Σύγχρονο Εκπαιδευτικό Σύστημα*, Θεσσαλονίκη, 1985.

Dewey J., *Experience and education*, μεταφρ. Πολενάκης Λ., *Εμπειρία και Εκπαίδευση*, εκδ. Γλάρος, Αθήνα, 1980.

Δημαρέλλης Κ., *Θεμελιώδεις Αρχές του Πειθαρχικού Δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2016.

Καυκούλα Ε. «Εκπαιδευτικοί σκοποί και οι απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής: Προκλήσεις, προβλήματα, προοπτικές» από τα Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 5-7 Οκτωβρίου 2012 διατίθεται στο http://www.elliepek.gr/documents/6o_synedrio_eisigiseis/52_kaukoula.pdf (πρόσβαση 4-11-2023)

Κοϊμτζόγλου Ι., *Στοιχεία Δημοσίου Δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, Γ' έκδοση, 2005.

Κούτας Β., *Πειθαρχική Δικονομία, (με ένθετο μετά την ψήφιση του νόμου 4057/2012)* 3^η έκδοση, Ελευσίνα, 2010.

Κτιστάκη Σ., *Δημοσιούπαλληλικό Δίκαιο & ΕΣΔΑ*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2004.

Κτιστάκη Σ. - Κονδύλης Β. - Τζιράκη Ε., *Υπαλληλικός Κώδικας Ερμηνεία κατ' άρθρο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.

Λύτρας Σ., *Το Πειθαρχικό Φαινόμενο στο σύγχρονο Ελληνικό Δημόσιο Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1989.

Λύτρας Σ., *Μελέτες Δημοσίου Δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2022.

Μακρυδημήτρης Α., Πραβίτα Μαρία-Ηλιάνα, *Διοικητική Επιστήμη Ι, Δημόσια Διοίκηση - Στοιχεία Διοικητικής Οργάνωσης*, Ε' έκδοση, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012.

Ματσαγγούρας Ηλ., *Ψυχοπαιδαγωγικά Θέματα Προδημοτικής και Πρωτοδημοτικής Αγωγής*, εκδ. Φελέκη, Αθήνα, 1982.

Meyer E., *Ομαδική διδασκαλία Θεμελίωση και παραδείγματα*, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1987.

Μόρφη Αθ., «*Το Προφίλ του Εκπαιδευτικού στο Δημόσιο Σχολείο - Έρευνα*», Διδακτορική Διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Αλεξανδρούπολη, 2017.

Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Με Σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων*, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα, Β' έκδοση, Β' ανατύπωση 2005.

Μπιτζιλέκης Ν., *Υπηρεσιακά Εγκλήματα*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2001.

Ναυπλιώτης Γ., *Πειθαρχικό Δίκαιο, Συστηματική κατ'άρθρο ερμηνεία του ισχύοντος υπαλληλικού (πειθαρχικού) κώδικα (ν. 2683/99 άρθρα 106 - 147)*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2003.

Πανταζής Ν., *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Υπαλλήλων, Πρακτικά θέματα πειθαρχικής διαδικασίας, Ενημέρωση με το Ν 4325/2015*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2015.

Παπανούτσος Ε., *Η παιδεία: Το μεγάλο μας πρόβλημα*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1976.

Παπάς Αθ., *Σύγχρονη Θεωρία και Πράξη της Παιδείας (Νέα επαυξημένη έκδοση)*, Τόμος Α', εκδ. Δελφοί, Αθήνα, 2004.

Πρεβεδούρου Ευγ. *Διοικητικό Δίκαιο (Γενικό Μέρος)* διατίθεται στο <https://opencourses.auth.gr/modules/document/index.php?course=OCRS329&openDir=/55793565RIP4> (πρόσβαση 30-09-2023)

Σπηλιωτόπουλος Ε., *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, Τόμος 1, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 14^η έκδοση, 2011.

Σπηλιωτόπουλος Ε., *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, Τόμος 2, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 14^η έκδοση, 2011.

Σπηλιωτόπουλος Ε. - Χρυσανθάκης Χ., *Βασικοί Θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, 10^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.

Σπινέλλης Δ., *Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος (Πανεπιστημιακές Παραδόσεις) Εγκλήματα σχετικά με την Υπηρεσία*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1988.

Στράνης Δ., *Το Δημόσιο Δίκαιο στο Εργατικό Δίκαιο του 21ου αιώνα, Ιδιωτικό ή δημόσιο δίκαιο;* εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2010.

Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα - ΕρμΥΚ & αντίστοιχων διατάξεων Κώδικα Δημοτικών & Κοινοτικών Υπαλλήλων, Τόμος Α', Γ' έκδοση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2007.

Τάχος Α.Ι. - Συμεωνίδης Ι.Λ., *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα - ΕρμΥΚ & αντίστοιχων διατάξεων Κώδικα Δημοτικών & Κοινοτικών Υπαλλήλων, Τόμος Β', Γ' έκδοση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2007.

Τάχος Α.Ι., *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*, 9^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2008.

Τζέμος Β., *Οργανωτικό Διοικητικό Δίκαιο Διαγράμματα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013.

Τζέμος Β., «Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης» στο «*Δημόσιο Δίκαιο*» - Επιστημονικό Περιοδικό Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων (ΕΕΔ), τ.1, Αθήνα, 2016

Φθενάκης Χ., *Η πολιτεία και το δίκαιο των Δημοσίων Υπαλλήλων*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2000.

Χριστοφορίδης Σ., *Δυσμενέ μέτρα κατά Δημοσίων Λειτουργών & Υπαλλήλων, Καταλογισμός - Αργία - Διαθεσιμότητα - Μειώσεις συντάξεων*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2014.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<https://www.nomotelia.gr/>

<https://www.adjustice.gr/>

<https://www.hellenicparliament.gr/>

<https://www.areiospagos.gr/>

<https://www.echr.coe.int/>

<https://www.kodiko.gr/>

<https://www.e-nomothesia.gr/>

<https://www.et.gr/>

<https://www.synigoros.gr/>

<https://opencourses.auth.gr/>

<https://www.elliepek.gr/>

<https://hudoc.echr.coe.int/>

<https://eur-lex.europa.eu/>

<http://www.publiclawjournal.com/>